

yeni demokrasi

Ağustos 87 Sayı: 4 Yıl: 1

Aylık Siyasi Dergi

Fiyatı: 500 TL (KDV dahil)

Şu Bizim "Sosyalist Parti"çilerimiz!

Savaşların Gücü
Sesin ile Söyleşi
Anıyoruz

YAŞADIĞIMIZ DÜNYA DİZİSİ

Yaşadığımız Dünya dizisi, hızla değişen dünyanın canlı ve güncel bilgisini taşıyor. Televizyondan izlenmeyen, gazeteden okunmayanları sunuyor. Günümüz dünyasına ilişkin haberlere bir de onları yaratanların gözünüyle bakmayı hedefliyor.

Dünya dönüyor! Ve siz de üzerindesiniz...

1

Dayanışma Hareketinin Belgeleriyle
POLONYA GÜNLÜĞÜ

2

HÜCREMDE BİR GÜN Bobby Sands

3

Necmi Zeka
ALTERNATİF HAREKET

4

Margaret Randall
SANDINO'NUN KIZLARI

5

SIYAH ÖFKE

6

FİLİSTİN SÜRGÜNÜ

7

Daniel Cohn-Bendit
HEPİNİZİ ÖPÜYORUM

68 FRANSA

METİS

Başmusaşip Sok. 3/2 Cağaloğlu-İSTANBUL

İÇİNDEKİLER

Başyazı.....	5
Şu Bizim "Sosyalist Parti"lerimiz.....	6
Durumu kavrayalım, doğru bir çizgide görevlerimize dört elle sarılalım.....	9
Açlık Grevi.....	11
Kurtköy İtalyan şirketinde çalışan işçilerde huzursuzluk.....	14
Demir Yolu işçileri grev yolunda.....	17
Libya'da İşçinin Dramı.....	20
Aziz Nesin ile Söyleşi.....	22
Yurttaşlık Sorunu.....	27
Nazım'ı Saygıyla Anıyoruz.....	29
5 Nolu Zindan Gerçeği.....	33
Metris Türküleri (III).....	39
Kalpler Hacı Bektaş'ta atıyor.....	40
Reformlar ve Glasnost'un geçmişi.....	41
Domitila Borrios De Chungara ile söyleşi.....	48
Che Guevara'dan günümüze Bolivya.....	52
Irak Kürdistan'ında ittifakların bugünkü durumu ve kurtarılmış bölgeler.....	54
Den Siao-Ping'in, daha doğrusu, komprador burjuvazinin ekonomik taslağı üzerine.....	56
"SSCB"-Hindistan ekonomik ilişkilerinde ticaretin kazandığı görünüm.....	61

Yaz ayının sıcaklığı siyasi sahnenin hareketliliğini arttırdı. Barometreyi yükseltti. Cezaevlerinde ardi arkasına kaldırılan mücadele bayrağı, zindanların dört duvarını dalga dalga kırarak dünyaya yayıldı. Zulmün ocağında başlatılan direnişin anlamı büyüktür. 13 Temmuz'da başlayan açlık grevleri 35. gününü doldurmak üzeredir. Bunun karşısında suskun kalmanın bırakın demokrasikle, insanlıkla bile bağdaşır bir yanı bulunmamaktadır. Özgürlük Mahkumları bugüne kadar susturulamadı, susturulamazdı da. Cezaevlerini almışlardı almasına da, keyfi uygulamalar, yeni yeni yaptırımlar neyin nesi oluyor-du? Sevk zinciri, Tek Tip Elbise, gazete-dergilerin alınmaması vb. ek bir ceza mı idi? Evet bunlar siyasi tutukluların rehabilitesi için uygulanan planların bir parçası idi elbette. Özgürlük Mahkumlarının bu yaptırımlar karşısında sessiz kalmaları beklenemezdi. Öyle de oldu. İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut bu direnişler karşısında "cezaevlerini biz yönetiriz, tutuklular değil" derken, acaba ne demek istiyordu? Sanki cezaevlerini yönetmek için direnişe geçmişlerdi. Elbette uygulanmak istenen haksız ve insanlıkla bağdaşmayan yaptırımlar el pençe divan kabul edilemezdi. Oltan Sungurlu "bey" ise, "eylemlerin birer mesaaj iletmiş" olduğundan bahsederken "bırakınız ölsünler", "bunları besleyip te başımıza bela mı edelim" düşüncesinde olanlar bugün TC devletini yönetiyorlardı. Anlaşılan bunlar için insanlık kavramı kalmamıştı. İnsanlıktan hiç mi nasibini almamışlardı? Acaba kulakları sağır, gözleri kör mü idi? Elbette değildi. Yalnız işlerine gelmiyordu, yönettikleri devlet elden gidebilirdi çünkü. Göz göre göre insanlardan ölümünü istemek insanlıkla bağdaşmadığı gibi, insanlığa düşmanlığın göstergesidir.

Yaşar Kemal, Sağmalcılar Cezaevi önünde haykırıyordu: "Mahkumlar esir değildir, bu çocukları göz göre göre öldüren iktidar, katil iktidardır!" Aydınlarımız insanlık onuru için üzerlerine düşeni yerine getirmede kararlı olduklarını belirtiyorlardı. Bu gelişmeler umut verici gelişmelerdi. Zaten cezaevleri toplumun bağrında kanayan bir yara idi. Elbette düzen partileri genel af, işkence, idam lafları ile oy toplamakta ustalaştılar. Lakin oylardan sonra kimsenin aklına gelmiyordu cezaevleri, genel af, işkence, idam vb... Sözde demokrasi şampiyonu muhalefet partileri parti olarak tavır almaktan bile acizdi. Oynanan gene kral ve palyaçosu oyunu idi. Toplum için değişen bir şey olmadığı gibi, ses çıkarması saçlarından sürüklenmek, tekmelemek, tutuklanmak, hakarete uğramak anlamına geliyordu.

Siyasi arenanın bir diğer yüzü ise, süper Vali Kozakçıoğlu'nun denetiminde doğu illerimiz bir iç savaş görünümünde, tankların, topların, uçakların ve rap rap seslerinin gürültüleri arasında halk yaşamını sürdürmeye çalışıyor. Şimdilik bu gürültülerin batıda yaşayanları ciddi bir şekilde rahatsız etmediği gözleniyor, ama nereye kadar. Evet, barometre havaların sıcaklığına eş değer yükseliyor.

Bu gelişmeleri öntümüzdeki günlerde daha genişçe ele alacağız. Bu sayımız bayram dolayısı ile gecikmeli olarak çıktı. Okuyucularımızdan anlayış bekliyoruz. Yine bu sayımızda dergi kadromuzda değişiklikler oldu. Yeni Yazı İşleri Müdürümüz Nurettin Aydın kadromuza katıldı.

Bu sayımızda yer alan konuların başında Sosyalist Parti Tartışmalarının yoğunlaştığı şu günlerde, bu konuya ilişkin görüşlerimize yer veriyoruz. Keza PKK'nın eylemlerine ilişkin bakımımızı Baş Yazımız'da bulabilirsiniz. Reformlar ve Glasnost'un geçmişi adlı dizi yazımıza bu sayımızda devam ediyoruz. SSCB-Hindistan ilişkileri'ni inceleyen yazının kaynağı To World A Win adlı İngilizce dergiden çevrilerek derlenmiştir. Son bölümünü bu sayımızda yayınlıyoruz. Yine bu sayımızda yıllarını Diyarbakır zindanlarında geçirmiş M.Zeki Yılmaz'ın tecrübelerini ve Diyarbakır zindanlarında yatan Özgürlük Mahkumlarının yaşadığı işler acısı gerçekleri anlatan yazı dizisine bu sayımızda başlıyoruz. Yazarlarımızdan Tonguç Güleç'in dergimiz adına B.Almanya'da Aziz Nesin ile yaptığı röportajı, Feyza Güleç'in ise Bolivyalı devrimci kadın Domitila Borrios De Chungara ile röportajı, Av.Turgut Kazan'ın Yurttaşlık Sorunu ile ilgili yazısını bu sayımızda bulabilirsiniz. Yine bu sayımızda yer darlığından dolayı okuyucularımızdan gelen bir dizi yazıya ve okuyucudan okuyucuya köşemize yer veremiyoruz. Gelecek sayımızda yer vermeye çalışacağız.

Öntümüzdeki sayılarımızda buluşmak dileği ile...

YENİ DEMOKRASI

Sahibi:

Ahmet H.kırım
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Nurettin Aydın
Yönetim Yeri:
Ankara Cad. 107/89
Cağaloğlu-İstanbul
Tel : 519 44 73
Dizgi:
Maraton Dizgievi
Dağıtım:
Hürriyet Holding A.Ş.

Baskı:

Kurtiş Ofset
Hesap no:
A.H.Kırım
T.İş Bankası Türbe Şubesi
No: 30420/4364
Yurtdışı Hesap no:
A.H.Kırım
Akbank Bahçelievler Şubesi
Döviz Tevdiat Hesabı
No: 210237-4

İlan Koşulları:

Arka Kapak : 200.000
Kapak İçi : 150.000
Tam Sayfa : 120.000
1/2 Sayfa : 60.000
1/4 Sayfa : 30.000
Abone Koşulları:
6 aylık : 3.000
1 yıllık : 6.000
Yurtdışı Abone Koşulları:
6 aylık 24 DM, 12 \$
1 yıllık 48 DM, 24 \$

● HÜKÜMET 40.000 DEMİRYOLU İŞÇİNİ GREVE ZORLAYIP DURUYOR...

MERHABALAR...

Geçen ay karikatür göndermesi için bir çağrı yaptım. Çağrı ilgi gördü; ancak, 1- Karikatürler beyaz kağıda çini mürekkebi ile çizilmeli. Tarama ucu denilen ayla çizmek iyi sonuç veririz. 2- Yayınlanacak beğenilen birkaç büyük çizimdir. 3- Karikatürden başka mizahi ürünler de gönderilebilir. Ürünlerimizin artmasına adresinizi yazarak: **Adı: Yazısı yayımlanan H. Ali Kuzucu, zarfını kayboldu. Adresinizi yeniden yazarsanız telif ücretinizi gönderilecek...**

● **1. METRİS FESTİVALI YAPILMIŞ** ÇOĞU BELDELERİMİZDEN SONRA METRİS TE DE BİR FESTİVAL YAPILMIŞ. PİSMANLIK YASA SINDAN YARARLANARAK TAHLİVE OLAN M. DÖNEKİN ANLATTIĞINA GÖRE, FESTİVAL SOYLE OLMUŞ: FRANSA'DAN KATILAN LYON KASABI, SÖZLEŞİ PROGRAMINDA ANILARINI ANLATMIŞ. KONUK SİLİ İSKENCE EKİBİ ÇEŞİTLİ GÖSTERİLER YAPMIŞ. PROGRAMI İRAK'DAN KATILAN POKÇILAR, PİNARCIK KATILIMI VE, SARRIDAN KIZ KACIRMA YERİNE, DAĞDAN COBAN KACIRMA YERİNE ÇEVİRMİŞLER. İNZA GÜNÜNDE BAZI DOKTORLAR, OKULULARININ RAPORLARINI İMZALAMIŞLAR. FESTİVAL BİR OPERASYONLA DAĞITILMIŞ. **H. ALI KUZUCU**

Haklı Savaşların Gücü

Klasik ve bilimsel bir tanım var. Politika, gelişmesini engelleyen unsurları kaldırmak için silaha başvurmak zorunda kalır ve savaşa dönüşür. Yarı-sömürge, yarı-feodal ülkelerde halk güçleri, faşist ve yarı-faşist diktatörlüklerin ağır baskı ve kovuşturması altındadır. Onların politikalarına ve politikalarının pratikte yürütmesine, ete-ke-miğe bürünmesine hayat hakkı tanınmaz. Bu yüzden bu politikalar, yeraltına iner, orada örgütlenir ve silah unsuruна başvurarak savaşa dönüşürler.

Bu fırtına merkezlerinin ufkunda, güneş daha parlak, daha bir kırmızıdır. Rengini halkın hüznünden, akıllalmaz acısından ve dökülen kanından almış gibidir. Bu ülkelerde dağlar yalnız ve sessiz değildir. Gelgelelim ki tekin de değildir. İçli bir halk ağtı tırmanır koyaklara bazen. Geçitlerde, ya da dumanlı doruklarda takırtılar ve haykırımlarla titreyen dallardan goncalar düşer toprağa. Bu ülkelerin gecelerinde ırmaklara sadece dolunayın güzelliği düşmez. Katar katar yürüyen nişangâhların alim ışıkları da düşer. Peru'ya bakın. Filipinler'e, El Salvador'a, Güney Afrika'ya, Eritre'ye, Kamboçya'ya, Afganistan'a...

Proletaryanın önderliğindeki haklı, devrimci savaşların yankısı çok daha geniş ve derin boyutlu olmaktadır. Eski dünyanın yerine yepyeni bir dünya koymak, hem amansız bir hesaplaşmayı, hem de savaşın uzamasını beraberinde getiriyor. Özellikle proletaryanın önderliğindeki savaşlar, toplumun tüm hücrelerini derinden etkiliyor. Egemen sınıflar arasında ilginç birliklere, çatlaklara ve çatışmalara yol açıyor. Ordular içinde, çeşitli emperyalist kliklere bağlı cuntaları birbirine düşürüyor. Tek bir emperyalist ülkeye bağlı bir cunta içinde dahi çelişkiler, çatışmalar yaratıyor. Erken kalkan general bir darbeye rakibini tepeliyor. Sivil hükümetle ordu bazen karşı karşıya geliyor. Umulmadık bir general, umulmadık bir anda, umulmadık bir mevkiye oturtulurken, bir başkası tam koltuğa kurulacakken tepe takla oluyor. Kuşkusuz bu güçte olmasa bile buna benzer etkileri, proletarya ile egemen

sınıflar arasında yer alan diğer sınıf ve tabakaların önderliğindeki haklı savaşlar da yaratıyor.

Afganistan'ın haline bakın. Ruslar'ın desteği ile iktidara geçen Tarakki'yi kanlı bir darbe ile, başka bir kukla olan Amin deviriyor. Bu sefer Amin kanlı bir darbenin kurbanı oluyor, yerine Karmal geliyor. Karmal gidiyor, yerine istihbarat uzmanı Necibullah geliyor. Tüm kuklaların devrilmesi tezgâhını kuran Ruslardır. Ama bunun maddi şartlarını yaratan ise mücahitlerin inatçı direnişidir. Ulusların kendi kaderini tayin hakkını tankla çiğnemenin sonucudur bunlar. Rus sosyal-emperyalistleri o kadar çaresiz kalmışlardır ki uzlaşmak, "uygun" bir geri çekilişi sağlamak için ellerini çürümüş Kral Zahir Şah'a uzatmak zorunda kalıyorlar. Zahir Şah bile o haliyle, o korkunç rezaletiyle elini işgalcinin eline uzatmak istemiyor. Kendisinin Ruslarla uzlaşmak istediği şeklindeki haberleri yalanlamak zorunda kalıyor.

Yeryüzünde en tehlikeli ve iflasa mahkûm tutumlardan birisi, bir ulusun bağımsızlık hakkını çiğnemektir. Kendi kaderini tayin hakkını çiğnemektir. Ağa ulus ve ezilen ulus gerçeğini, yeryüzündeki bu köleci gerçeği, bizzat ezilen ulusun ateşi yok edecektir. Bugün haklar, bütün ulusların ve dillerin tam hak eşitliği için savaşıyor. Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı için savaşıyor. Bu savaşlar, sosyalizme ve tek dil cennetinin kurulduğu altın çağa varış yolu üzerinde ortaya çıkan zorunlu savaşlardır. Ulusların ve dillerin kaynaşması, tam hak eşitliğinin gerçekleşmesinden geçecektir. Bugün haklar, sömürsüz, savaşırsız bir dünya için savaşıyor.

Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerine bakın. Ünlü halkların yanında, hiç tanınmadık halklar, milliyetler, kabileler doğrularak ayağa kalkıyorlar. "İşte ben bir ulusum; dilim budur, ruhi şekillenme birliğim, kültürüm, toprak bütünlüğüm, tarihim, geçmişim budur" diyerek kavradığı silahla ön plana çıkıyor. "Ve ben konuşuyorum, yaz benim destanımı" diyor tarihe. Her ezilen ulus, sade-

Şu Bizim "Sosyalist Parti" cilerimiz

Haydar Ali DÖNMEZ

Bizde orta burjuvazi, ikinci emperyalist paylaşım savaşının sonlarına kadar legal planda bir varlık gösterememiştir. Komprador bürokrat burjuvazi ve bir kısım toprak ağaları, hem rakipleri, hem de halk sınıf ve tabakaları üzerinde mutlak bir hakimiyet kurmuşlardır. Ülkenin çöl sessizliğine gömüldüğü bu dönemde, orta burjuvazinin önemli bir bölümü, sözkonusu egemen sınıfların partisi CHP-ki tek partiydi- içinde yer alırken, sol kanada mensup bazı kesimleri ise illegaliteye düşerek cılız bir muhalefet yürütmek durumunda kalmışlardır.

İkinci emperyalist savaştan sonra bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesi dünyada güzel bir yükseliş kaydetti. Bu yükselişin hükmedici, ceval ruhu, ülkemizdeki kırıncılara güç verdi. Küçük ve orta burjuvazinin bağımsız bir güç olarak örgütlenme yolundaki çabalarını hızlandırdı. Bu sınıfların asıl altmışlı ve yetmişli yıllarda örgütleriyle siyaset arenasına çıktıklarını ve sınıf mücadelesinde önemli bir rol oynadıklarını görüyoruz. Orta burjuvazinin sol kanat partisi olarak ortaya çıkan TİP, altmışlı yıllarda ileri halk muhalefetine toparlanmasında tayin edici adımlar attı. TİP, denilebilir ki, cumhuriyet tarihinde, orta burjuvazinin parti olarak ortaya çıkmış en etkin, en itibarlı örgütüydü. Sınıf mücadelesinin keskinleşerek çatışma boyutlarına varması, TİP'i hareketin gerisine düşürdü ve modern revizyonizmin ülkemizdeki propaganda kulüplerinden birisi haline getirdi. Yetmişli yıllar, orta ve küçük burjuvazinin çeşitli kanatlarını temsil eden çok sayıda partiyi ve siyasetlere tanık oldu.

12 Eylül çetin bir sınav dönemi oldu. Orta burjuvazi dahil çeşitli halk sınıf ve tabakaları, bu sınavın öğretici, afallatıcı ve acı derslerinden ter-

lemiş olarak çıktılar. Bu sınıflara mensup bazı siyasetler cin çarpmışa döndüler. Bazıları kaş ile göz arasında sezdirmeden politik tornistanı kurnazca kıvırdılar. Bazıları 12 Eylül'den önce izlediği devrimci siyasetleri ispiyonlama çizgisini terk ederek demokrasi ve sosyalizm havariliğine soyundular. Burnunun doğrultusunda doboslama giden ve kendilerini "guruh-u naciye" sanan bazı siyasetler ise, Amerika'yı yeniden keşfetme krizine girerek birkaç parçaya bölündüler. Devrimci dalganın yavaş yavaş yükselmeye başlamasıyla birlikte, toparlanma ve varlık gösterme çabaları giderek yoğunlaştı. "Sosyalist Parti"yi kurma girişimleri dergi ve gazete sütunlarında, panellerde arz-ı endam eyle-

ledi. Lenin'e ve proletarya diktatörlüğüne her vesilede saldıran "sosya-

list"ler, sosyalist parti kurma girişimlerine katıldılar. "Sovyet"lere sosyal-emperyalist diyen "sosyalist"le, O'nu sosyalizmin kalesi olarak gören "sosyalist"ler panellerde kafa kafaya vererek partiyi kurma tartışmalarına giriştiler. Kemalizmi jakobenizmle taçlandıran; "emeğe saygı duymayı, toplumsal ilişkilerde zorbalık ve sömürüyü reddeden demokratik bir kültüre sahip olmayı, cumhuriyetle başlayan büyük bir ideolojik devrimin sorunu" olarak gören "sosyalist"ler, bu girişimlerin sevk ve idarecisi olarak ortaya çıktılar. Evet, bu sosyalistlerimize göre, Kemalizm jakobenizmdi; cumhuriyet ise, zorbalık ve sömürüyü reddeden büyük bir ideolojik devrimin başlangıcıydı. Parlamento ise zaten, "tarihi demokratik ilerleyişin" saflarında bir kurumdu.

"Sosyalist Parti"nin kurucları ga-

yet tarihsel, ilginç ve fena halde şahane çıkışlarıyla dikkatleri üzerlerine çektiler. Sayın kurucular, Kemalizmi ve cumhuriyeti jakobenizm taşıyla, sömürsüzlük, ve büyük bir ideolojik devrim başlatıcılığıyla payelendirirken, geçmişteki militan devrimci hareketleri de aynı zamanda eleştiri ateşi altına aldılar. Kemalizme ve cumhuriyete tek bir eleştiri yöneltmezken, halkın ve emekçilerin jakoben ruhuna, atılımcı, militan mantığına karşı tereddüt ve soğukluk yaratma çabalarından geri durmadılar. Mücadelenin jakoben biçimlerine düşmanlık, illegaliteye düşmanlık... Sanki ülkede, bu iki şeye keyf için başvurulmuş gibi... Sanki bu iki şeyin ülkede hiç mi hiç şartları yokmuş gibi...

Bizde orta ve küçük burjuvazi, Kemalizm hayranıdır. Sultanlığın ve hilafetin kaldırılışına secde eder. "Kıyafet ve harf inkılabı" karşısında aklı başından gider. Kadınlara seçme ve seçilme hakkının tanınması karşısında çocuk gibi afallar. Üst yapıya ilişkin biçimsel "inkılaplar" karşısında minnetkârlıkla dolar ve adeta büyülenir. Asırlardır bilinç altına yerleşen "biz hasta adamız, hiçbir şey yapamayız" pisokozuyla yaşamaktadırlar ve böyleleri "inkılap"lar karşısında secdeye kapanılmasını gayet doğal karşılar. Cumhuriyetin toprak ağalarını baş tacı yapması, yarı-sömürge, yarı-feodal yapıya seve seve razı olması onu pek fazla rahatsız etmez. O cumhuriyete kerem gibi yana yana aşiktir. Grev ve sendika hakkının yasaklanması onun için önemli bir eleştiri konusu olamaz. Ulusların kendi kaderini tayin hakkının prangaya vurulması onun için pek önemli bir sorun değildir. Bizim orta ve küçük burjuvazimiz, cumhuriyetin pratiğini değil, lafzını esas alır.

Kuşkusuz orta ve küçük burjuvazi devrimci kılan, onu egemen sınıflara karşı jakoben mevzilere yerleştiren, ülkenin ekonomik, sosyal yapısıdır. Sınıflar arasındaki ilişkiler, çelişkiler ve güç dengeleridir. Bu sınıfların tarihsel mücadele tecrübeleridir. Her halkın tarihinde belki bir Pugaçov bir Bedrettin, bir Stenka Razin ya da Bolotnikov vardır. Ama her halkın tarihinin de milli

burjuvazininin sol kanadının o ihtilalci, hançer ruhlu Sun Yat Sen'ini göremiyoruz. Bizde milli burjuvazinin sol kanadı Kemalist çığırda ayrılmayı bile düşünmüyor. Parlamento dokunulmaz, kutsal bir kurum olarak görüyor. Görmeyenler ise parlamentoya karşı mücadele, halk hareketine değil de, ordu içindeki cuntalara dayanmayı hesabına daha uygun buluyor.

Otuz-kırk yıllık mücadele hayatı olan Şefik Hüsnü'ye bakın bakalım. İlk başlarda umudunu Kemalist iktidarın "inkılaplarına", reformlarına bağlamış. Ona akıl verme, onu yönlendirme politikasından şaşmamış. Doğudaki her kıpırdanışı eşkiya hareketi olarak lanetlemiş. Şeyh Sait ayaklanmasına orak-çekiç dergisinde, "vurun eşkiyaya" baş puntusuyla saldırarak iktidarın çizgisine düşmüş. Ve o Şefik Hüsnü ki, ömrünü legale çıkmaya ve burjuva demokratik hakların düzen sınırları içinde gerçekleştirilmesine hasretmiş ve jakoben yöntemleri son nefesine kadar hatırlamayı bile istememiş dürtüst bir demokrat olarak kaldı. Bugün sosyalist partiyi kurmak için biraraya gelip tartışan gruplara bakıyoruz, izlenen stratejik ve taktik çizgi aynı: Egemen sınıflara akıl hocalığı, legalizm ve Kemalizm hayranlığı, reformizm ve parlamentarizm... Bunlarda her şey var ama bir tek şey yok: Jakobenizm. Ünlü Rus devrimci-demokratı Radışçev, "etrafıma baktım, ruhum insanlığın ızdıraplarıyla sarsıldı" diyordu. Orta ve küçük burjuvazinin "sosyalist parti" kurmaya kalkışan bazı temsilcilerine bakınca, ruhumuz bunların zavallılıklarıyla içten içe sarsılıyor. Bunların sınıf karakterlerini bilmemize rağmen yine de sarsılıyor.

"Sosyalist parti" kurucularının bir bölümü, bugün Türkiye'nin yarı-sömürge bir ülke olmadığını, geçmişte savunulan bu "kaba" görüşten bugün vazgeçilmesi gerektiğini savunuyor. Bugün ülkenin yarı-sömürge olmadığını savunan bir kafa hiç bağımsızlık mücadelesi verebilir mi? Egemen sınıflar bile zevkle güler bu görüşe. Egemen sınıfların güvenilir, tecrübeli sözcüsü, dışişleri uzmanı Kamuran İnan bizim "sosyalist"lerimizden daha gerçekçidir

bu noktada. Bırakalım ekonomik bakımdan yarı-sömürge, siyasi ve askeri bağımsızlığın gücünü bakın nasıl ifade ediyor: "Bugün için evet kucaklarına oturmuşuz (Amerika ve NATO). Şimdi onların kucağından kalkmak da kolay bir iş değildir. Yeni birtakım dengeler gerektirir kucaktan kalkmak." "Sosyalist"ler, egemen sınıflara, "hayır ne münasebet" diyor, "sizi sizden iyi biliyorum, kesinlikle kucakta değilsiniz". Kompradorları, durup dururken komprador olmaktan çıkaran gerici bir mantık.

Bunların kitle hareketlerine yaklaşımları da bir hayli berbattır. Bu konuda da kafa, İnönü ve Cindoruk kafasından pek farklı değildir. Öğrenci hareketleri karşısındaki tavırlarına bakın. Öğrencilerin eylemler sırasında muhalefetteki egemen sınıf partilerini ziyaret etmelerini büyük bir sevinçle takdir ediyorlar. Bu partilerin liderleri ve bu partiler, öğrenci hareketinin dostlarıdır onlara göre. Öğrencilerin yasal zeminde kalmaları ve dostlarını ziyaret etmeleri onların geçmişten ders çıkardıklarını, akıllıca davrandıklarını gösteriyor.. v.s. v.s.

"Sosyalist Parti"yi bu kafadaki insanlar kuruyor işte. Bunlardan düzene karşı kararlı, radikal, inat-

çı, baskı geldiğinde ise aynı inatçılığı yer altında sürdürecektir azimle mücadele bekleyebilir miyiz? Asıl varlık şartları legal imkanlara, parlamentener imkanlara bağlıdır. Asıl amaçları ise, burjuva demokrasinin gerçekleşmesidir. Çin modern revizyonizminden, modern revizyonizmin başka bir türevi olan euro-komünizme kadar değişik tonda akım ve kişilerin yer aldığı "Birleşik Sosyalist Parti" hakkında, onun pratiğine baktıktan sonra daha iyi daha ayrıntılı ve daha isabetli konuşacağız kuşkusuz. Ama mevcut teorik ve pratik manzaraları, bunların Şefik Hüsnü'den daha geri bir konumda olduklarını gösteriyor. Kurulduktan sonra biz bunların pratiklerine bakacağız. Temel kriterlerimiz bellidir. Sınıf bilinçli proletaryaya, proleter

harekete karşı takındıkları tavra bakacağız. Mücadelenin jakoben biçimlerine karşı açık düşmanlık politikasına dört elle sarılıp sarılmayacaklarına bakacağız. Toprak ve bağımsızlık sorununa, özellikle de ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı sorununa pratikte, nasıl tavır takınacaklarına bakacağız. Bunların "üç halk ilkesi" ruhuna sahip oldukları kanısında değiliz. Saflarında, bu grupta olan hatta bu ruhtan daha devrimci bir ruha sahip olan insanlar vardır. Biz hareketin bugünkü çizgisine, kurucu güçlerinin niteliğine ve geçmişine bakarak hüküm veriyoruz geleceği hakkında. Yani-lacağımızı sanmıyoruz.

Yarı-sömürgelerde ciddiye alınır, sözü geçer iki kutup vardır. İktidar ve iktidara yönelen jakoben güç, ya

da mücadelenin barışçıl olmayan biçimlerini esas alan güç. Bu ikinci güç ya proleteryanın önderliğindedir ya da proleteryanın dışındaki diğer halk sınıflarının. Bu ülkelerde hayat en çok demire ve ateşe rağbet ediyor. Proleterya ile egemen güçler arasında yer alan sınıfların, tabakaların reformculuğu, parlamentoculuğu, barışçı geçiş vaazları pek etkili olmuyor. Demirin diliyle hesaplaşan güçler arasında, bunların soluğu şiarları geniş yığınlara ulaşmıyor, ulaşsa bile maddi bir güç haline gelmiyor. Bizim "Sosyalist Parti" cilerin kaderleri ve oynayacakları rol de bunlarınkinden farklı olmayacaktır. Çünkü bunlar demirin ve ateşin adını bile duymak istemiyorlar. Bırakalım duymak istememelerini, ortaya çıkması halinde derhal tavır alıyorlar.

Ülkenin gündeminde üç önemli sorun vardır. Bağımsızlık sorunu, toprak sorunu ve milli sorun. Bu sorunlar gösterişli programlarla, reformist-parlamentarist ruhla, modern revizyonist kafayla çözülmez. Bu sorunları proleter devrimci atılım çözecektir. Bu sorunlar ülkemiz için bir Gardiyom düğümüdür. Ve proleter jakobenizmin kılıcı, İskender kılıcından daha kudretlidir. Halleder, yaratır, ve şaşırtır.

Bugün ülkede kıpırdanan, harekete geçen güçler içinde üç tanesi dikkati çekiyor ve ciddiye alınıyor. Proleterya, gençlik ve doğu. Bu üç güç merkezinin kıpırdanışlarına, hareket hattına karşı tavır, kimin iki ana mevziden hangisinde olduğunu tayin edecektir. "Sosyalist Parti" cilerimizin bu üç sorunda nasıl bir sınav vereceklerini gelecekte daha iyi göreceğiz. Doğru sorununda yine başladılar alttan alta devlete akıl vermeye. Proleterya ile egemen sınıfların arasında yer alan sınıf ve tabakaların, yarı-sömürgelerde, iktidara karşı tavırlarını görüyoruz. Programlarıyla ortaya çıkıyor ve bunun uygulanması doğrultusunda harekete geçiyorlar. Diktatörlüklere akıl hocalığı yapmıyorlar. Yapanlar da vardır, ama bunların itibarları ve güçleri ne ki...

Ülkemizde tüm halk sınıfı ve tabakalarının örgütlenmesinden, mü-

Devamı 65. sayfada

Durumu Kavrayalım, Doğru Bir Çizgide Görevlerimize Dört Elle Sarılalım!

Tufan ÖZGÜR

Ülkemizde şimdi kitlelerin umudu ve kutsal homurtusu, geçmişe nazaran daha canlı, daha aydınlıktır. Hakları haysızca gasbedilen proletarya, sendika ağalarını, devrimci, demokratik bir öfkeyle zorlamaktadır. Önemli bir yekünü tutan sendika ağalarıyla, bunların altında yer alan bir kısım samimi, şu ya da bu ölçüde sınıf çıkarlarına bağlı işçi temsilcileri, proletaryanın giderek artan, içten içe zonklayan gazabını sinelelerinde duymaktadırlar. Türk-İş kurmayının, hükümeti zaman zaman barutu şantaj kokan salvo ateşlerine tutması, direnişlere girmek istemesi, boşuna değildir. Kapağı titreten şey, ateşin kaydattığı sudur. İşçi cephesinde söylenene değil, söyletene bakmalıyız şimdi.

Proletaryanın genç, militan dostu, yani en ön saflardaki kavga kardeşi gençlik, ileri demokratik bir çiz-

gide, tüm devlet güçleriyle karşı karşıyadır. Toplu dilekçelerden, açlık grevlerine, yürüyüşlere ve sokaklarda egemen güçlerin çeşitli kuvvetleriyle cebelleşmeye kadar değişik kitlesel mücadele biçimleriyle kendisini yeniden, düzenin ciddi bir muhalefeti haline getirmiştir. Gençliğin YÖK'ü ortadan kaldırmak ve giderek demokratik özerk bir üniversite yaratmak yolundaki mücadelesi, ilerde daha geniş ufuklara açılacak, bağımsızlık, toprak ve demokrasi mücadelesinin çetin bir parçası haline gelecektir. Dünyanın her tarafında gençliğin altın ilkesi aynıdır: EYLEM. Tek tip elbise ve tek tip düşünce (Kemalizm) uygulaması, generallerin bir zamanlar cezaevlerinde dayattığı tredmanların temel direği idi. Özal hükümeti gençlik derneklerine aynı ruhla yaklaştılar. Ancak umduğunu bulamadılar.

Köylülük büyük bir sıkıntı içinde olmasına ve için için homurdanmasına rağmen hareketsizliğini sürdür-

üyor. Doğu bölgesi süreklilik arz eden bir askeri hareket alanı haline getirilmiştir. Buradaki köylülüğün büyük çoğunluğu, egemen sınıfların da teslim etmek zorunda kaldığı gibi kesinlikle düzenden yana değil. Bu kitlelerin küçümsenmeyecek bir bölümü, mücadelenin jakoben biçimi üzerinde yükselen hareketlere çeşitli seviyelerde destek sunuyor. Ulusal imtiyazlara, eşitsizliğe ve baskıya karşı buralardaki köylülüğün henüz ete-kemiğe bürünmeyen tepkisi geçmişe nazaran güçlenmiştir. Doğu kırlarındaki sınıfsal karşıtlığı en genel görünümüyle şöyle formüle edebiliriz.

Toprak ağaları, tefeci tüccar-yoksul ve orta köylülük.

Batı bölgesinde ise genel görünüm şöyledir (kırlarda). Çiftlik beyleri, zengin köylüler, tefeci tüccar-tarım işçileri, yoksul köylülük (mevsimlik işçiler dahil). Her iki bölgede de bu genel sınıfsal karşıtlık kendisini köylü hareketleri şeklinde henüz mücadele arenasına çıkarmıyor.

Ülkede yavaş ama yer yer sıçramalı bir devrimci yükselişe tanık oluyoruz. Baskının dirhem dirhem yarattığı birikimin, kendisini birden ortaya çıkan direnişler şeklinde açığa vurması, devrimci yükselişin moral unsurunu önemli ölçüde güçlendiriyor. Tek tip öğrenci dernekleri tasarısına karşı patlayan öğrenci direnişlerinin ülke çapında yarattığı moral büyüktür. Ve bu moralin yakın gelecekte, çeşitli alanlarda devrimci güce dönüşeceğine hep beraber tanık olacağız.

Halkın mevcut durumu genel hatlarıyla budur. Bu durum bize değişik alanlarda değişik görevler sunuyor. İşkolu sendikaları ve geçmişte mücadele tecrübesi olan büyük fabrikalardaki çalışmaya önem verilmedir. Kapitalist ve modern revizyo-

nist sendika ağalarına karşı birleşebilecek tüm devrimci demokrat güçlerle birleşmeye çalışmalı, sınıf sendikacılığına yürekten inanan devrimci güçlerle bir blok halinde hareket edilmeli, önemli sendikalarda hakim hale gelmeye veya en azından etkin bir güç olmaya çalışmalıyız. Politik mücadele arenasında, büyük sendikalarda başdüşman sarı sendika ağalarıdır. İdeolojik arenada ise en sinsi ve en tehlikeli düşman modern revizyonizmdir. Klasik sarı sendika ağalarının ideolojik planda yüzleri iyice açığa çıkmıştır. Onların ideolojik iflasları paçalarından akıyor. Bu bakımdan modern revizyonistler kadar tehlikeli değildir. Ama bu her iki güce karşı uygulanacak politika teşhir-tecrit politikası olmalıdır. İki taktik iyidir. Birincisi, sendikaları ele geçirmektir. İkincisi ise, sendikalar içinde güç toplamak, ilerde ele geçirilememesi halinde toplanan güçlerle yeni sendikalar kurmaya hazırlanmaktır. Tüm fabrikalar içinde büyük fabrikalara öncelik verilmelidir. Büyük fabrikaların sosyalistlerin kalesi haline getirecek sosyalist bir politika ve bu politikanın devrimci bir ruhla, dirayet tezgahında ilmik ilmik, sabır sabır dokunması. İşte sınıf marifeti budur.

Gençliğe gelince, onun egemen güçler karşısında ciddi bir güç olarak mücadele etmesi, hakların koparılarak alınmasında Titan gücüne sahip olması için büyük demokratik, tek bir örgüt çatısı altında birleşmesini savunmalıyız. Değişik görüşlerin, değişik çizgilerin oluşturduğu bir gökkuşağı yaratmasını savunmalıyız. Berekatli yağmur sağanağına benzeyen gençlik eylemlerinin, böylesi bir gökkuşağını yaratıp yaratmayacağını zaman gösterecektir. Böyle bir gökkuşağının bizim de bugün çabalarımızın katkısıyla yaratılması halinde, yeni görevlerimiz temel ve tali hatlarıyla net olmalıdır. Gençliği "meşru" ve akademik sınırlar içinde tutarak, onun örgütünü bir dar çıkarlar ve teorik görevlikler kulübü haline getirmek isteyen, onu sınıf bilinçli işçilerin devrimci ruhundan uzaklaştıran modernist çizgiye karşı, halka ve onun bağımsızlık, toprak ve

demokrasi mücadelesine bağlı diğer devrimci, demokrat güçlerle birlikte hareket etmeliyiz. Şüphesiz proletaryanın en yakın omuzdaşı olan tutarlı devrimci gençlik örgütünün önemi bir an olsun akıldan çıkarılmamalıdır. Genel olarak gençlik içinde ve özel olarak da yaratılması halinde onun geniş demokratik örgütü içinde gençliği onun en seçkin unsurları aracılığıyla sosyalist bilinç, ruh, çalışma siliyle donatmaya özel bir önem vermeliyiz.

Burada şunu da belirtmeliyiz ki, en geniş demokratik gençlik örgütünün yaratılması mücadelesi önünde modern revizyonist çizgi engelleyici, baltalayıcı tutumunu sürdürürse demokratik gençlik örgütünün onusuz oluşturulması veya modern revizyonistlerin kurmay güçlerinin dışlanması doğru olacaktır. Ama biz her çizginin ayrı baş çekmesine, ayrı gençlik örgütleri kurmasına kesinlikle karşı çıkmalıyız. Her görüşün ayrı baş çekmesi ve ayrı gençlik örgütü kurması veya kurmaya yönelmesi, gençliğin devrimci, demokratik gücünü parçalamaya, mücadelesini zayıflatmaya hizmet edecektir.

Şehirlerdeki mücadele diğerlerinin yanısıra jakoben biçimlere ve bunlara denk düşen örgütlenmeye özel bir önem vermeliyiz. Seyyar, hareketli jakoben propaganda gruplarının yanısıra, aynı cinsten yerleşik olanların (işyerleri, mahallelerde vb.) yaratılmasına da önem vermeliyiz. Sosyalist ruh, atılım, insiyatif hissettirilebilmelidir. Sosyalistler ancak hayatın karmaşıklığı ve onun zenginliğinin ortaya çıkardığı araçların tümüne vakıf olmayı becerdiklerinde ve onları örgütleyip, yön verdiklerinde, uyguladıklarında başarıyla ilerleme şansına sahip olabilirler. Jakoben ruha ve onun emrettiği mücadeleye dayanmayan, onun üzerinde yükselmeyen bir kafa sağlam değildir.

Teslimiyetçi atmosferin yürüngenindekiler jakobenizme saldırıyı, küfrü meslek edinmişlerdir. Bunların egemen güçlerden şapkalarını indirerek adalet dilemelerini ülkemiz gerçekleri tepe takla kapı dışarı etmektedir. Ülkemiz gerçekleri, proleter jakoben ruhun ve bu ruhun dokuduğu mücadelenin önemini bas

bas bağırılmaktadır. Şartların emrettiği bütün araçları reddetmeksizin kullanarak, kabul ederek, onları örgütleyip, yön vererek ilerleyebiliriz.

Doğuda jakoben ruh ve araçlar atmosferi çok daha iyidir. Burada bu zemin üzerinde yükselmenin, güçlenmede tayin edici olduğunu gören ve ona uygun davranan sosyalist bir güç güçlenecektir. Sorun buralarda bir alana sıkışıp kalmamaktır. Jakoben ruhla donanmış, sürekliliği sağlanmış faaliyeti yaygınlaştırmak önemli bir görevdir.

Jakoben ruh sırf doğu için mi gereklidir? Hayır. Jakobenizmi salt doğuya has görmek yanlıştır. Eşitlik koşullar doğuda daha da elverişlidir. Ancak batıda da ve özellikle de kırlarında jakoben güçler yaratmak savsaklanmaması gereken bir görevdir. Buralarda toprak sorunu, tarım işçilerinin sendikalaştırılması, küçük üreticilerin kitlesel protesto eylemlerine sokulması gibi görevler sosyalist öncünün ve onun kumar Jasındaki jakoben güçlerin örgütlenmesi göreviyle birlikte ele alınmalıdır. Halkın temel sorunlarını kavramayan, bu sorunların şarta uygun yöntemlerle çözümü yolunda ilerlemeyen bir hareket geniş yığınlarla birleşemez. Doğuda ulusal imtiyazlara, eşitsizliklere, baskıya karşı gelecekte daha güçlü bir mücadele potansiyelinin oluşacağı görülmelidir. Egemen güçlerle ezilenlerin ilişkisi giderek şiddetlenmektedir. Özellikle de doğuda bu kendisini giderek daha şiddetli biçimlerde sahneye çıkaracaktır. Bu durum görülmez ve bunun gerektirdiği müdahale yapılmaz, sözkonusu özgüllüğe denk düşen özgül siyasetler doğrultusunda hareket edilmezse, sorunların üstesinden gelinemeyecektir. Yığınları proletaryanın denemiş pratiği etrafında toplamak, sosyal şövenizme karşı tutarlı bir mücadele yürütmekten, bütün milliyetler için tam hak eşitliği, bütün milliyetlerden işçilerin ve ezilenlerin birliği siyasetinin gereklerini yerine getirmekten geçer.

Ulusların kendi kaderini tayin hakkını savunmayan biri demokrat dahi olamaz. Her türlü eşitsizliği olduğu gibi, ulusal eşitsizlikleri de me-

Devamı 65. sayfada

Sağmalcılar, Malatya E tipi, Bursa E tipi, Eskişehir Özel Tip ve Metris Cezaevlerinde

AÇLIK GREVİ

1 2 Eylül sonrası Türkiye cezaevlerinde, insanlık dışı uygulamalar hâlâ aynı sıcaklığını, "demokrasiye" geçtik geçiyoruz dendiği şu anda da varlığını sürdürmektedir. Özgürlük Mahkumlarının insanlık dışı uygulamalara karşı yürüttüğü mücadele sonucu belirli bir düzelme oldu ise de, genel baskı ortamı halen sürmektedir. Bu doğrultuda 8 Temmuz'da Sağmalcılar, 13 Temmuz'da Malatya E tipi, 14 Temmuz'da Bursa E tipi, 24 Temmuz'da da Eskişehir Özel tip cezaevlerinde siyasi tutuklu ve hükümlüler açlık grevine başlamışlardır. Haklı taleplerini siyasi tutuklu ve hükümlülerin kendi açıklamalarından aktarıyoruz. Bu açıklamalar, tüm cezaevlerinin sorunlarını da yansıttığından dolayı diğer açıklamalara gerek kalmadığı gibi fazla söze de gerek yoktur.

DEMOKRATİK KAMUOYUNA AÇIKLAMA VE ÇAĞRI:

Bursa E tipi cezaevi siyasi hükümlüleri olarak 13-7-1987'den itibaren dönüşümlü olarak süre gelen bir açlık grevi içindeyiz. Sorunlarımızı kısaca da olsa açıklama, gerçeğimize dair bilgi vermek, destek ve katkılarınızı alabilme dileğindedir ki, tüm çabalarımıza karşı bugüne dek bilgilendirmeyi yeterince yapamadık.

Yeni bir açlığın içindeyiz. Buna bilinçle karar verildi, kararlılıkla sürdürülüyor. Kuşkusuz ki, bu bilinçliliği ve kararlılığı dost da, düşman da iyi bilir. Sakat kalmaları pahasına bu direnişlerden bugüne gelen binlerin açlıklarını, ölümün koy-

nunda bitirenlerin anıları ve mücadele kararlılıkları buna tanıktır. Ve şu anda Malatya, Sağmalcılar, Diyarbakır örneklerinde görüldüğü üzere direnişler sürüyor. Çünkü toplama kamplarının duvarları çatırıyor. Siyasi tutuklu ve hükümlülerin onurlarını, politik kişiliklerini yıpratarak, beyinlerini işgal etmek isteyenler, yenilgilerinin dehşetindedirler. Tretman'ların rehabilite saldırıları olarak yeni şeyler gündeme getirmektedirler. Dünden kalan birleşip katlanılmaz boyutlara varan bu sorunlara karşı tavır alınmaması beklenilemezdi. Süre gelen açlık direnişlerinin ve direnişimizin gerçekliği burada aranmalıdır. Ne aç kalmak, ne de sakat kalmak istemiyoruz. Ölmek hiç değil. En demokratik haklar ve istemler temelinde insanca yaşamının koşullarını yaratmak gerektiğine inanıyoruz. Hepsi bu. Bu bağlamda süresiz açlık direnişimiz keyfi bir tercih değil, insanlık dışı uygulama ve koşulların dayattığı, kaçınmadığımız bir zorunluluktur. Çok uzun bir süre yetkili makamlarla görüşerek Adalet Bakanlığı'na ve Cumhuriyet Savcılığı'na dilekçeler yazarak gerektiğinde karavana boykotu, kısa süreli protesto açlık grevleri yaparak durumu anlatmaya çalıştık. Anlamak istemediler.

Artık yeni bir açlığın içindeyiz. Nerede biter açlığımız? Kısaca ifade edelim. İçeriye sivil elbiselerin verildiği cezaevi içinde tek tip elbise giyme zorunluluğunun kaldırıldığı ve kendi elbiselerimizi sınırsız giyebilme hakkının alındığı an iflas ettiği kendilerinin de tanık olduğu, insanı tek tipleştirmeye, kişisizleştirmeye yönelik bu çabalarından vazgeçmeleri, dillerinden düşürmedikleri hak-hukuk-demokrasininin de gerekli koşuludur. Tek isteğimiz

bu değil kuşkusuz. Gelenekselleşmiş açık görüş günleri üzerinde oynanan oyunlara son verilsin. Yılda yedi açık görüş günleri sınırlandırılıp, ikkiye indirilmek isteniyor. Bu girişim durdurulmalıdır. Kapalı görüş koşullarının düzeltilmesine, yani görüş sırasında sesimizin demir, artı cam barikatını aşip görüşçümüze ulaşmasını istiyoruz. Piyasada satılan yayınların içeriye girişinde sınırlama yapılması: Bizi yayınsız, dergi ve kitapsız bırakmanın tahammül sınırlarımızı tümünden silmek demek olduğu unutulmasın. Sorunlarımızın kendi temsilcilerimiz kanalıyla çözülmesini ve bu anlamda temsilcilik kurumunun kabul edilmesini, cezaevi içinde, cezaevi demek olan kullanımı bize ait olan yemekhane bölümünün geceleri kapatılması uygulamasının son bulmasını, koğuşun bir parçası olan yemekhanenin en azından gece belirli bir saate kadar açık tutulması gerektiğini söylüyoruz. İlk beş T.L.'lik bir artırımla iye bedeli sorununu olay edercesine çözmek isteyenler son anda elli T.L.'lik bir artırım da bulduklarını duyurdular. Tek tip kalitesiz ve bizi yıllarca adım adım ölüme götürmek olan yemek politikasına son verilsin. Hastalar için dışardan diyet alınsın. Açık görüşlerde ailelerimizin getirdiği yiyecekler içeri verilsin diyoruz. Tüp, elektrik ocağı, radyo, teyp, müzik enstrümanları ve benzeri üzerindeki yasaklar zinciri kalksın. Dayatıcı bir gereksinim olan daktilo içeri alınsın ya da kullanım olanağı sağlansın istiyoruz.

Aynı davada yargılanıp hüküm giymiş olanlardan birilerinin sivil cezaevine, diğerlerinin özel tip siyasi cezaevlerine sevk edilmesi gibi çifte standartlı bir uygulamaya son verilmesi. Bunlardan doğan olumsuz sonuçların giderilmesi, yarı açık ceza-

evi hakkı kazananların bu haklarını kullanmaları, önündeki engellerin kaldırılması, keyfilik ve kayırmacılığın son bulması, disiplin cezaları, infaz yakma ve benzeri uygulamaların kaldırılması gerektiğini söylüyoruz. Mektup, telgraf, dergi ve kitapların zamanında verilmesi, verilmeyecekse bunun gerekçeleri ile bildirilmesi, her türlü yazışmalar üzerindeki yasakçı uygulamanın artık bitmesi gerektiğini ısrarla vurguluyoruz. İçinden lâğım ve pis su bularının geçtiği havasız, güneşsiz hücreden, kötü hastahane hükümlü koğu koşullarının iyileştirilmesi, insanca muamele ve bakım ile ilaç olayına özen gösterilmesi, en önemlisi hasta yatağa zincirleme uygulamasının artık son bulması gibi isteklerimizin altını önemle çiziyoruz. Psikolojik durumlarından her an etkilenebildiğimiz ve her an yüz yüze olduğumuz gardiyanların çok düşük ücretle günde oniki saat çalıştırılmalarının son verilmesini, kantin yoksulluğunun ve mal kalitesizliğin giderilmesini, çiğ yumurta gibi gıda maddeleri üzerindeki yasakların kalkmasını "bomba yaparsınız" gibi bir gerekçe ile içeri verilmeyen şekerin kantinde serbestçe satılması açık görüşlerde bir çiçeğin dahi içeri sokulmaması gibi yasakların artık son bulması gerektiğini söylüyoruz. Çay üzerindeki sömürü çarkı durdurulsun. Kalitesine ve temizliğine özen gösterilsin. Ampul, koğu temizlik malzemeleri ve benzeri giderlerin parasının bize ödetilmesinin, bankada biriken paralarımızın faizleri bizler için kullanılsın istiyoruz. İçme suyu temiz ve düzenli aksın. Zaten mendil kadarlık sınırlı gökyüzümüzü baca dumanlarıyla kararmasın, soluk almamızı engelleyen ve biz günden güne zehirleyen bu duruma son verilsin. Hiç değilse, bacaya filtre takılsın istiyoruz. Ve açıkça söylüyoruz ki, birikmiş ama çözülmesi için hiçbir adım atılmamış bu sorunlar listesinin bir bu kadar daha uzatmak mümkün. Ve ülke koşullarında sarımsı boyutta gasp edilmiş insan hak ve özgürlüklerinin, sadece bir kısmını dile getiren bu sorunlardan artık soluk alamaz duruma getirilmiş insanın, her tür tehdite, baskı ve iş-

kenceye boyun eğmesi beklenilmez diyoruz. Bu cezaevinde yetkililerin cüretlerini artıracak, biraz da hükümlülerin sorunları hep belirli bir diyalog çabası ile çözüme ısrarları oldu. Farklı tavır almalar, durumun da hücre tipi cezaevine sevk etmeler, inzibat cezaları, hücre hapisleri ardarda geldi. Gelsin. Aynı statüde olan bir çok cezaevinde ve hatta "ıslahı mümkün olmayanlar" diye ayırıp götürdükleri arkadaşlarımızın bulunduğu hücre tipi cezaevlerinde bile bu sorunların çoğu çözülebilmiş durumda. Bu da anlatılmaya çalışıldı, olmadı.

Artık ne zaman biter açlığımız? En azından temel taleplerimizin ve kimi sorunlarımızın çözümü ile. Bunun için süresiz açlık direnişindeyiz. Ve ülkemizde somut gerçekliğin dayatıcılığıyla da toplumsal duyarlılığın özellikle yoğunlaştığı ve muhalefetin ivmelendiği, demokratik ve özgürlük sorunlarının can alıcı noktalarından olan cezaevlerinin bu gerçeğinin başka cezaevlerinde direnişi sürdüren arkadaşlarımızın ve bizim haklı tavır alışımızdan, demokratik kamuoyunun, basın, ilgili kuruluşların daha boyutlu destek ve ilgilerini bekliyoruz. Bunu şiddetle umuyor ve biliyoruz. Şu an 40'ın üzerinde açlık direnişçisi, giderek artacak bir sayı ile açlığın içindeyiz. Bu biraz da açlığı ne zaman bitirebileceğimizin çağrısıdır.

Açlık Direnişindeki Bursa E Tipi Cezaevi Hükümlüleri

ESKİŞEHİR ÖZEL TIP CEZAEVİ SORUNLARI

1- TTE YAPTIRIMI: Normalde kabullenmediğimiz TTE'leri alay edercesine para ile zorla giydirmeye çalışılmaktadır. Bu uygulamayı kabul etmediğimiz için,

a) Şeker Bayramından itibaren yaklaşık iki aydır ailelerimizle ne açık, ne de kapalı görüş yapamıyoruz.

b) Mektuplar elimize geçmiyor, her türlü haberleşme yasağı var.

c) Altı ay süren hücre cezaları uygulanıyor.

d) Elbiseni giymezen hastahaneye götürmeyiz deyip, hastahaneye kaldırılmıyoruz.

e) Havalandırma yok.

f) Avukat görüşü yok.

2- Görüşlerde gelen ziyaretçileri-
miz erkek kadın demeden iç çamaşır-
larının içine kadar aranıyorlar. Üzerlerinde olan en doğal eşyaları dahi ellerinden çekilip alınıyor.

3- Cezaevi İdaresi eğer bu yaptırımları kabul etmeyip, açlık grevine giderseniz, hepinizin infazını yakarız tehdidinde bulunuyor.

4- Bütün bu insanlık dışı uygulamaları protesto etmek için, insanlık onurumuzu korumak için süresiz olarak 24 Temmuz'da açlık grevine başlamış bulunuyoruz.

İsteklerimiz gerçekleşinceye kadar açlık grevini sürdüreceğiz.

Eskişehir Özel Tıp Cezaevi Hükümlüleri

Malatya E Tipi Cezaevi Sorunları:

1- Sağlık Sorunları: İçerideki kötü cezaevi koşullarından dolayı kimimiz tüberküloz, kimimiz gastrit ve ünser gibi, daha nice hastalıklara yakalanmış bulunmaktayız. Hastalıkların tedavisi için gerekli besinleri alamıyoruz. İçeride zaten yeterli ve bir insanın besleneceği miktarda yemek verilmemektedir. Kendi çabalarımızla dışarıdan yemek vb. besin maddelerini sağlamamız yasaklanmıştır. Bu da hasta arkadaşlarımızın ölüme itildiğinin kanıtıdır. (Bakanlıkça bir mahkumun bir günlük yemek karşılığı olarak 325 TL belirlenmiştir. Bu rakam bile her şeyi açıklamaktadır.)

2- Doktor Sorunu: Üstteki mad-
denin devamı olup tedavi edilmeden teşhis konmakta, ya da doktorun gelmesi enderdir.

3- Havalandırma Sorunu: Havalandırma süresi sağlığımız açısından yetersiz olmaktadır. Dışarıyla temiz havayla ilişkimiz kısıtlı ve sınırlıdır. Bu durum fiziki yapımızın bozukluğuna, sinirlerimizin yıpranmasına ciddi bir şekilde sebep olmaktadır. Demir kapı, bazen duvarlar arasın-

da kare pirizması şeklindeki sadece gökyüzünün görünebildiği havalandırma yeri olarak nitelendirilen daracık yerde gün boyu kalmak istiyoruz.

4- Su Sorunu: Bu sorun yıllardır sürüp gitmektedir. Cezaevi idaresiyle her ne kadar görüşüp güya sorunu halledeceklerine dair söz verdilerse de, bunu bize sus payı olarak verip meselenin üstüne astar çekmektedirler. Sularımız düzenli akmamaktadır. 15 günde ancak bir defa kısıtlı ve yetersiz banyo yapabilmekteyiz. Ayrıyeten sıcak su için su ısıtıcılarına zaruri ihtiyaç olduğu halde kendi paramızla dahi bu imkanı bize tanımamaktadırlar. Pislik içinde hastalıklara davetiye çıkartmış vaziyetteyiz.

5- Koşuş Sorunu: İstemediğimiz kişilerle ve koşuşlarda kalmaya zorlanmaktayız. Bu da sosyal gelişmemiz ve vücut bütünlüğümüz açısından ciddi tehlikeler yaratmaktadır.

6- Sayım Sorunu: Özellikle formalite şekilcileriyle rahat ve huzurumuzu bozup ve de bir mahkumun psikolojik durumlarından yararlanıp bizi cezaevi idaresine karşı isyana davet ediyorlar. Örneğin; sabah akşam sayımlarında ve de, uygunsuz saatlerde askeri disiplin şeklinde sıraya dizilmemiz, hiç de zorunlu olmayıp, hatta daha uygun yöntemler olduğu halde bizi bir dizi formalitelerle bağlamaları başlıbaşına bir sorun. Biz koşuşların durumu, müsait ranzalar sağlı sollu olup gardiyanlar uygun saatte gelip uyuyan arkadaşları rahatsız etmeyecek şekilde sayımın yapılmasını istiyoruz. Uygunsuz yapılan sayımlar neticesinde doğal olarak bilinçli veya bilinçsiz tepkiler doğmaktadır. Bu tepkiler aleyhimize ele alınıp yorumlanmaktadır.

7- Elbise Sorunu: Tek tip elbisenin bize zorunlu giydirilmesine mantıklı bir anlam veremiyoruz. Amaç bu tür uygulamalarla tepkiler yaratıp, tepkileri bahane ederek sıkı bir otorite ve disiplin kurmak. Ve bu koşullardan dışarıya sağlıklı olarak çıkacak olursak güdümlü bir insan üretmektir. Saç ve sakal traşlarımız asker traşı gibi istenmekte, elbiseler vasıfsız bir kumaştan, ilkel bir biçimle biçilmiştir. Kısacası alınımıza

mahkumsunuz diye yazmadıkları kalmıştır.

8- Radyo, Basın Sorunu: Dışarıdaki gelişmelerle sosyal olaylarla ilişkimiz kesilmek istenmektedir. Radyonun içeri alınması yasaklanmıştır. Basına cezaevi sansürü uygulanmakta. Bizim için neyin iyi olduğunu onlar karar vermektedir.

9- Açık görüş sayısının arttırılmasını, sürelerinin uzatılmasını ve normal görüşlerimizin de uygun koşul ve sürelerde yapılmasını istiyoruz.

Bütün bu uygulamalardan dolayı dışarıda ailelerimiz de tedirgin ve yaşantımızdan kuşku duymaktadırlar. Bizimle aynı belki de daha fazla acı çekmekte.

Gün geçtikçe daha çok yeni uygulamalarla sindirilmek isteniyoruz. İnsan olduğumuzu unutmak, isteklerine karşı yaşamak için bu asgari isteklerimizi cezaevi yönetimi ve diğer yetkililere bildirdiğimiz ve de bildikleri halde ilgisiz kaldıkları için bu haklarımızı elde etmenin tek yolu ve vasıtası olan açlık grevine başlıyoruz.

Malatya E.Tipi Cezaevi

METRİS CEZAEVİ SORUNLARI

1- Havalandırma kapılarının havalandırma süresince açık tutulması,

2- Toplu davaların koşuş ayarlamasının toplu olarak yapılması,

3- Görüş süresinin uzatılması,

4- Kabinlerdeki telefonların bozukluklarının giderilmesi,

5- Savunma hakkının engellenmemesi, Avukat görüşlerinin kısıtlanmaması,

6- Yemeklerin kaliteli ve yeterli verilmesi,

7- Sağlık sorunlarının çözümü, Askeri Hastahanedede tedavisi yapılmayan hastaların, Devlet Hastanelerine şevki sağlanması,

8- Mektuplaşmanın engellenmemesi, soyadı tutmayanların mektuplarının verilmemesi uygulanmasından vazgeçilmesi,

9- Diş sağlığı ile olan sorunların özel olarak çözülmesi,

10- Haftalık iki kitap alımı sınırlandırılmasının kalkması

Metris Askeri Cezaevi Tutukluları

Daha Yukarı Alınınız

1. *kül olur tarih, konuşunca
yaşadığınızı
analar
kederli alınınız yine şafaktadır
alınınız*

2. *ömrünüz sizin için değildi sanki
dinmek bilmedi heyecanınız
hasret dinmek bilmedi*

*günler önceden içerdekiler için
coşkunuz yekindi günler önceden
ertelenmez buluşmaya gidercesine
çıkıp geldiniz direnme ikliminden
(...)*

5. *geldiniz
büyüyen çocuklardan sözettiniz
sardunyalı ve fesleğenlerden
bin hasretle kucakladınız bizi
çoğalttınız maviyi*

*gülüşü çoğalttınız ve sevincimizi
haberler verdiniz bizimkilerden
ey analar
saklayın göğsümüzde taşıyın
sesimizi*

6. *gördünüz, ayaktaydılar içerdekiler
bir deri bir kemiktiler belki
ama onur ve yenilmemekteler
zindanla şafak arası türküyüdüler
ve gururla öptüler alınınızdan sizi
bir destana yaraşıyorsunuz dediler
ağızlarında sizden kalma bir gülüşle
infaz avlusunu yakıp da kül ettiler*

*bir günü böylesine bayram ettiniz
kucakladılar sizi
bir tarih teslim almayan
ülkeleriydiniz
(...)*

10. *artık daha çok gülümseyiniz analar
hakkınız bu, ey yaralı ülkelerimiz
işte bunlar daha dünkü çocuklarınız
gurur duyan, büyüttükleriniz bunlar
işte*

*daha yukarı analar, daha yukarı
alınınız*

Mehmet Çetin

Kurtköy İtalyan Şirketi'nde Çalışan İşçilerde Huzursuzluk!

Türkiye'deki sendikacılık sınıf mücadelesi temeline oturtulamadığından günümüze kadar işçilere sınıf bilinci yeterince verilmemiş, sendikal faaliyetler yalnızca ekonomik talepler içinde sıkışıp kalmıştır. Sendika deyince büyük bir çoğunluğun aklına toplu sözleşmelerle ücret artışı sağlanacağı geliyor. Ekonomik talepler yanında siyasal haklarda kazanmak için örgütlü, sınıf bilinci temeline mücadele görülüyor.

Türkiye gibi sarı-sömürge, yarı-feodal ülkelerde ücretler işçinin ken-

ları ya da ayrılmaları halinde geçimlerini sağlayacak işsizlik sigortası yok- bütün sosyal haklardan yoksun, modern köle denebilecek koşullarda çalışmalarını sürdürüyorlar. Sigortalı olmayan bu işçiler, sendikali olmadıklarından sendikali işçi sayısı toplam işçilere oranı geçmiş yıllara göre artmasına karşılık, yine de çok düşüktür. 1980 yılına kadar sendikali işçi sayısı 1,3 milyon dolayına ulaşmıştır. Bu rakam sigortalı işçi sayısı ile karşılaştırıldığında, sigortalı işçilerin ancak yarısı sendikal örgütlenme içinde yer almakta-

lınu seçmişlerdir. Sendika ağaları toplu sözleşmelerde işveren ile birlikte hareket ederek enflasyon altında ücretleri belirlemişlerdir.

Şimdi de Kurtköy İtalyan Şirketi'nde çalışan bir işçiye kulak verelim: "Cuma günü patron geldi, bugün size para yok, eğer parayı bekleyip işe gitmeyen olursa, hepsini işten çıkartırım dedi. Bana, söyle onlara direnirlerse hepinizin çıkışını veririm dedi. Patronun bu sözünü duyan arkadaşlar toplu çıkışlarını istediler. Bu arada işveren temsilcisi İlhan beyle görüşme yaptık. Patron beni suçladı ve işçileri para almadan işbaşı yaptırmak zorunda olduğunu söyledi.

Ben patronun söylediklerini arkadaşlara ilettim, bu iş benim boyutumu aşmıştı. İşveren temsilcisi sendikayı aramış, sendika temsilcisi işveren temsilcisi gibi beni işçileri kıskırtmak ve galeyana getirmekle suçladı ve en kısa zamanda işçileri ikna edip işbaşı yaptırmamı söyledi. Tekrar arkadaşların yanına gittiğimde, arkadaşlar, sendikanın bu kararına karşı çıktılar.

İşveren temsilcisi verdiği emirle benim karşı çıkmama rağmen, Bölge Çalışma Müfettişliği'ne haber verdi. Çalışma Müfettişliği siyasi polise haber vermiş ve 3 siyasi polis gelmişti. Amaçları o gün paranın dağıtılmamasıydı. Aslında masanın üzerinde para vardı. Para dağıtma işlemi bittiğinde siyasi polisin beni çağırmasını duydum. Siyasi polisler bana nereli olduğumu sordular. Kendilerinin sendika şubelerine bakan polisler olduğunu söylediler. Bu arada ifademi aldılar. Arkadaşlar toplanmışlar beni almadan hiçbir yere ayrılmayacaklarını belirtmişlerdi. Bu arada da Yol-İş sendika tem-

dini yeniden üretebilmesi için gerekli emek zamanının altında kalıyor. Emek talebinin yanında, emek arzının fazla olması nedeniyle işverenler sigortalı olmak isteyen işçileri işten atmakla tehdit ediyorlar. İşlerinden olmak istemeyen işçiler daha yoksul duruma düşecekleri kaygısıyla, -Türkiye'de işçilerin işten atılma-

dır.

Türkiye'de sınıf sendikacılığının yaratılabilmesinin önündeki engellerden ve önemli sorunlardan biri sarı sendikacılıktır. Özellikle sendikada yöneticiliğe alınan bazı işçiler, seçimleri kaybettiklerinde tekrar üretime dönmemişler, işverenlerinde katkısıyla yeni sendika kurma yo-

silcisi ile tartışmaya başladılar. İşçiler bizi sattınız vb. diye sert bir şekilde eleştiriyorlardı.

Daha sonra polisler işçilerin tedirgin olmalarını önlemek için, sendikadan geldiklerini söyleyerek, siyasi polis olduklarını gizlemeye çalıştılar. Ve bizim siyasi bir amacımız yok, para sorununu halletmek için geldik dediler.

İşçiler işbaşı yapınca, başkanla yukarı çıktık. Müfettişler işverenle görüşüyorlardı. Cahit bey (başkan) işi resmiyete dökmek istemediğini söyledi. Fakat müfettişler, polisin de geldiğini, olayı savcılığa bildirmek zorunda olduklarını söylediler.

Ücretler daha önceleri düzenli veriliyordu. Fakat çalışma saatleri içinde değil, bir saatlik dinlenme süresinde veriliyordu. Bu da bizim aleyhimize olan bir durum. Çünkü dinlenmek ve yemek yemek zorundayız. Bu durumu işverene ilettik. Para dağıtımının çalışma alanlarında yapılması gerektiğini söyledik. Fakat kabul edilmedi.

Görüldüğü gibi, işçiler değil siyasi hakları, ekonomik haklarını bile talep ettiklerinde çok büyük sorunla karşılaşılıyorlar. Önce işten atılmakla tehdit ediliyorlar, tehditle bir şey elde edemeyeceklerini anlayınca da, aracı olarak sendika temsilcilerini kullanma, en son çare olarak da siyasi polisi arama.. Bunlar işçinin korkutulması ve yıldınlığa uğratılması amacıyla başka bir şey değildir.”

Şöyle devam ediyor:

“Bizim diğer önemli sorunumuz sağlıktır. Taş kırma diye bir şantiyemiz vardır. Orada bir işçi sabah-tan akşama kadar çalıştığında insanlıktan çıkmış bir vaziyet alıyor. İnsan değil de toz yığınının yapılmış bir nesne görünümüne giriyor. Buna karşılık yalnızca süt veriliyor. Biz kendilerine süt olarak değil de yoğurt şeklinde verin diye defalarca uyardık. Taş kırma yerine bir filtre takın veya sulandırın diye önerdik. Böylece nemlenme olur, tozlanma bir ölçüde önlenmiş olur. Fakat bunu da yapmadılar.

Diğer sorunumuz işçilerin yattıkları koşullardır. 2 ya da 3 kişilik koşullarda 6'şar kişi kalıyor. İşçi arkadaşlar havasızlıktan bunaldıkları-

nı, bu koşulların 4'er kişiliğe indirilmesini istediler. Sonuçta bu talepleri de kabul edilmedi. Ofiste memur statüsünde çalışanlar aynı koşullarda ikişer kişi olarak kalıyorlar.

Yemek konusunda şikayetimiz yoktu, son günlerde arkadaşlar yemeklerin etleri memurlara, suyu da işçilere veriliyor, ekmeğin bayattı işçilere, tazesi ise memurlara veriliyor” diyen işçilerin sorunları uzayıp gidiyordu.

Yasalara göre her işveren işyerinde işçinin sağlığı için gerekli önlemleri almak zorundadır. Fakat bu Türkiye'de yerleşmediğinden işyerlerinin havası nemli, gürültülü, küçük, sağlıksız yerler olmaktan kurtulamamıştır. Meslek hastalıklarına karşı yoğurt ya da süt vermekten başka önlem göremiyoruz. Çalışma koşullarının iyileştirilmesi gereklidir. Özellikle işçiler astım, verem, kanser.. gibi hastalıklarla sürekli karşı karşıyadır. Birçok işçi yasını doldurmadan malülen emekliye ayrılmak zorunda kalıyor. Bir çok işçi de emekliye ayrıldıktan birkaç yıl içinde ölüyor.

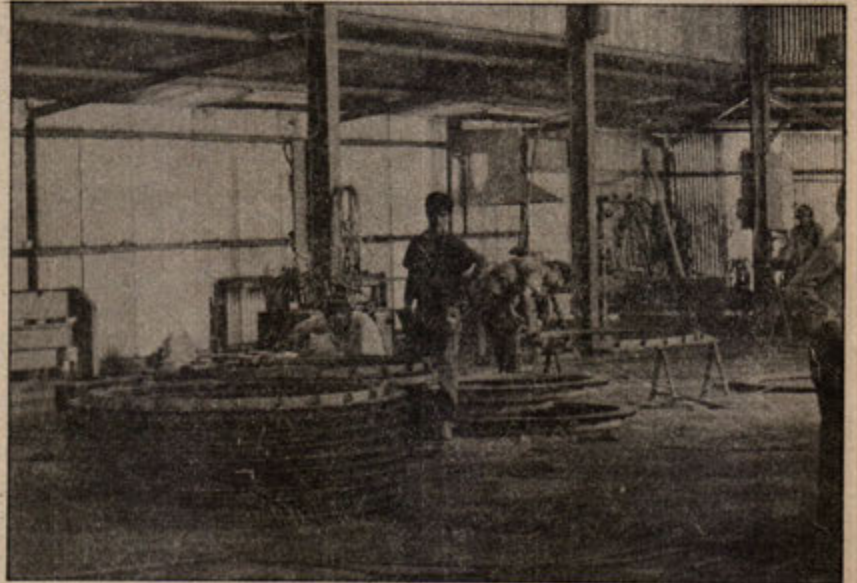
Meslek hastalıklarının yanında iş kazaları da büyük boyutlara erişmiştir. Her gün boyalı gazetelerde eli kopan, saçını makineye kaptıran, gözü kör olan işçilerin resimleri yer alıyor. Özellikle sigortasız işçiler için iş kazaları çok önemlidir. Kayıtlı ol-

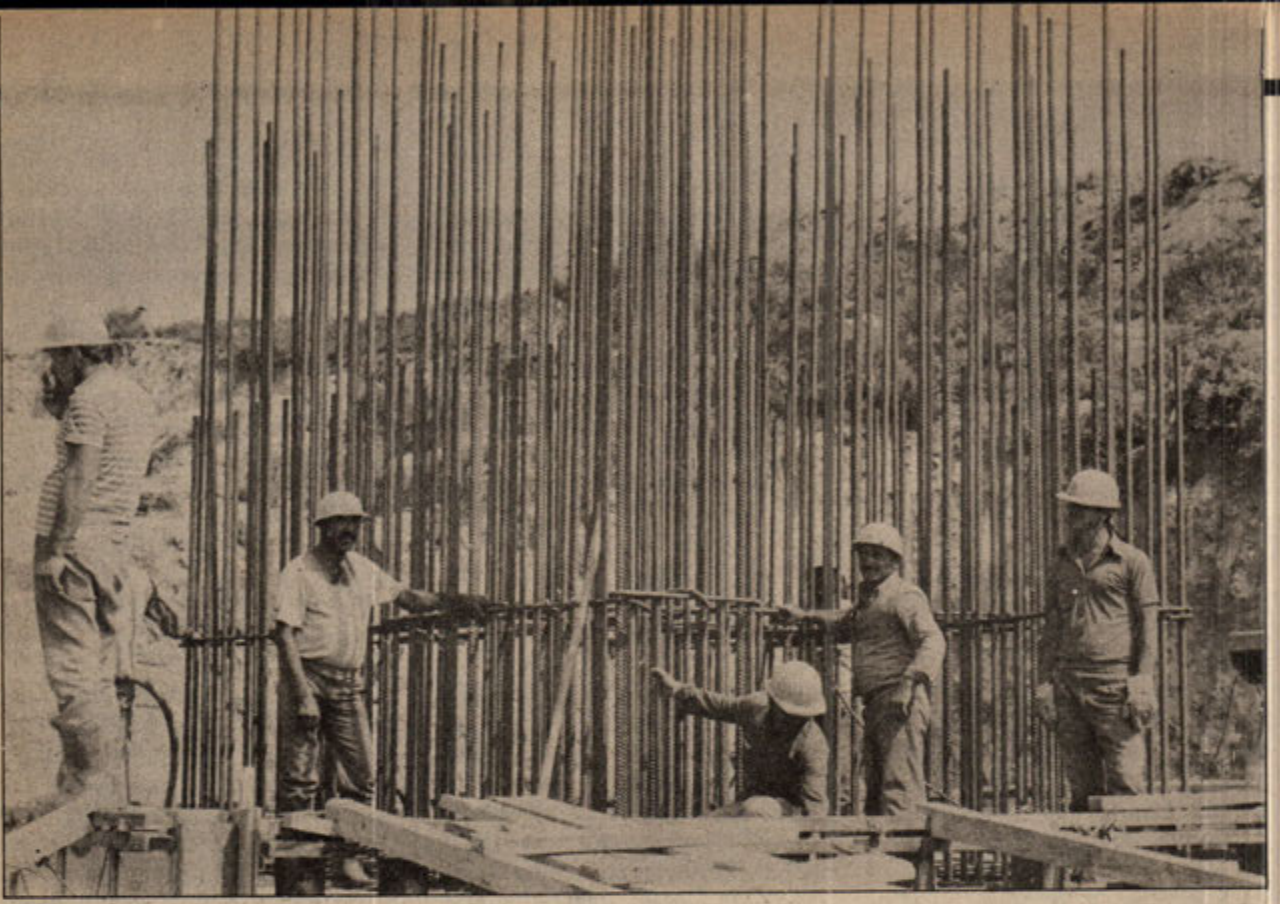
madıklarından dolayı, o iş yerinde çalıştıklarını kanıtlayamıyor ve tedavi masraflarını bile kendileri ödemek zorunda kalıyor, üstelik bir de işlerinden atılıyorlar.

İş kazaları da sık sık olur. Bir ay önce bir işçi menfezden (iş yerlerine çıkmak için merdiven yerine kullanılan kalaslar) aşağı inerken, üzerinde yürüdüğü kalas ters döndü ve işçi arkadaş aşağı düştüğü anda diğer kalastaki arkadaşın başını yarıyor. İş kazaları konusunda önlem alınсын diye kısım amirlerine başvurduk ama işçiye robot gözüyle bakılıyor. Ve bu isteğimiz de dikkate alınmadı.

Burada gözlemlenen bir başka olayda memurların durumudur. Memurların yaşam koşullarının farklı olmamasına, aynı sömürüyü yaşamalarına karşın, işçilere göre çok az ayrıcalık tanınarak işçi ve memurlar birbirlerine düşürülerek patrona karşı mücadeleci güç bölünüyor. Gerek koşullarda işçilere göre daha az kişi barınmaları, gerekse yemeklerin bir ölçüde daha iyi olması nedeniyle işçileri memurlara düşman ediyorlar. Sendikanın önündeki önemli görevlerden birisi de, işverenin bilinçli olarak izlediği bu politikayı açığa çıkararak onlarla ortaklaşa mücadele vermektir.

Günlük çalışma saatleri 8 saat olarak belirlenmiş ve bunun dışındaki çalışmaların isteğe bağlı olarak

ve de ek ücret olarak yapılması zorunlu kılınmıştır. Fakat 8 saatlik iş gününe kamu sektörleri ve birkaç işyeri dışında uyan yoktur. Genellikle 10 saat bazen de 12 saat, fazla mesai verilmeden ve de zorunlu olarak işçiler çalıştırılmaktadır. Artık bu saatler normal mesai olarak yerleşiyor. Bu sorun çalışan tüm işçiler açısından önemli olduğu gibi işsizler açısından da önemlidir. Günde 8 saat çalışılırsa kalan fazla mesai için başka işçi istihdam edilir. Hatta kapitalist ülkelerdeki sendikalar bu çalışma süresini düşürmek için mücadele ediyorlar.

Avrupa Sendikalar Konfederasyonu şu seçenekleri öne sürerek, işsizliğin ortadan kaldırılabileceğini düşünerek, çalışma süresinin kısaltılmasını talep etmektedir.

- Çalışma haftasının 35 saatle sınırlandırılması,
- Emeklilik yaşının 60'a indirilmesi,
- Yıllık tatillerin altı haftaya çıkarılması,
- Tam zamanlı eğitimin yaygınlaştırılması,
- Ek vardiyalar konulması,
- Fazla mesailerin düşürülmesi ve kaldırılması, vb.

Çalışma saatlerinin azaltılması işçilerin kendilerine ayıracakları zamanı arttırır. Bu boş zamanda sosyal, kültürel faaliyetlerini, eğitim çalışmalarını sürdürebilirler. Ama elbette ki bu gerçek çözüm değildir, sadece şartların iyileştirilmesidir.

İşçi konuşmasına şöyle devam etti: "Bir hususu daha belirtiyim. Bitmesi gereken iş olduğunda önceden haber verilmeden işçi fazla mesai dışında çalışmak zorunda bırakılıyor. Yani işçi normal mesaisini ve fazla mesaisini tamamladıktan sonra çalıştırılmak isteniyor. Eğer işçi arkadaş bu fazladan fazla mesaisini çalışmazsa, ertesi gün 5 saatlik ücretinin kesildiğini görüyor. Durum sendikaya iletildiğinde aylar sonra çözüme ulaşabiliyor.

İşsizliğin yoğun olduğu yarı-sömürge ülkelerde işe girebilmek de oldukça güçtür. İşçiler yeteneğine, bilgisine göre değil kişisel ilişkileri doğrultusunda işe alınıyor. Özellikle de işçinin hangi yöreden olduğu büyük önem kazanıyor. İşe başvuruda sorulan sorulardan birisi de "nerelisin?" oluyor. Bunun açıklamasını şöyle yapabiliriz: Eğer işveren işçiyi kendi istekleri doğrultusunda seçerse işçiler arasında bütünlüğü

bölebilir. Ayrıcalıklı davranarak işçileri birbirine kırdırabilir. En önemlisi ise yapacakları eylemleri önceden öğrenerek hazırlıklarını yapabilir. Grevlerde grev kırıcı olarak kullanılabilir. İşçileri sendikal mücadeleden uzaklaştırmak için faydalanabilir. Daha da önemli işverenler pasif, işverenin her dediğini yapan, karşı çıkmayan, kelimenin tam anlamıyla robot işçiler arıyor.

İşçiye soruyor, ne iş yapıyorsun, nerelisin vb. İşçi Tunceli'liyim dediğinde, sen şöyle dur biraz, sana sonra soracağım diye kenara alıyor. Eskişehirli olan işçinin ise işlemlerini yapıyor ve bu böyle sürüp gidiyor, Tunceli'liye ise dönüp kusura bakma, kartlarımız doldu, sana yer kalmadı diyor.

Bu Tunceli'li işçi ilk müracaat eden olduğu ve işe de uygun olduğu halde yöresinden dolayı işe alınmıyınca, durumu önlemek için bir üstte giderek, İtalyan şef'e durumu anlatıyor. O da bize "bizim için eleman önemli, asıl siz yörecilik yapıyorsunuz" diyor. Bunu söyleyen İtalyan. Bu duruma neden olan Zonguldak'lı bir görevliydi ve aynı zamanda ben bir sosyal demokratım diyordu.

Demiryolu İşçileri Grev Yolunda!

Grev kararının hemen ardından, 'lokavt' kararının gelmesi, Demiryol-İş üyelerini hiç de şaşırtmamıştı. Çünkü, henüz ücret konusuna gelmeden düğümlemişti toplu iş sözleşmesi. TÜHİS'in uzlaşmaz tutumu karşısında başka seçenek yoktu.

Ve grev kararı üzerine uzun ve gerilimli bekleyiş başladı. Greve gidilecek miydi, ertelenecek miydi?..

Ya lokavt...

Bir şeyler oluyordu demiryollarında. Neydi işin aslı; bunu öğrenmek için Sirkeci Loko Bakım Atölyesine gittik. İşçi temsilcisi Galip karşıladı bizi.

Temsilcilik odasına toplanan işçiler gergin ve heyecanlıydılar. Sorunun kime yöneltildiğinin önemi yoktu. Amaç yanıt değil miydi, yanıt-larlardı. Öyle ki, bant çözümünde hayli zorlandık. Biz o an söyleşiye katılan arkadaşların isimlerini vermekle yetineceğiz: Galip BİLGİN, Mehmet CENGİZ, Sedat AKSOY, Zeki KOYUNCU, Adem YORULMAZ, Hayrettin SAĞLAM, Ömer KILIÇ ve Bayram YORULMAZ... Diğer arkadaşların isimlerini alamadık... Zaten önemi de yok. Çünkü 40 bin demiryolu işçisinin sesiydiler.

Sorduk 1. perondan kalkan banliyö treninin gürtlüleri arasında:

— Bugünkü çalışma koşullarında yaşamınızı nasıl sürdürüyorsunuz?

— Yan gelirlerle! Bu koşullarda geçim sağlamak olanaksız. Bizim oturabileceğimiz bir evin kirası 50-60 bin lira. Fazla mesailerle birlikte 80 bin lira maaş alıyorum. Ki, 20 senelik olmama karşın... Çoğumuz annelerimizin babalarımızın yanına sığındık.

— İşittiğimiz doğruysa, buradaki arkadaşlar, iş çıkışından sonra dışarıda da çalışıyorlarmış.

— Aile, hısım-akrabadan yan geliri olmayanlar, dışarıda, ayakkabı boyacılığı, simitçilik, boya-badana işleri, gofretçilik, suculuk, tuvalet

bekçiliği gibi işleri yapan arkadaşlar var.

— İşyerindeki günlük mesaiden sonra dışarıda çalışan arkadaşlar yüzde kaç oranında?

— Ek iş yapanlar % 20-25 civarında. Birçok arkadaş da, biraz önce söylediğim gibi aile ve akrabalarından yardım görüyorlar. Toplam % 60'ı buluyor. Yan geliri olmayanlar da sürekli borçlanıyorlar. Bunun saklanacak bir yanı yok. Herkesin maaşına da hayat şartları da belli.

Bunun üzerine işçilerden biri:

— Biz greve kararlıyız. Sendikamız kararlı.

— Peki, son zamanlarda, ekonomik gücü yeterli olmayan sendikaların üyeleri grev zamanı, sendikasıdan bir gelip talep etmeden sürdürüyorlar grevlerini. Sizler de sendikanızdan bir gelir talep etmeden grev yapar mısınız?

— Tabii!

— Evet kararlıyız. Maaşımızı aldıktan sonra elimizde 15-20 bin lira kalıyor. Zaman böyle yaşıyoruz. Sendikamızın vereceği 15-20 bin lira nasıl olsa çok bir işimize yarar.

— Yani bundan kötüsü olmaz mı diyorsunuz?

— Olamaz tabii...

— Enflasyon oranına eşit bir zam alsanız sorunlarınıza çözüm olur mu?

— Son sözleşmemizden bu yana % 70'lik bir kayıbımız var. Biz onu istiyoruz.

— Ömer usta, sen emeklilik için

dilekçe verdiğini ve 27.7.1987 tarihinde emekli olacağını söylemişin az önce. Eline geçen net ücret ne kadar?

— Net ücret 75. bin lira. Bu parayla geçinemediğim için emekliliğimi istedim.

— Emekli olduktan sonra çalışmayı sürdüreceksin mi?

— Sürdüreceğim.

— Bu bir anlamda emeklilik değil de, ömür boyu çalışma gibi oluyor.

— Tabii.

Bir işçi söze giriyor:

— Esasen bizim grev hakkımız da yok. Şu an yasalar, 'ulaşım kesiminde grev yapılamaz' diyor. Emegini satan herkese grev hakkı verilmeli. Anayasa'daki grevi engelleyici hükümler kaldırılmalıdır. Bu konuda değişiklik yapılmalıdır.

— Sendikanız sorunlarınıza hangi temelde sahip çıkıyor, bu sizce yeterli mi?

— Sendika bazı konularda sahip çıkıyor ama, hükümetin sendikayı engelleyici politikası var. 12 Eylül'den sonra bütün haklarımız silindi. Türkiye'de korkunç bir baskı politikası var; bu baskılar altında ne kadar hak alabilirsiniz?.. Sendikamız bunları almaya çalışıyor.

— Sendikamızın bu çalışmaları sizce yeterli mi?

— Merkez olarak yetersiz. Ama biz şubemizle aynı görüşte birleşiyoruz, aynı kararlılıkla hareket ediyoruz.

— Kamu işyerleriyle özel işyerle-

rinde, çalışma şartları açısından ne gibi benzerlik ve farklılıklar var?

— Maden ocaklarından sonra 2. ağır işe giriyor bizim işimiz...

— Benim gördüğüm fark şu: Kamu işyerlerinde adam senin tazminatını verip işten çıkarıyor, burada çıkaramıyor. Ama, onların da sosyal şartları bizimkinden yüksek... Devlet sektöründe daha düşük. Eskiden özel sektörden devlet sektörüne geçmeye çalışılırdı. Şimdi öyle bir durum yok. Kamu sektörü cazibesini yitirdi. Özal'ın politikası da buydu. Kamu sektörünün cazibesini düşürmek. Bunu, kadroyu düşürmek için de yapıyor.

— Özal, "3-5 kamyon tutar taşıtım" diyordu demiryolları grevi karşısında.

— Nakliye şirketleriyle görüşmeleri var. Özal, demiryollarım elden çıkarmayı düşünüyor. Ve şu anda elden çıkarılmış işyerleri mevcut. Temizlik işlerini taşaron şirketlere verdiler. Adapazarı, Sivas, Eskişehir, taşaron şirketlerin elinde.

— Peki, demiryolları temizlik işlerini yapamıyor muydu?

— Köprü, baraj gibi yavaş yavaş özelleştiriyor.

— Bu satılan yerlerin cazibesi vardı...

— Şöyle bir durum var: O nakliye şirketinin müdürü mü, kooperatifin müdürü mü ne, televizyonda söyledi Özal'a: 'Bize bu kadar TIR aldırınız, kamyon aldırınız. Boş duruyoruz.' Bu konuşma üzerine, Özal'ın demiryollarını dışladığı görüldü. Bu nakliye şirketine sus payı olarak, taşımacılığı vermeyi düşünüyor. Düşünüyoruz da, birkaç kişiyi doyurmak için işçiyi gözden çıkarıyor, değer vermiyor. Grev yaptırabilir. Yaptıracağını özellikle söyledi. Halkı düşündüğü yok. Batan birkaç şirketi kurtaracak.

— Bu, uygulanan ekonomipolitikanın doğrultusunda değil mi?

— Tabii... Günlük çözümler.

— Önceki sözleşmelerle bu sözleşme arasında fark var mı?

— İşveren daha önce, genel müdürlük gözüküyordu? Şimdi direkt hükümet sorumlu. Yetkililer Başbakanlığa bağlı. Bizim sözleşmemizi Başbakanlık tayin ediyor. Zaten toplu iş sözleşmesi diye bir şey yok.

Hükümet belirlemiş, % 40-45 civarında.. Bundan fazla bir şey vermiyor kimseye. Sözleşme olamıyor da. Aslında IMF raporuyla oluyor. Bir ülkede memur kat sayısını IMF tepit ediyorsa... Özal da bunu uyguluyor. Başbakanlık sorumlu...

— Bu grev kararı alınır alınmaz, ardından da lokavt kararı alındı.

— Biz de yemek yemedik, protesto ettik. Geçenlerde hükümet, 'işçi-

ler trenlere sabotaj yapıyorlar' dediler. Şube başkanımız Zafer BOYAR da, "İşçiler sabotaj yapıyorlarsa, kanıtlansın, istifa edeceğim. Yoksa, bunu söyleyenler istifa etsinler" dedi. Devletin tarafsız olması gerekir. Özal hâlâ MESS Başkanı olduğunu zannediyor. Özal'ın bu politikasını yeneceğiz. İşçiler arasında dayanışma var. Hükümet bizim karşımızda iflas edecek, hakla-

rımızı alacağız.

— Lokavt yapılabilir mi?

— Lokavt olursa demiryollarını kapatması lazım. O da mümkün değil. Lokavtı düşünmüyoruz. Özal işçinin bilinçlendiğinden habersiz. Blöfümü yutacaklar zannediyor. Başbakan Özal, işçilerin ezile ezile bilinçlendiğini bilmiyor. Fakat lokavt kesinlikle blöf, bunun bilincindedir.

Çifte Mesai

Demiryolu işçileriyle görüştüğünden sonra, iş çıkışında ek iş yapan işçilerle 'işyerlerinde' görüştük.

Sirkeci tren istasyonunda, büfele-
rin karşısındaydı Arif Kuru'nun tez-
gâhi; yani boya sandığı.

"14 yıllık demiryolcuyum. İş çıkışında ayakkabı boyacılığı yaparak yan gelir elde etmeye çalışıyorum. Maaşım 55 bin lira. Beş nüfusum var. 30 bin lira kira veriyorum. Çocuklarımdan ikisi okula gidiyor. Okutmak istiyorum ama, maddi imkansızlıklar nedeniyle okutamayacağım.

Şu anda % 70 değil % 100 zam verseler bile durumumuzda bir değişiklik olmayacak, boyacılık yapmaya devam edeceğim mecburen. Gece 23'e kadar çalışıyorum, sabah 5'te ayakta oluyorum. Çocuklarımla günde ancak bir saat görüşebiliyorum. Hepimiz bunalım içindeyiz; ailece. Ailemin tüm sorunlarını halledemiyorum. 1980'den bu yana duyduğum sıkıntıları bugüne kadar duymamıştım.

Aynı zamanda hamallık yapıyorum. Devletimizin tüm haklarımızı vermesini istiyorum."

Bunları bir çırpıda anlattıktan sonra, yanımızdan geçen bir gofretçi-yi işaret ederek;

"Bu da bizim arkadaşlardan." diyor.

Gofretçinin yanına gidiyoruz:
"32 yaşındayım, 10 yıllık demiryolu işçisiyim. Elime 55-60 bin lira arası maaş geçiyor, bunun 30 binini kiraya veriyorum. Ailem dört kişi. Saat 17.30'dan sonra gofret satıyorum." "80 öncesi haklarımızı verseler belki o zaman gofret satıcılığı yapmam. Bu durumda % 100 verseler bile durumumuz yine düzelme-yecektir. İki çocuğum okula gidiyor, ortaokula göndermek istiyorum ama bu şartlarda gönderemeyeceğim."

O sırada bizi dinlemekte olan bir çocuk,

"Abi siz demiryolcularla mı konuşuyorsunuz?" diye soruyor.

Evet, diyoruz.
"Ben de demiryolcu çocuğuyum, benle de konuşun." diyor. Cin gibi bir çocuk.

Anlat, diyoruz. Anlatıyor:

"12 yaşındayım, ortaokula gidiyorum. Durumumuz iyi olmadığı için çalışıyorum. Tatillerde su satıyorum. 3 kardeşiz. Babam 68 bin lira maaş alıyor" diyor. Adını soruyoruz;

"Hüseyin Kızılırmak" diyor.
Yanımızdaki işçilerden biri, Bayram Yorulmaz'ın simit almaya gittiğini bir arkadaşlarının da Yenika-

pı tren istasyonunda tuvaletçilik yaptığını söylüyorlar. Onlarla görüşemedik.

YOLCULAR NE DİYORLAR?

Demiryol-İş'in grev kararı üzerine, banliyö yolcularıyla da görüştük.

Kadir BAŞARAN: "Haklarımızı al-sınlar. Kaybettikleri haklar varsa mutlaka almak isteyeceklerdir. Haklarımızı alabileceklerse biz de des-tekliyoruz."

Erol PEKCAN: "Doğal karşılı-yorum grev kararlarını. Madem ki demokrasiye döndük, grev yapmaları doğal. İstedikleri hiçbir şey değil, ücretleri çok düşük."

Necmi NAZIKGÜL: "Yolcular etkilenirler ama, demiryolu işçilerin hakkıdır. Greve gidilsin. İşçiler haklarını alsınlar."

Yasemin TEKİN: "Grev yapmalarını her an bekliyorum. Zamanım ve imkanım olursa, yanlarında olurum. Ben haklı buluyorum. İşçi sınıfının insan onuruna yakışır biçimde ücret almasından yanayım. Bu kadar güç şartlarda çalışmaları oldukça üzücü."

Ahmet Yahşi: "İşçilerin haklarını vermeleri gerekir. Grev haklarıdır, yapmaları gerekir. Devletin vatandaşları düşünmesi gerekir."

□

LIBYA'DA İŞÇİNİN DRAMASI

M.Güler
Tripoli-Libya

Libya'da işçinin dramını dile getirmeden önce şunu belirtmeliyim. Bugün birden fazla sol içerikli dergi çıkmaktadır. Yeni Demokrasi de bunlardan bir tanesi. Yeni Demokrasi'nin 1. ve 2. sayısı elime geçti. Diğer dergilerden farklı özellikleri, sorunları objektif olarak ele alması, sorunların içini açarak somut bir yaklaşım göstermesidir. Doğru bir temelde kitlelere yol gösterip, kitlelerin siyasi dönüşümünde belli bir rol oynayacağından kuşku yoktur. Böylesi bir dergiyi kaldığımız alanda kitlelere götürmek, Yeni Demokrasi'nin içeriğini ve amacını kitlelere mal etmek, gelişip güçlenmesi için azami çaba göstermek bizlerin esaslı bir görevidir. Bu anlayışla Yeni Demokrasi'nin elimize her geçen sayısını en geniş kitlelere ulaştıracağımızdan kuşkunuz olmasın.

Libya'da işçinin dramını anlatmadan önce, şu konuya işaret etmenin faydası var. Ülkemizin ekonomik olarak dışa bağımlı olması sonucu, ekonomisi sürekli bir buhran ve kriz içindedir. Bu krizin yükünü ise çalışan, üreten, yoksul ve çilekeş halkımız çekmektedir. Bu kriz, halkımızın sosyal yaşantısını derinden etkilemekte, onu açlığın, yoksulluğun pençesinde kıvrandırmaktadır. Buna karşın bir avuç azınlık, kâr dürtüsüyle sürekli bir şekilde milyonlarına milyon katmaktadır. İşsizlik çığ gibi büyümekte, amele meydanları tıklım tıklım dolarak, işsizler ordusu ve diğer çalışan kesim, var olan sisteme karşı ister istemez bir tepki göstermektedir. Bunu bilen devlet, el kapılarını ardına kadar açarak, ülkemizdeki emekçilerin bir çoğunu yaban ellere göndermiştir. Bir çoğumuz yaban elleri bir kurtuluş sandık. Geldik gördük ki, kurtuluş ne

kelime, bir cehennem içine düştük.

Devletin kapıları ardına kadar açmasında iki şey vardı: Biri, yığılan işsizler ordusunun ileride yaratacağı fırtınaları geçici de olsa bertaraf etmek, ikincisi; işçilerin ülkeye sağlayacakları döviz. Bundan dolayı, işçilerin ölüm veya sosyal hakları diye bir sorun devleti ilgilendirmiyordu. Eğer devlet bunun tersini iddia etse veya ederse, sadece Libya somutunda yüzün üzerinde ölüm olayı olmuştur, ki bunların bir kısmını yazı içerisinde belirteceğim, devlet olarak bunların hangisi ile ilgilenilmiş veya hesabı sorulmuştur. Aksine bizler birer döviz makinesi görülerek, hiçbir hakkımıza sahip çıkmamıştır.

Ekonomik koşulların zorlamasıyla bir lokma ekme için kilometrelerce uzaklara sürülmemiz sonucu, -kurtuluş bir yana-, sömürünün en katmerlisine maruz kalmaktayız. Binbir hayalle yola çıktığımızda, işin bu yönünü hiç düşünmemiş veya bilmiyorduk. Çoluk çocuğumuza biraz olsun rahat bir hayat yaşatabilme idi bizim umudumuz. Ama hayallerimiz, ayağımızı toprağa bastığımızda yıkılmaya başladı.

Bugün Libya'da 40-50 bin arası işçi çalışmaktadır. 85 öncesi ise 140 binin üzerinde idi. Bu sayı, Libya hükümetinin çıkarmış olduğu yasalardan sonra düştü. Çıkarılan yasalar, işçilerin sorunlarını ağırlaştırmış, en ufak demokratik hak kırıntıları bile silip süpürülmüştür. Elbette böylesi şartlar Türkiye'yi aratmayacak denli ağırdır. 40 derece sıcak güneşin altında çalışan Türkiye'li işçiler, alnının teriyle yoğurduğu inşaat harcı, sabahın 7'sinden akşamın onuna kadar sürdürmektedir. Ortaçağ karanlığından kalma sömürü çarkı, çalışma saatleri dışında da dört tarafı ince kontraplaklardan yapılmış, üzeri sacla örtülü barakalarda sürmektedir. Bu ise, kışın don-

durucu soğukta buzdolabını, yazın sıcağında ise döküm haneleri aratmamaktadır. Bu cehennem ızdırabı içinde çalışan işçiler, üstüne üstlük bir yıl, iki yıl gibi uzun bir süre nara alamamaktadırlar. İşçilerin, ailelerinden gelen mektuplarda; "halıyı sattım, buzdolabını sattım, televizyonu sattım, bir kendim kaldım. Ona göre para gönder" şeklinde içler acısı durumlar yaşanmaktadır. Başka bir işçinin gelen mektubunda ise, "odun ve kömürün bittiği"ni yazıyordu hanımı. En sonunda bu arkadaş, odun kömür diye diye kafayı üşüttü. Bir çok işçinin aile yaşantısı dağılmış, aileler parçalanmıştır. Bir kısmının ise, aileleri kötü yollara düşmüştür. Petaka'da çalışan işçiler bunları çok iyi bilir.

Uzun bir dönemden sonra paralarını isteyen işçiler, karşılarında kan, barut ve kurşun görmektedirler 81 yılında, Etirak'taki işçi arkadaşlar, uzun bir dönemdir alamadıkları paralarını almak için, üretimi düşürmüşlerdir. İşçilerin bu eylemine karşın bizzat Etirak'ın patronu ile işbirliği yapan askerler, işçi arkadaşların üzerine ateş açtılar. Bu ateş sonucu iki işçi kardeşimiz şehit düştü. Bir kısım işçi arkadaş ise yaralandı. Konsolos ve dönemin bakanları olay yerine geldi. Ama sonuçta ne oldu? İşçiler haksız çıktı. Neden para istediniz dendi. Yine 84 yılında aynı şartlarda Tefa şirketinde aynı olaylar yaşandı. Üç işçi arkadaşımız katledildi. Açılan ateş sonucu onlarca işçi yaralandı. Yine Uytaş şirketinde aynı olaylar sonucu 15'in üzerinde işçi arkadaşımız yaralandı. Yaralıları artı mükafat olarak da bizzat T.C.'nin konsolosluğu vasıtasıyla hapse atılarak, en sonunda da yurt dışı ettirildi. Yine aç sefil, parasız pulsuz 1700 işçi PTK şirketinde greve gitti. Bu, Başbakan Turgut Özal'ın da Libya'yı ziyaret ettiği döneme rastlar. Polisler, Baş-

bakanın da Libya'da olmasını fırsat bilerek ve onun da gönlünü yapmak istercesine, işçilerin namazda olduğu bir saatte şantiyeyi basarak grevi kırdılar. Bundan dolayı bir çok işçi arkadaşımız, parasız pulsuz yurt dışı edildi. Yine bu dönemi takip eden bir tarihte, Seba'nın Murzuk bölgesinde Bemas şirketinde çalışan Adana'nın Dumlupınar mahallesinde oturan ve aslı Maraş'lı olan Hüseyin Yel adlı, evli ve üç çocuklu işçi, şirketin düzenlediği senaryo ile bıçaklanarak öldürüldü. Çünkü, bu şirkette çalışan işçilerin sorunları hayli büyümüş, yemek, yatma, uzun dönem para alamama gibi sorunlar işçilerde büyük bir birikim yaratmıştı. Bu hoşnutsuzluğu gidermek için şantiye şefi işçileri birbirlerine ganimazlayarak, işçiler arasındaki birliği dağıttığı gibi, düşmanlık tohumunu da ekiyordu. Kozanoğlu şirketinde çalışan işçiler de malum sebeplerden dolayı öldürüldü, sorunların üstesinden gelemeyip kafayı üşüten işçiler de çoğaldı. T.C. sözcüleri, verdikleri sözlerin hiç birini yerine getirmedi. Bizzat işçilerin bu hale gelmesinde önemli payı olan şirket sahibinin Başbakan Turgut Özal ile de yurt dışı gezilerinde görülmesi bizleri şaşırtmadı. Genel Mühendislik grevi döneminde Başbakan da Libya'da idi. Başbakan Turgut

Özal, işçilerle toplantı yaparak, işçilere "Size namusum üzerine söz veriyorum. Sizi bir ay içinde Türkiye'ye götüreceğim" dedi. Bizim başbakanımız 6 ay gibi uzun bir dönem geçmesine rağmen ne sözünde durmuş, ne de arayıp sormuştur. Artık işçilerin Bektaşî nasihatlarına karını toktur.

Bu işler acısı olaylar Libya çöllerinde yaşanırken, boyalı basın, bir tek kelime dahi bahsetmemektedir. Ancak Bulgaristan'dan Türkiye'ye kaçan müslüman soydaşımız canını kurtardı diye, günlerce manşetlerden düşmemektedir. Bir Alman müslüman oldu, işte Amerika'dan gelen birisi sünnet oldu, işte bilmem kaç Yunanistan'lı Türkiye'ye iltica etti gibi haberler günlük basınının çok değer verdiği haberlerdir. Ama ülkemizden yurt dışına yüzbinler, milyonlar gidiyor, niye bunların sorunları hakkında tek kelime söz edilmiyor. Artık bunu da anlamakta güçlük çekmiyoruz, kimlerin sözcülüğünü yaptığı, kimlerin temsilcileri olduğunu biliyoruz. Bunlardan bahsetmek, Türklüğü küçültücü şeylerdir. Çünkü bir Türk, dünyaya bedeldir. Libya'da yüzlerin üzerinde ölüm olaylarına iş kazası süsü verilmiştir. Polis kurşunuyla ölen insanlar vardır. Bugün devlet Güneydoğu'daki olayları göstererek

halkın can güvenliğinden bahsetmektedir. Peki Libya çöllerinde en zor koşullarda çalışarak hakkını ararken polis kurşunuyla öldürülen işçilerin can güvenliğini neden sağlamamaktadır. Bugüne kadar hangi şirketin yakasından tutup hesap sormuştur. T.C. konsolosu bizzat şirketlerin bürosu durumundadır. Düşünün, bir ülkeyi temsil edeceksin, ama o ülkede dolar kaçakçılığı yürüteceksin. Elbette bu şirketlerle ortak yürütülüyor ve ölüm olaylarının araştırılmaması da böylece anlaşılır olmaktadır. T.C. yasalarına göre, T.C. vatandaşı olan herkesin can ve mal güvenliği teminat altındadır. Ama sormak gerekli, Libya'da çalışanlar T.C. vatandaşı değil mi?

Libya'da genel durum işler acısıdır. İşçilerin sendika hakları ellerinden alınmış olduğu gibi, hiçbir sosyal hakkı da yoktur. Devletin yapısı tüm demokrasilerden uzaktır. Buna karşın dağınık bir işçi kitlesi olmasından dolayı, patronlara karşı mücadelede birliği sağlamak güçleşmektedir. Aşırı gıdasızlıktan mide-si ağrıyan, tahtakurusunun yatak arkadaşı olduğu bu çalışma alanında alın yazımızı değiştireceğimiz, tarihi elimize alacağımız gün gelecektir.

GÜL GONCASI

Düştü yere koca kayın
Kana karışık kar
Mavzerlerin gölgesinde korku
Sahiplenemez ANAN
Okşayamaz kana karışık saçlarını
Ağlayamaz gözyaşları mavzerlerin gölgesinde...
Saramaz dalı, yaprağı,
Saramaz seni gül goncası
Hiç sarmamıştı belki de,
Hani şimdi bulmuşken
Soğumuşsa bile,
Morarmışsa bile dudakların
Susturamazsın haykırışlarını yüreğinin
Susturamazsın da...
Saramazsın yine de
Saramaz seni sımsıcak
Ölüm, ölüm bile mavzerlerin gölgesinde...
Tanırsın da saramazsın
Külçe, külçe taşları, kayaları bassan bile

Saramazsın gül goncasını
Sevdalar mavzerlerin gölgesinde
Düştün yere
Gül goncası
Kana karıştı saçların
Düştü bir yana başın
Bir yanında silahın
Ve, sonsuzluğa götürdüğün özgürlüğün
Bir de düşlerin,
Düştü bir yana gül goncası
Bıraktın şimdi gerilerde
Hiç başına vurmadığın tarağın, aynan
Güneşin,
Dağların,
Ve sevdan...
Bir ölüm kaldı ardında
Bir ölüm ki!..
Mavzerlerin korkaklığında
Sahipsiz ve kimliksiz
Gözyaşları mavzerlerin gölgesinde
Çoğalır ulaşır bir gün
Gül goncası...

Aziz Nesin ile söyleşi

Tonguç GÜLEÇ

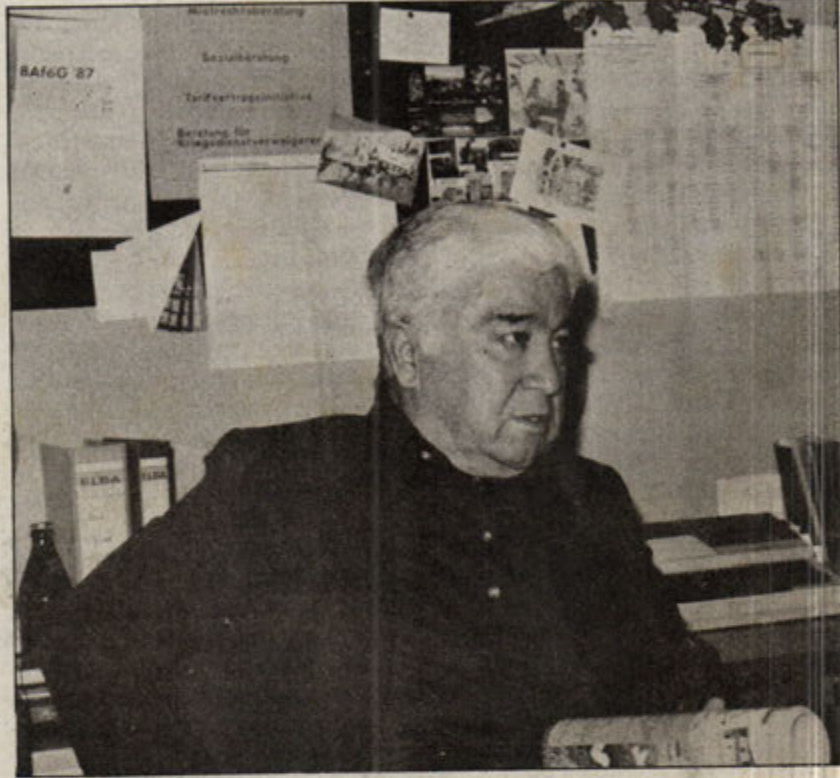
Y.Demokrasi: Sayın Nesin, yurtdışında BİLAR Anonim Şirketi'nin tanıtılması amacıyla çeşitli toplantılar yaptınız. Size şunu sormak istiyorum: YÖK Üniversitesi'ne karşı bir şirketle mücadele vermeniz biraz garip değil mi?

Aziz Nesin: Türkiye'de başka yollarla bir bilim merkezi kurmak olanağını bulamadık. Çünkü Türkiye'de 1980 12 Eylül'ünden sonra kimi örgütlerin, demokratik kuruluşların kurulması ve yaşaması zorlaştı değil, olanaksızlaştı. Artan baskılarla bunların kuruluş olanakları ortadan kaldırıldı. Ama buna karşılık bazı alanlarda TC tarihinde görülmemiş oranda özgürlük tanındı.

Neye özgürlük tanındı? Ticaret yapmaya özgürlük tanındı, şirket kurmaya özgürlük tanındı, şirketlerin holdingleşmesine alabildiğine özgürlük tanındı, kurulan bankaların batırılmasına, batan bankaların devlet eliyle kalkındırılmasına, yeniden kurulmasına özgürlük tanındı. Hileli iflaslara özgürlük tanındı. Halyali ihracatlara özgürlük tanındı. Bunun gibi işlere çok özgürlük tanındı. Buna karşılık örgüt kurr.ak, sendika kurmak, kitap çıkarmak, gazete çıkarmak, bilim merkezi kurmak, okul kurmak gibi demokratik haklar hemen hemen elden alındı. Bizde bu durumda ister istemez şirket kurarak bir üniversitenin çekirdeğini atmaya çalıştık. Başka yolumuz yoktu ve sanıyorum ki bu dünyada yapılmış ilk modeldir.

Y.Demokrasi: Sayın Nesin, yürüttüğünüz demokrasi mücadelesinden çeşitli çevreler sık sık bahsetmektedir. Biz size şunu sormak istiyoruz. Size göre bugün Türkiye'de gerçek demokrat olmanın en temel kriterleri nelerdir?

Aziz Nesin: Eğer toplum devlet yapısıyla demokrat değilse, bireylerin tek başına demokrat olmaları bir defa olası değildir. Yani devlet ve

toplum yapısı, demokratsa, bireyler de, vatandaşlar da demokrat olabilirler. Onun için de demokrat olmak demek yasaları tümüyle çiğnemek demektir. Yasaları eleştirmek demek değil, çiğnemek demektir. Bana göre biz, Türkiye'de aydınların bir bölümü, benim arkadaşlarım ve ben ve biz demokrat olmaya çalışıyoruz. Bunun için de yasaların demokratikleşmesinden yanayız. Eğer yasalar demokratikleşmezse kişilerin demokratlığı yalnız soyut olarak, zihinsel bir demokratlık olur. Pratikte, yaşamda, yaşamın kendisinde demokrat olunamaz. Çünkü madem ki biz anti-demokratik, pek çok anti-demokratik yasalarla yöneltiliyoruz; o zaman ya bu yasaları çiğneyeceksin demokrat olmak için, ya da yasalara uyacaksın ki o zamanda de-

mokrat olamazsın.

Yani bir mekânın içinde bulunup da, o mekânın koşullarının dışında yaşamak olası değildir. Fiziki olarak olası değildir. Onun için bugün Türkiye'de demokrat olmanın koşulları, şöyle diyebiliriz. Anti-demokratik yasaların kaldırılmasına, demokratikliğimize çalışmak çabalarıdır diyebiliriz.

Y.Demokrasi: Peki Sayın Nesin, demokrat olmanın kriteri olarak başlıca şu üç sorunu, bağımsızlık sorununu, toprak sorununu ve ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı sorununu sayamaz mıyız? Bu üç soruna ne diyorsunuz?

Aziz Nesin: Şimdi birçok doğru gibi görünen, doğru görünen değil yüzde yüz doğru olan sorular ve kavramlar vardır. Bunlar sorulduğu

zaman evet ya da hayır dersek her iki biçimde de insanlar yanılabilir ve yanıltabilir. Bu üç soruda böyle bir sorudur. Yalnız, soruları yanıtlarken yalnız doğruya, yanlışa evet demek değil. Onun dışında bu soruların hangi amaçla sorulduğunu bilmek gerekir. Çünkü bütün insanlar, özellikle faşizm, diyelim ki kırkbir soru ile ortaya çıkar. Birinci sorusu son derece haklılıkla evet denilebilecek bir sorudur. O soruya evet dediğin zaman arkasından gelen sorularla kırkbirincide siz faşist olursunuz haberiniz olmadan. Faşizm budur. Kırkbir ya da otuzbir, ya da yüzbir. Onun için bu soruyu hangi amaçla sorduğunuzu ikinci, üçüncü sorularla anlayabileceğiz.

Yani desem ki soyut olarak alındığı zaman ben bunlara şu şu şudur diye, böyle kesin cevaplar verirsem arkasından öyle sorular gelebilir ki koşulların dışında, bugünkü güncel koşulların dışında bir yerde evet ya da hayır demek zorunda kalır insan. Onun için ben yalnız bu sorularla değil başka sorularda bir insana sorulduğu zaman birtakım sorular bu soruların hangi amaçla sorulduğunu anlamaya çalışması gerekir.

Şimdi bende Almanya'da birkaç kez bulunduğum için, bu soruların arkasından gelecek olan soruların neler olacağını aşağı yukarı sezmedim. Şimdi siz öbür sorularınızı sorarsanız söyleyeceğim. Çünkü soyut olarak doğru politika da hiçbir zaman yoktur. Bilimde olabilir ama, yaşama geçtiğiniz zaman somut doğrular vardır. Örneğin toprak sorunu diyelim, toprak sorunu somut bir şey. Toprak sorunu desek ki en haklı en namuslu gibi görünen toprak üzerinde çalışan insanlarındır diye bir laf söylesek soyut olarak bu evet öyledir diye gelir. Ama bunu hangi maksatla kimin niçin sorduğunu bilmezsek arkasından ikinci, üçüncü sorularla yanıltıla yanıltıla, yavaş yavaş yanılta yanılta kırkıncı soruda en yanlış bir yere varmış olabiliriz.

Hatta Bağımsızlık sorunu da böyledir. Bağımsızlık dediğimiz zaman örneğin bir örnek vereceğiz size. Bu örneği Almanya'daki başka konuşmalarında da söyledim. Şimdi desek ki biz, halkların bağımsızlığı

kutsaldır ve bu desek ki değil böyledir de. Tarihte Panama olayları var Panama halkı bu yoldan hareket etmiştir. Bu Panama toprakları Panamalılarındır, bize bağımsızlığımızı istiyoruz demişlerdir. Tabii, bağımsızlık sorununa her aklı başında adamın evet demesi gerekir. Hayır demesi gerekmez, diyemez. Şimdi bundan sonra ikinci aşama geliyor. Bağımsızlığımız için kendi gücümüz yetmiyorsa, dışarıdan, dost ülkelerden destekleme ve yardım alalım mı, almayalım mı?

Birincide ne dedik? Bağımsızlık hakkındır senin. Eh dost desteklemek isterse elbette (ikinci soru budur) almak gerekir. Bize yansız ola-

rak herhangi ülke yardım ediyorsa bağımsızlık için ondan almamız gerekli mi, elbette. Bakın görmüyor musunuz aşama aşama elbette reklidir. Peki bize en yakın komşu olan Amerika Birleşik Devletleri bizim aydınlarımıza, işçi sınıfımıza, bizim bağımsızlığımız için yardım ediyor alalım mı, almayalım mı? Tabii mecbursunuz o soruda, elbette almamız gerekiyor. Tamamen böyle olmuştur olay.

Tabii soruları ben üçe, dörde indirdim. Bu soruları kırka çıkarın bakın nereye gidiyor. Ve Panama bağımsızlığını Amerika'nın desteği ile, Amerika'nın yardımıyla, manevi ve maddi yardımıyla almıştır. Sonra ne

olmuştur, bir de bakmışsınızdır ki Panama Amerika'nın yıldızı olmuştur. Ha şimdi o zaman soruyu baştan sorarken o günkü koşulları hesaba katmak gerekir. Ama bunun karşılığı hayır bağımsızlık değildir demek değildir. O anlama gelmez. Yani halkların bağımsızlığı doğru değildir sorusu değil. Ama karşınızdaki kişinin, ya da kurumun, olayın bize bu soruyu hangi nedenle sorduğunu bilmemiz gerekir. Her zaman değil ama kimi zaman.

Bu sizin sorduğunuz üç soruda soyut olarak elbette toprak üzerinde çalışanlarındır, ama her zaman bunu söylediğiniz zaman o günün koşullarına göre nasıl olduğunu, niçin sorulduğunu bilmemiz gerekiyor. Yani biz 1987 yılında 1887'den yüzyıl daha akıllı olmamız gerek. Anlatabildim mi, bilmiyorum.

Y. Demokrasi: İşçilerin ve gençliğin sizin mücadeleci kişiliğinize ve verdiğiniz mücadeleye olan ilgileri ve destekleri konusunda vereceğiniz bilgiler yurtdışında merak edilen bir konu ne diyorsunuz bu konuda?

Aziz Nesin: Şimdi efendim benim demokrasi mücadele mi tek başına almak doğru değil. Biz birçok şeyler yaptık. Zaman zaman ben kimilerinin girişimcisi oldum. Ama bu benim tek başıma yaptığım iş değildir. Öyle yanlış bir saptama olur.

Yaptığımız işleri hep arkadaşlarla birlikte yaptık ve en önemlisi de bu. Bundan önceki, bizden önceki, ya da benim gençliğimdeki gibi tek kişinin yaptığı olaylar olarak değerlendirmek yanlıştır, biz birtakım bilim adamlarıyla, Türk bilimcileriyle, Türk işçi sınıfı aydınlarıyla ve Türk aydınlarıyla her şeyi birlikte yapıyoruz. Ve bizim özelliğimiz de bu. Bizde önderlik konusu bütün girişimlerimizde kolektiftir, gerçekten de böyle. Onun için bunları ben, yapılmış bazı şeyler varsa, ki var, bunları tek başıma yapmış değilim.

Y. Demokrasi: Yani siz bu kolektif gücün bir sesi mi oluyorsunuz?

Aziz Nesin: Ben ve benim gibi başka arkadaşların, diyelim ki İnsan Hakları Derneği'ndeki Genel Sekreter Akın Birdal gibi genç bir arkadaşımız, diyelim ki yine İnsan Hakları Derneği'ndeki genel başkan hat-ta bunu da söylemek gerekmez, çün-

kü şü bakımdan, bunlar çok değerli arkadaşlarımızdır. İnsan Hakları Derneği'nde böyle 15-20 başkan, 15-20 genel sekreter çıkabilir bugün. Güzel olan yanı bu, eskisi gibi değil. Yazarlar Sendikası'nda benim gibi değil, benden çok daha iyi başarıyla bu işi yürütecek yine 10-15 arkadaşımız çok rahatlıkla çıkabilir. Yönetim kurulumuz da öyle çalışır. Yani bizde böyle bir kişinin dediği hiçbir zaman olmuyor. Dışarıdaki izlenimler, özellikle Yazarlar Sendikası'nda ve BİLAR'da benim sözüm geçermiş gibi bir izlenim var böyle şeylerde. Oysa genellikle onda bir bile benim sözüm geçmez. Biz gerçek bir kolektif çalışma yapıyoruz, bunu tartışıyoruz, ediyoruz, böyle oluyor. Sayısal şeye vurulsa benim önerilerimin çoğu kabul edilmemektedir. Haklıdır, ben bir şey yapmış olarak görülmek istemiyorum. Öyle de değil zaten, gerçekte öyle değil çünkü, istemediğimden nedeni de gerçeğin öyle olmayışıdır.

Y. Demokrasi: Fakat görünüşte sizinle askeri yönetim arasında ve devlet ileri gelenleri arasında bir mücadele gibi görünüyor. Bunu biz yurtdışından mı böyle görüyorsunuz yoksa?

Aziz Nesin: Hayır, yurtdışında böyle görmüyorsunuz. Tabii her kolektif hareketin bir temsilcisi olur ister istemez. Yani bir kolektif hareket bin, on bin kişiyle yapılmışsa on bin kişi birden ortaya çıkmaz. Yani arkadaşların seçimiyle, ya da arkadaşların önerisiyle bu hareketlerde belki yaşımdan dolayı, belki benim geçmişimin, birikimimin daha renkli oluşundan dolayı bu olaylarda ön-

de ben görünüyorum. Zaman zaman ben görünüyorum. Örneğin Türk Dil Derneği'ni kurduğumuz zaman başka arkadaşlar önde oluyorlar. Bunun nedeni bu. Yani o kolektif çalışmanın içinde bulunan arkadaşların bana gösterdikleri seçim değerinden ileri geliyor. Başka nedenle değil ve ayrıca da bunu kesinlikle bizim yaşadığımız günlerde ve bizden sonra da doğru buluyorum. Bizim sürekli kolektif önderliğe önem vermemiz gerekir, çünkü Türkiye gerek ilerici örgütlerde, demokratik örgütlerde, gerek sağcı, her örgütte ne olursa olsun tek adam sultasından çok çekmiş bulunuyor. Bundan kurtulmaya çalışmamız gerekiyor. Bundan kurtulmaya çalışırken de kendini tek adam yapmaya adaylara çok dikkat edilmesi gerekir. Çünkü tek insanlar yüz isten doksan dokuzunu doğru yapmış olabilirler ama, yüzüncü işte öyle bir yanlış yaparlar ki, eğer çoğunluğa uyulmazsa onların yaptığı bütün iyi şeyler hepsi birden gidebilir. Onun için ben gerçek bir demokrasiden yanayım ve bunu da uyguluyoruz. Yazarlar Sendikası'nda, şeyde de bunu uyguladık biz. Aydınlar Dilekçesi'nde, ekme ve hak dilekçesinde bunu uyguladık sürekli tartışarak. Bir öneri, bir öneridir. Bir öneri yirmi kişiyle tartışılırsa çok daha uygun ve yetkin bir biçime girebilir. Böyle oldu. Örneğin Aydınlar Dilekçesi denilen, aydınların demokratik hak ve özgürlük istemleri olayı benden çıktı ama, benden çıktığı biçimiyle çıkmadı. O kadar değiştirildi ki, uzun tartışmalarla öyle güzel bir biçime geldi ki, bunda benim payımın ne olduğu benim kadardır. Ben ne kadarsam benim payım da o kadardır. Asıl pay, bunda çalışan ve tartışan arkadaşlarıdır.

Y. Demokrasi: Sayın Nesin özellikle 12 Eylül sonrasında Aydınlar Dilekçesi'yle belli bir çıkışınız oldu. Ama özellikle Aydınlar Dilekçesi'nde imzası bulunanlardan Muhsin Batur'un (ki biliyorsunuz Muhsin Batur 12 Mart dönemine imzasına atan bir generaldi) bu dilekçede imzasının bulunması bazı çevrelerce eleştiri konusu oldu, bu konuda ne diyorsunuz?

Aziz Nesin: Muhsin Batur'u özel-

likle ben çağırdım. Çok iyi konuştu ve imzaladı ve sorguya çekildi. Sorguda da yiğitçe davrandı. Ben elimden gelseydi, olabilseydi, bir gerçeği size iyice kavratılabilmek için vurgulayarak veya abartarak söylüyorum, elimden gelseydi Evren'i çağırır ve Evren'e imzalatırdım. Benim amacım bu istemlerin halka, kamuya duyurulmasıydı. Evren'e karşı olan bu dilekçenin, Evren'e bile imzalatılması eğer olabilseydi bu başarı olurdu.

Y. Demokrasi: Peki, Aydınlar Dilekçesi belli demokratik istemler yönünde bir çıkışı ifade ediyordu. Fakat Muhsin Batur, 12 Mart döneminde varolan demokratik hakların kaldırılmasına imzasını atan bir insanken, şimdi nasıl böyle hareket edebiliyor. Yani demokratik istemlerden yana olabiliyor?

Aziz Nesin: Bunun sorumluluğu ona aittir. Bu soruyu günün birinde Muhsin Batur'u görürseniz ona soracaksınız. Arkadaş, sen hangi demokratik yollara gidilmesi için işler yaptın. Sonra nasıl bunu yaptın. O belki diyecektir ki o zamandan sonra değiştim, geliştirdim, öğrendim diyecek. Ama bizim yaptığımız iş başarıdır.

Y. Demokrasi: Yani siz onu kendi platformunuza mı çektiniz?

Aziz Nesin: Evet, bizim düşüncemiz bu. Biz ona gizli bir şey imzalatmadık. Bazı maddelerini gizlemedik. Maddeler bunlardır, okudu, etti ve kendisi gönüllü olarak imzaladı. Ne güzel bir şey. Yani günün birinde Türkes, -insan değişen bir yaratık. Belki en az değişebilecek olanlar ırkçılardır, faşistlerdir. Ama faşistlerden, sağcılardan günün birinde sola geçmiş insanlar o kadar çok ki Tan gazetesini yıkanlardan birçok arkadaş var bizim solcu olarak hapisaneye girdiler, yani ola ki günün birinde, ki olmaz ya, yani bir gerçeği vurgulayarak anlatmak istiyorum, Türkes- solcu olabilir, ya da demokrat olabilir, gelip böyle bir dilekçeyi imzalar. Bunun dışında başka bir olay var. Biz bu Aydınlar Dilekçesi'ni gerçekleştirirken, bizim arkadaşlarımızın pek çoğu kesinlikle aramıza sağcılarının alınmasını istedi. Biz de istedik. Buna karşın yine de alamadık. Biz sağcılarını bile alamaz-

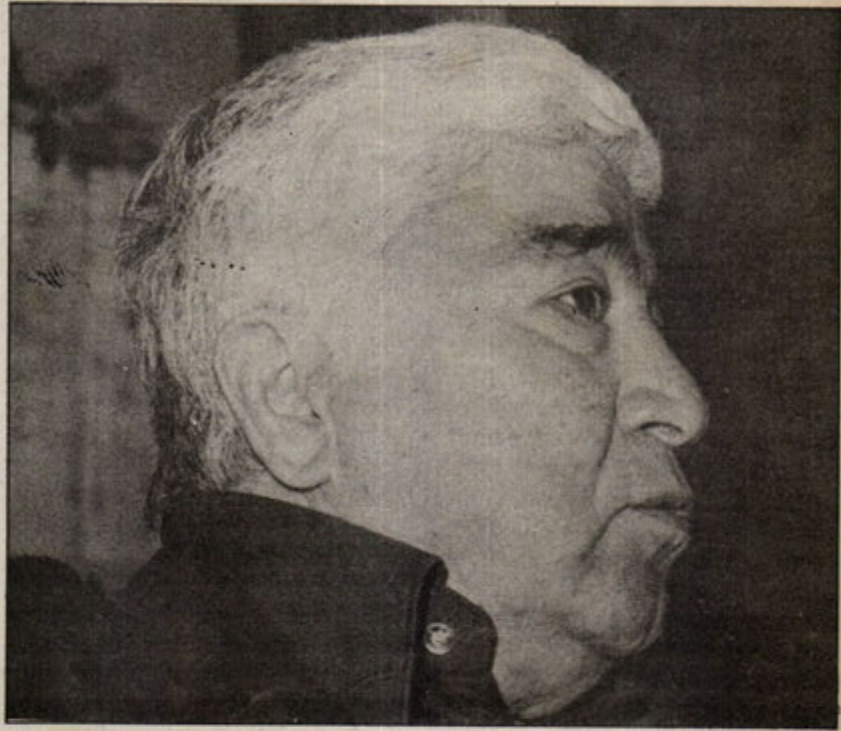
ken, Muhsin Batur'u almamazlık edemedik.

Y.Demokrasi: Peki Sayın Nesin, ülkemizde bugün sosyal demokrat-harekette yeralan ya da kendini öyle isimlendiren çeşitli odaklar var. Örneğin, bir İnönü var, DSP'de yeralan belli bir kesim var, ya da mevcut yönetimin yasaklarından dolayı siyasi hakları kısıtlanan belli bir kesim vardı. Demirel, Erbakan, Ecevit vb. Bunlarla görüştünüz mü? Görüştüyseniz eğer dilekçeye tavrı-ları ne oldu?

Aziz Nesin: Hepsıyla görüştük biz. Özellikle bunları da almaya çalıştık. Bırakın Muhsin Batur'u bunları da almaya çalıştık. Hiçbirisi bize karşı gelmedi, evet, olur dediler. Ben kendi açımdan, kesinlikle, baki-n demin şeyden söz ettim, bir kişinin işi değildir dedim. Nitekim değil ben, kesinlikle bunlara gidilme-sinden yana değilim. Niçin değil-dim? Aslında bunların da gelip im-zalamasından yanaydım, ama bili-yordum ki, bunlar imzalamayacak-lardı. Ama genel eğilim bunlara im-zalatmaktan yana olduğu için, ken-dim gittim konuştum bunlarla. Ha-yır demediler, kötü demediler ama hiçbir de imzalamadılar. Hatta bi-raz bizi kandırdılar.

Y.Demokrasi: Sayın Nesin, bu-gün egemen sınıfların bir kesimi, si-yasal yasakların kaldırılması nokta-sında ülkemizi bir referandumu sü-rüklüyor. Bu konudaki görüşler ka-ba hatlarıyla üç odakta toplanıyor. Bunlardan biri Özal'ın tavrıdır, ya-ni kalkmasını istemeyen tavrı. Diğ-e-ri, Demirel ve benzeri gibi siyasal ya-sağa uğrayanların kalkması yönün-deki tavrıdır. Üçüncü tercih ise, büt-ün bunların hiçbir şey ifade etme-yeceği ve bu anlamda da sandık ba-şına gitmenin gereksiz olduğu yönündedir. Bu konuda ne düşünüyo-rsunuz?

Aziz Nesin: Burada unuttuğunuz bir davranış daha var, Erdal İnönü'nün davranışı. Bu referandum ola-yında, bence en doğru davranış Erdal İnönü'nün davranışıdır. Diyor ki, bu referandum olmaz, ama ya-parsanız evet diyeceğiz. Neden refe-randum olmaz? Çünkü sizin koydu-ğunuz yasaklamalar, politika yap-mama yasaklamaları, insan hakla-

rına aykırıdır. Bunu kim koyduysa o kaldırır veya parlamento kaldırır. Millete sorulmaz, yani millete insan haklarına aykırı bir şey sorulmaz. Örneğin: Desek ki Türkiye'de yüz kişi bir hafta su içmeyecektir, böyle bir yasa çıksa bu aynı şeydir. Ha, bir hafta su içilmeyecektir, bu poli-tika yapılmayacaktır. Böyle bir şey koysak, insan haklarına aykırı bir karar koysak, yasa koysak, arkadan bunun kalkması için millete sormak gerekir mi? Yani içsin mi bu adam-lar suyu, içmesin mi? Böyle olmaz. Ama diyoruz ki İnönü, -ben onu ta-mamen destekliyorum- siz böyle bir referandum yasası çıkarırsanız, biz, evet yasaklar kalksın diye oy vere-ceğiz. Ben de aynı şeyi düşünüyö-rum.

Y.Demokrasi: Sayın Nesin, bildi-ğiniz gibi ülkemizde son dönemler-de tartışılan konulardan biri de irtica sorunudur, hatta bazı çevreler bundan dolayı yeni bir askeri müda-halenin olabileceğinden bahsediyor-lar. Siz bu durumu nasıl değerlen-diriyorsunuz?

Aziz Nesin: Şimdi Türkiye'de üç kez askeri darbe oldu. Bir ülkede hiç askeri darbe olmazsa, orada kimse-nin aklına askeri darbe olacaktıymış sorusu gelmez. Tıpkı deprem olma-

yan bölgeler gibi. Örneğin: Köln'de deprem olmamıştır. Hiç kimsenin aklına da durup dururken Köln'de deprem olacak mı diye bir soru gelmez.

Türkiye'de 27 Mayıs'tan önce kimsenin aklına askeri darbe olur mu diye bir şey gelmemiştir. Ama bir ülkede üç kez deprem olursa insanlar tedirgindir. Dördüncü kez de deprem olabilir. Üç kez askeri dar-be olan bir ülkede, hiç kimse hayır, dördüncü kez askeri darbe olmayaca-kır diye, bir iddiada bulunamaz. Daha da ilginç bir olay var. Her as-keri darbeyi yapan, isteyerek yap-madığını, yapmak zorunda kaldığını söylüyor. Demek bunlar, isteme-den devleti ellerine geçiriyorlar, ge-çirmek zorunda kalıyorlar. Türki-ye'de üç kez askeri darbe olması çok ilginçtir. Gerçi Türkiye'nin yakın komşularında da buna benzer olay-lar oluyor. Örneğin, Yunanistan cuntadan yeni kurtuldu. Doğumuz baştan aşağı askeri yönetim, hatta askeriyeden daha beter yönetim altındadır. İran'ı, Irak'ı vb.

Dünyanın bilindiği gibi bir fizik deprem kuşağı vardır. Taa, İspan-ya'dan başlayıp Japonya'ya kadar uzanan bir kuşak vardır. O kuşak üzerinde bulunan ülkeler, hep tedir-

gindirler ne zaman deprem olacak diye. Fizik deprem gibi, böyle jeolojik deprem gibi, bir de politik deprem kuşağı vardır. Ve Türkiye de bu kuşağın üzerindedir. Üç kez deprem olmuşsa burada, dördüncü kez de olabilir. O zaman insanlar, depremden zarar görmemek için doğal olarak önlemler aramak zorundadırlar. Bunun gibi politik depremlerde de bu depremin neden olduğunu ve gerçek nedenini bulmamız gereklidir.

Birinci askeri darbe, ikinci askeri darbe ve üçüncü askeri darbeyi gözlemleyerek şunu görüyoruz, demokratik haklar elden alınıyor, işçi sınıfı susturuluyor, halk susturuluyor ve emeğin hakkı sınırlandırmaktan da öte büsbütün yok edilmeye çalışılıyor. Üçüncüde de bunu gördük. Bu kimin işine yarıyor. Bu elbette ki dışa bağımlı yerli sermaye ile, yabancı sermayenin işine yarıyor. Çünkü sermaye denilen varlık dünyanın en korkak varlığıdır. Bu bir yerde bulunabilmek için çok güvence istiyor. Verilen güvenceleri yeterli buluyor. Türkiye dışarıdan yabancı sermayeyi çağırırken, sık sık güvenceler vermeye çalışıyor. Peki, bir ülkede işçi sendikaları olursa, demokratik örgütler olursa ve aydınların

örgütleri olursa ne olacaktır? Bunlar sermayenin yanlışlıkları, haksızlıkları ve sömürsünü sık sık vürgulayacak ve onu tedirgin edecektir. Ve sermaye orada yaşayamayacaktır.

Neden sermaye korkaktır? Muhammed Peygamber'in bir hadisi var: "Hainler korkak olur", bu çok doğru bir şeydir. Sermayenin nasıl oluştuğunu anlarsak, neden korkak olduğunu da anlarız. Sermaye emekçilerin, işçilerin artı değerini kendisine aldığı için yani sömürdüğü için. Sömürmeden sermaye olmaz. Bu iyi bir şey değildir. Kötü bir şeydir ve bu yüzden korkaktır. Türkiye'ye yabancı sermaye akmaya ve artmaya başladığından sonradır ki, Türkiye'de askeri darbe olmaya başladı. Daha önce yabancı sermaye bu ölçüde girmediği ve biz de çağırmadığımız için çok kötü durumlar geçirmemize rağmen, askeri darbe olmadı. Ama ne zaman ki yabancı sermaye büyüdü, tabii yalnız yabancı sermayenin büyümesi değil, bir de kapitalist emperyalist dünyanın stratejik çıkarları Türkiye'de önem kazandıkça, Türkiye'nin stratejik olarak çok önemli bir yerde olduğu ortaya çıktıkça, emperyalistlerin ser-

mayesi akın etmeye başladıkça ve yerli sermaye dışa bağımlı oldukça, durumu tehlikede gören sermaye askeri darbeye başlıyor.

Ben inanıyorum ki, Türkiye'ye yabancı sermaye girmeseydi, yerli sermaye milli burjuva sermayesi olsaydı, yani dışa bağımlı olmasaydı askeri darbe olmayacaktı. Bana öyle geliyor ki, son yıllarda gittikçe artırılan, artan demiyorum, artırılan irtica hareketi, Rabita hareketi dördüncü askeri darbenin şimdiden hazırlıklarının gerçekleridir. Daha önceden de askerler bir askeri darbeyi hazırlarlarken ne yapıyorlardı? Bunu milletin çoğunluğuna benimsetmeye çalışıyorlardı. Bu irtica hareketi bugün azmaya başladığı gibi, daha da azacak ve Türkiye'de sermaye ne zaman iyice tehlikeye girerse, durum daha da ciddileşecektir. O zaman sermaye şimdiden hazırlamakta olduğu irtica hareketini, öylesine hazırlayacak ki, Türkiye'de ilericiler, demokratlar, solcular da bu irtica hareketinden korkarak partiler ve hükümet bunu önleyemediği için, askerlerin gelmesini isteyeceklerdir. Yani bütün millet, askerler gelsin diye bir istek belirteceklerdir diyorum.

□

HER AKŞAM DİVANIMDA SEN

Ta uzaklarda
Ant dağlarının ardında
Lurigança avlusunda
Namert bir ölüm
İner ense kökümde
Şuracağımda Diyarbakır
Avuçlarımda dostun soğuyan el
Ve dağların engininde bahar
Dökmüş yedi rengini
Oynaşır alagünlerde
Göğün kızılca yosması

Oysa kasırgaların demir atığı
bir suskudur zaman
Ağaran şafak/Kımıldayan yaprak
Ve mezar taşları göz altındadır
Mitralyözler ötende

Dil susar, lâl olur
Kan gölelerine kuzgunlar inende
Bir zorlu bozgun

Pervasız haklarıyla öğütende
Umut
İlk çığlığında/Mayınlara
Sarılmış bir körpedir
Bekler

Umudun can evinde huzursuz
Ve cellat/ilmiği boynuma geçiredursun
Üç vardiyada
Kurtuluşun suskun dilgin
Görkemli kollarıyla oğul verir
Ocahta, fabrikada, tarlada
Ağulu sabırların potasında
Dönen gün
Ölenlerin sessiz toprağında
Tomurcuğa duran hayat

A. Yağan

Yurttaşlık Sorunu

Av. Turgut Kazan

Geçtiğimiz çalkantılı dönemde, toplumumuz çok yoğun bir yurttaşlık sorunu yaşadı. 15 bine yakın insan yurttaşlığını yitirdi. Bir çoğunun malları tasfiye edildi. Gazeteler zaman zaman liseler yayınladı. Dizi diz adlar sıralandı. İlk "yurda dön" çağrısı yapıldı, sonra "yurttaşlığın yitirilmesi" karara bağlandı. Haberleri ya okuduk, ya okumadık. Bunlar kimdir, ne yapmıştır diye sormadık. İçlerinde tanıdıklarımız vardı, tanımadıklarımız vardı. Bilinen adlar, bilinmeyen adlar bir çırpıda gurbetin yarı-açık zindanlarına atıldı. Üstelik, malları-mülkleri satıldı, eşleri ve çocukları perişan bırakıldı. Çoğumuz onları "vatan haini" sandık. Durumlarını araştırmadık. Sorunu konuşup tartışmadık. Oysa, insanlarımızı sırf muhalefet yaptıkları için, iktidarda olanların kararlarıyla yurttaşlıklarını yitiriyordu. Yabancı ellerde çaresizliğe itiliyordu. Hepimiz bunu görmek ve bilmek zorundayız. Şimdi, hükümetin bazı hazırlıklar yaptığı anlaşılıyor. Gazete haberlerine göre, Başbakan Özal, bir "çağrı" çıkaracakmış. Bu çağrıya uyup gelenlere yurttaşlığa kabul yolu açılacakmış. Doğrusu, üzerinde çalışılan düzenlemeyi bilmiyoruz. Ama, bunun sağlıklı ve demokratik olabilmesi için düşüncelerimizi söylemek istiyoruz.

YASAL DURUM

403 sayılı "Türk Vatandaşlık Kanunu", "Vatana Bağlılıkla Bağdaşmayan Eylemler" başlığıyla iki ayrı kurum kabul etmiştir. Bunlardan biri (25. Madde) "kaybettirme" öteki ise (26. Madde) "çıkarma"dır. Çıkarma sonuçları bakımından daha ağır bir yaptırımdır. Yurttaşlıktan çıkarılanlar "hiçbir şekilde yeniden TC yurttaşlığını kazanamazlar." Malları tasfiye olur. Ve Türkiye savaş halinde bulunmadıkça çıkarma, doğumla Türk yurttaşı olanlara uygulanamaz. Yani, ancak yurttaşlığı sonradan kazanmış olanlar için çıkarma kararı verilebilir. Konuşulan dilde iki kurumun birbirine karıştırılması kimseyi yanıltmamalıdır. Yitirme ayrıdır, çıkarma ayrıdır.

Ancak, 13.2.1981'de 2383 sayılı ya-

sayla yapılan değişiklik yitirme kurumunu çıkarma kurumuna yaklaştırmıştır. Artık, yitirmeyle birlikte malların tasfiyesine karar verilebiliyor. Ve böylece, doğumla Türk yurttaşı olanlar sözüm ona yurttaşlıktan çıkarılmıyor, ama aynen çıkarmanın sonuçlarıyla karşı karşıya bırakılıyor. Yani, yasa ile yasaya karşı hile yapılıyor. Biz, yazımızda bu ayrıntıları tartışmayacağız. Yalnızca yitirme kurumu üzerinde duracağız. İçinde yaşadığımız uygulamayı anlatmaya çalışacağız.

ASKERLİK NEDENİ

403 sayılı yasanın kabul ettiği en önemli yitirme nedeni, askerlikle ilgilidir. 25. Maddenin özellikle (ç) bendi çok yaygın bir biçimde uygulanıyor. Askerlik görevi için yapılan çağrıya uymayanlar yurttaşlıklarını yitiriyor. Çünkü, bugün çok sayıda Türk, yurt dışındadır. Onların çocukları orada doğup büyüyor. Kimi iş bulup çalışıyor, kimi eğitim görüyor. Ve bazı gençlerimiz öğrenim için dışarı gidiyor. İşte, bu insanlardan askerliğe çağrılanlar MSB'nin önerisi ile yurttaşlıklarını yitiriyor. Böylece, binlerce göçmen işçi, öğrenci ve başka meslek sahibi çaresizliğine kucağına itiliyor.

Oysa, çok iyi biliyoruz ki, bu insanlar askerlikten kaçmak için değil, işsiz kalmamak için çağrıya uymuyor. Ve yine biliyoruz ki, bugün askerlik yurda bağlılığın vazgeçilmez ölçütü sayılmıyor. O insanlar yolladıkları altın değerinde dövizle yurda bağlılıklarını sürdürüyorlar. Başka ne yapabiliriz? Niçin böyle bir uygulama ile karşı karşıya kalsınlar?

Üstelik, askerlik nedeniyle yurttaşlığın yitirilmesi yürütme organının keyfine bırakılmıştır. Önce MSB'liği önerecek, sonra Bakanlar Kurulu -dilerse- yitirme kararı verecektir. Böylece, sözkonusu yaptırım, yalnız iktidara muhalif kişiler için uygulanabilecektir. Yani, bir tehdit silahı olarak kullanılabilir. Örneğin, yurt dışında öğrenim yapan öğrencilerle işçilerden siyasal iktidara ters düşenler bu yolla cezalandırılabilir. Biz, geçmişte benzer deneyler yaşadık. Sırf iktidara muhalif olduğu için, bazı öğrencilerin tecillerini kaldırıp yurda çağırıldık. Ve askerlik hizmetine gelmiyorlar diye yurttaşlıkları ile oynadık. Şim-

di de öğrencilerimiz ve işçilerimiz için aynı tehdit sürüyor. Eğer, demokrasiye inandığımızı söylüyorsak, 25. Maddenin ç bendini kaldırmalıyız.

ASIL SORUN

Yurttaşlık hakkı bakımından asıl sorun 2383 sayılı yasayla doğmuştur. 13.2.1981 günü kabul edilen bu yasa, 403 sayılı yasanın 25. Maddesine (g) bendini eklemiştir. Ve böylece "Türkiye Cumhuriyeti'nin... güvenliği aleyhine faaliyette bulunanların" yurttaşlıklarının yitirilmesi, mallarının tasfiyesi yolu açıldı. Artık, yitirme kararı için herhangi bir yasal ölçü tanınmıyordu. Üstelik, hangi faaliyetlerin güvenlik aleyhine sayılacağı yasayla belirlenmiyordu. 21.3.1981 günü gerçekleştirilen bir yönetmelik değişikliği bu işi yaptı. Yönetmeliğin 36/9. Maddesine göre, TCY'nın 125. Maddesinden 164. Maddesine kadar uzanan suçlar güvenliği ilgilendirir suçlar sayıldı. Ve böylece hepimizin yurttaşlık hakkı iktidarı insafına bırakıldı.

Gerçekten, bu bölümde yer alan suçların büyük çoğunluğu (Md. 140, 141, 142, 158, 159, 163) siyasal eleştiri hakkının kullanılmasından doğan suçlardır. Hiç birinin yurda bağlılıkla yahut güvenlikle ilgisi yoktur. Oysa, yurttaşlıkta asolan yurda bağlılıktır. Nitekim, hem Anayasa'nın 66. Maddesi bu koşulu arıyor, hem 403 sayılı yasanın 25. Maddesi "Vatana Bağlılıkla Bağdaşmayan Eylemler" başlığını taşıyor. Ama, bu başlığın altına eklenen (g) bendi ile bu bendi açıklayan yönetmelik yasayı aşıyor, insanların iktidara bağlı olmasını istiyor. Böylece, muhaliflerin yurttaşlık hakkı, hükümetin takdirine terk ediliyor. Ve bugüne kadar, yalnızca muhalefet yapmış insanlar yurttaşlıklarını yitirmiş bulunuyor.

Hepimiz yaşanan bu çarpıklığı görmek zorundayız. Örneğin, TCY'nın 143. Maddesi hükümetin izni olmaksızın uluslararası bir örgüte girmeyi yasaklıyor. Diyelim ki, siz PEN KLUBE, Af Örgütüne, Uluslararası Hukukçular Birliğine (izinsiz) üye oldunuz. Hemen 143. Maddenin duvarına çarparsınız. Aslında, yasa suç sayılan bu eylem için salt para cezası öngörüyor. Ama, eğer yurt

dışındaysanız, bir üniversitede ders veriyorsanız, hakkınızda açılacak bu soruşturma için yurda çağrılırsınız. Çağrıya uymazsanız işinizden olursunuz. Çağrıya uymazsanız yurttaşlığınız alınır. Yani, yönetmelik yasada yer almayan, yepeni ve çok ağır bir ceza yaratmıştır.

Hükümeti ve Cumhurbaşkanını eleştirmişseniz aynı sonuç doğar. Adalet Bakanı (CMUY'nın 148. Maddesi uyarınca) bu eleştiriye hakaret sayıp TCY'nın 158 ve 159. Maddelerine aykırılıktan dolayı -emirle- dava açılmasını sağlar. Ve TCY'nın 140. Maddesine göre, yurt dışında yapılmış en masum eleştiriler bile soruşturmaya uğrar.

Aynı şekilde, düzeni eleştirmişseniz yahut dinsel bazı düşünceler öne sürmüşseniz 141-142 ve 163. Maddeler işleme başlar. Ve yine çağrıya uymazsanız yurttaşlığınız elinizden alınır.

Görüldüğü gibi, sıraladığımız bu suçların iç ve dış güvenlikle hiçbir ilgisi yoktur. Eleştiri (suç bile olsa) vatana bağlılıkla bağdaşmayan eylem sayılmaz. Ama, sözkonusu yönetmelik Anayasayı ve yasayı aşarak keyfi bir uygulamanın yollarını açmıştır. Ve çok sayıda insanımız bu keyfilğin kurbanı olmuştur.

ÇÖZÜM YOLU

Hemen belirtelim ki, hiçbir devlet kendi yurttaşlarının yurttaşlığı ile oynayamaz. Önce, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 15. Maddesi "herkes bir uyrukluk hakkına sahiptir" diyor ve "kimşenin keyfi olarak bu haktan yoksun bırakılmayacağını" söylüyor. 1982 Anayasa'nın 66. Maddesi de "Hiçbir Türk vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça yurttaşlıktan çıkarılamaz" kuralını koyuyor.

Yitirme kararları için de aynı koşulların aranması gerekiyor. Nitekim, 403 sayılı yasanın 25. Maddesi "Vatana Bağlılıkla Bağdaşmayan Eylemler" başlığını taşıyor. Ama, başlığın altına konulan (g) bendi ile bendi açıklayan yönetmelik yasayı aşıyor, vatana bağlılığı değil iktidara bağlılığı arıyor.

Uzun sözün kısası, bugüne kadar verilmiş yurttaşlığı yitirme kararları tam bir keyfiligi sergiliyor. Yasa "karar verilir" demiyor, "karar verilebilir" diyor. Ve insanlar bu çerçevede içinde seçiliyor. Yani, kullanılan takdir hakkına göre kimi kişiler korunuyor, kimi kişiler yurttaşlığından oluyor. Örneğin, bir büyük gazetenin manşetinde silah ilişkilerini anlatan Murat Bayrak ile yurt dışına kaçmış bir çok silahlı sağ eylemci yurttaşımız olarak duruyor. Ama, ya-

zar, çizer, sanatçı ve politikacı iktidara muhalif kim varsa birer birer yurttaşlığını yitiriyor.

Hatta, keyfilik bu kadarla kalmıyor. Yasa "g bendi hükümlerine göre yurttaşlığını yitiren kişiler için" sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde malların tasfiyesine de karar verilebilir diyor. ANAP iktidarı da, kendi muhaliflerine karşı kullandığı takdir hakkını aynı doğrultuda sürdürüp malların da tasfiyesine karar veriyor. Yurdumuzda sıkıyönetimin adım adım kalktığı, Olağanüstü Hal uygulamalarının azaldığı düşünülerek bu insanlara bir küçük hoşgörü bile gösterilmiyor. Hiç değilse, tasfiye bakımından yumuşak bir yol seçilmiyor.

Anayasa Mahkemesi kararına rağmen, iptal edilmiş yasanın aynısını yapıp ülke topraklarını bazı araplara satmakta direnen Özal, doğuştan T.C. yurttaşı olmuş insanlara hiçbir duyarlık göstermiyor. O insanlar ki, eşleri ve çocukları bizim yurttaşımızdır. Babalarına ait ev yaşamlarının tek güvencesidir. Tasfiye ile birlikte bu ev satılıp parası bankaya yatırılıyor. Yurttaşlığı elinden alınan babanın çocukları sefaletin kucağına atılıyor. Üstelik bu iş devlet eliyle ve resmi törenle yapılıyor.

Evet, toplumumuz böyle bir haksızlığı 7 yıldan beri yaşıyor. Bugüne kadar yapılanlar İHEB'nin 15. Maddesi ile Anayasanın 66. Maddesine ve 403 sayılı yasanın 25. Maddesine açıkça aykırı düşüyor. Ama, Anayasanın Geçici 15. Maddesi uyarınca, (g) bendinin Anayasaya aykırılığı öne sürülemediği için, bu konuda hukuk işlemiyor. O halde, sözkonusu bendin ve yönetmeliğin öncelik ve ivedilikle kaldırılması gerekiyor.

Aslında, insanlar savunma yapmadıkları için yurttaşlıklarını yitiriyor. Oysa, savunma hakkını kullanmamış olmak, başka bir temel hakkın yok edilmesine yol açmamalıdır. Eğer soruşturma yürümüyorsa, usul hukukunun yolları vardır. Devletimiz Ceza Yargılamasının Değerine ilişkin La Haye Sözleşmesini ve Ceza Kovuşturmasının Aktarılmasına ilişkin Strassbourg Sözleşmesini imzalamıştır. Yargılamaya ilişkin işlemlerde bu sözleşmeler uygulanır, sorgular yaşanan ülkelerin mahkemelerince tamamlanır. Ama, bizdeki bazı suçlar Batı dünyasında suç sayılmadığı için, mahkemelerimizin bu konulardaki kararları yerine getirilmiyor. Ve bu yüzden kendi ayıbımızın cezası kendi insanımıza yükleniyor. Esrar suçu sanığı bu sözleşmelerden yararlanıyor, siyasal suç sanığı yararlanmıyor. Sonuçta, olan yurttaşlık hakkına oluyor. Bize göre, yapılacak en doğru iş yasalarımızı böyle suçlardan arındırmaktır. O zaman sorgu için yur-

da çağırma sorunu kalmayacak ve kimşenin yurttaşlığı elinden alınmayacaktır.

Doğaldır ki, böyle bir öneri bugünden yarına gerçekleşemez. Hemen atılacak adım, 25. Maddenin (g) bendini kaldırmak olmalıdır. Hiç değilse, bu bend değiştirilerek iç ve dış güvenliği ilgilendirir suçlar (yurda bağlılıkla bağdaşmayan suçlar olarak) yasada sayılmalıdır. Ve bu değişiklik üzerine geçici bir madde kabul olunmalıdır. Yurda bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemi bulunmaksızın yurttaşlığı yitirenlere, belli sürede başvurmak kaydıyla yurttaşlığı kabul yolu açılmalıdır. Daha önce ölmüş olanlar için, bu hak mirasçılara tanınmalıdır.

Ancak, bu değişiklik yapılırken TCY'nın 140. Maddesi unutulmamalıdır. Çünkü, 140. Madde dışarıda yürütülen her türlü muhalefeti cezalandırıyor. 24 yıla kadar varan hapis tehdidi ile insanları yurda çağırarak gerçekçi bir yaklaşım olamaz. En azından, Dönmez tasarısında 140. Maddeyi karşılamak üzere hazırlanan 305. Madde benimsenmeli ve değişiklik hemen gerçekleştirilmelidir. Böylece, devletin "ekonomik ve ticari itibarı" dışında kalan söz, yazı ve her türlü düşünce açıklaması ceza tehdidinden kurtulmuş olur. Ve ancak o zaman dışarıda muhalefet yapanlara yönelik çağrı (bir ölçüde) anlam kazanır. Ayrıca, malları tasfiye edilmiş kişilerin durumlarını onaracak yollar bulunmalıdır.

Unutmayalım ki, yurttaşlık sorunu yasaklı demokrasimizin ek bir kanburudur. Bu konu, toplumumuz için kânaayan bir yara olmuştur. Bizim önerilerimiz, demokrasiyi geliştirebilmenin sadece ilk adımlarıdır. Bu adımlar mutlaka atılmalıdır. Yurttaşlığı yitiren binlerce insanımız yaban ellerde dayanılmaz bir acıyı yaşıyor. Onları sessizce seyredenler kendilerini demokrat sayamazlar.

□

GÜN BATARKEN

*Arkadaşlarım, akranlarım,
halamkızı, bir de kirvem
Başlayın beni daha ne diyem
Yoktur yüreğimden başka
Size verecek hediyem*

Muzaffer Özdemir

NAZIM'ı; SAYGIYLA ANIYORUZ!

Nazım'ı 3 Haziran 1963'te yitirmiştik. Fakat bu büyük ustanın adı bugün de dünya ezilenlerinin dilindedir. Egemen güçlerin onu unutturma veya devrimci içeriğini boşaltarak herkes için kabul edilebilir hale getirme çabaları tutmuyor. Nazım, Demirel'in baş aktörlüğünü yaptığı Doğru Yol Partisi gibi egemen sınıf sözcülerinin, modern revizyonistlerin değil, halkın devrimci demokrat güçlerin, sosyalistlerin malıdır.

Sosyalistlerin elinde Nazım, egemen sınıflara karşı başkaldırının, zulme, sömürüye düşmanlığın, devrimci korkusuzluğun, sosyalist yaratıcılığın, yüreğinin, kalemini halkın hizmetine sokmanın, edebiyatı, sanatı devrim mücadelesinin güçlü bir silahı olarak ele almanın sembolü olarak yükselir ve yükselteceğiz de.

Bu sayımızda (gecikmiş de olsa) yazarlarımızdan Haydar Teber'in "O'nu Yaratan ve Nazım Eden Güç" yazısını, Nazım'ın ölümünün 24., doğumunun 85. yılı vesilesiyle sunuyor ve anısı önünde saygıyla eğiliyoruz.

O'nu yaratan ve Nazım Eden Güç!

Haydar TEBER

Büyük sosyal ve bilimsel devrimler, ışığı geleceğin çağlarına vuran büyük yapıtların ve dehaların fıskırdığı ana kaynaktır. Devrim öncesinin sancılı, kâbuslu ve karanlık şartlarında filizlenip boy atan ve kahredici aydınlığıyla gerici engelleri zorlayan devrim neşterleri ve dehalar da vardır hiç kuşkusuz. Ama toplumun derinliklerindeki cevheri açığa vuran, onu atımların dinamiği haline getiren şey, sosyal ve bilimsel devrimlerdir. Büyük insanların doğuşunu inceleyen her kafa bu gerçeği (görmezlikten gelse de görür, etinde iliginde duyar.

Nazım, tüm dünyaya atılım ve tan aydınlığı sunan Ekim Devrimi'nin ürünüdür. Onun ayakları altında işgal edilmiş bir toprak vardı. Bu toprağın üzerinde, Parti Pehlivan'ların, Kara Yılan'ların, Sütçü İmam'ların, Gizik Duran'ların tüfek tıkrıtlarıyla, Ekim Devrimi'nin görkemli şiarları birbirine karışarak sert ve taze bir bahar rüzgarı halini alıyordu. Nazım'ın gencecik ruhu bu rüzgarla yıkanmak, bu rüzgarın mizacını

emmek zorundaydı. Moskova'ya gittiğinde insiyatifin ve yaratıcılığın devrimci büyüyle, genç Sovyet gerçeği ile tanıştı. En ileri teoriyle ve Rus proleterlerinin mucizeler yaratan eşsiz enerjisiyle tanıştı. İşte Nazım'ın yeteneğine sıçrama gücü, öz ve biçim veren şey, Nazım'ı Nazım eden şey bu gerçektir.

Bu durumu, yani Nazım'ı Nazım eden şeyi en iyi kavrayan da bizzat Nazım'ın kendisidir. Proleter devrimci ideolojisinin tayin edici önemine ve yol göstericiliğine inanç çok güçlüdür onda: "Ben bir dahi değilim" der, "fakat iyi bir sanatkârım ve bunu her şeyden önce ideolojime borçluyum." Nazım'a göre, "yirminci yüzyılda yüceliğinin doruğuna ulaşan sosyalist öğretisi bilinmeden hiçbir şey olunamaz; yalnız şair değil, genellikle düşünen insan da olunamaz." "Diyalektik materyalist felsefeyi anlamadan modern anlamda sanatkâr olunamayacağı" görüşünü ömrünün sonuna kadar inatla savunması boşuna değildir ve ondaki güçlü özden kaynaklanmaktadır.

Kompradorların ve feodal mütegalibenin, sırtlarını emperyalistlere

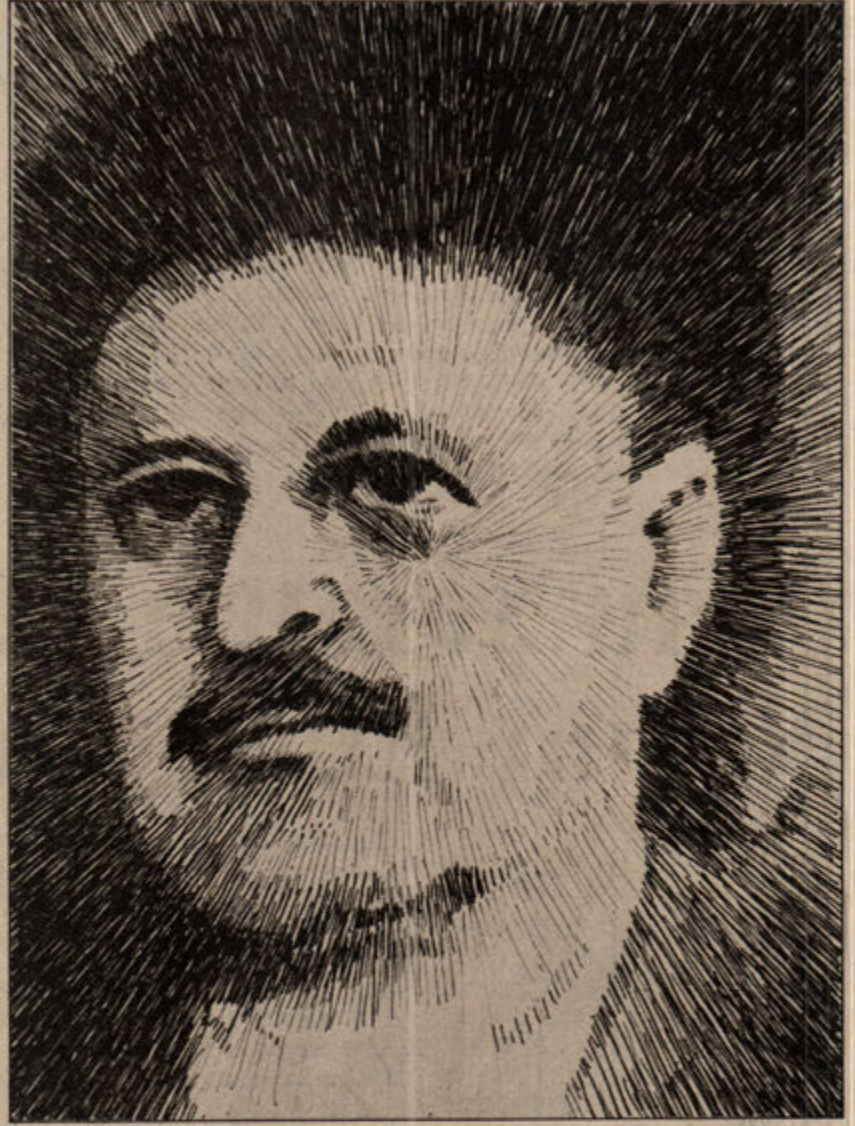
dayayarak emperyalistlerle birlikte vahşice soyduğu ezilen bir Asya ülkesinin ozanıydı O. Onun karakterinde ve verdiği olgunluk dönemi ürünlerinde başkaldırı ve davaya bağlılık ögesi çok daha ya lın ve tartışmasızdır. Sadece yapıtlarında değil, savunduğu görüşlerinde de bu böyledir. Ona göre, "hayatın içinde, hayatı teşkilatlandıran" bir sanatçının kitabında dava olmalıdır. "Davası meselesi olmayan kitap kitap değildir... Kavgasız kitap hareketsiz kitaptır, hareketsiz kitap ise ölüdür."

Eğer bir sanatçı, yaratacağı yapıtların estetik nakışlarını daha cazip kılmak ve onun hayatı değiştirme gücünü daha bir bilmek istiyorsa büyük ilerleyişe klavuzluk eden en ileri, en devrimci teoriyi kuşanmalı bu ilerleyişe bizzat katılmalıdır. Sıkı polis takibatı, sorgulamalar ve uzun mahpusluk yılları, Nazım'ın "bizzat"lığının önemli bir bölümünü teşkil ediyor. Mustafa Kemal'e, suçsuzluğuna ve kendisine karşı olmadığını yazdığı duygusal mektuba rağmen, birçok hatasına ve zaafına rağmen onun hayatı

onurluluk ve boyun eğmezliktir. Böyle bir yaşam içinde o, Türkiye proletaryasının doğuşunu, yaşam tarzını ve kavgasını teorinin gücüyle birleştirerek etkin bir sanat haline getirdi. Yoksul Anadolu köylüsünün damarını götürüp Börklüce Mustafalara bağladı. Onun şiirlerinde Anadolu'nun yoksul köylüsü, "Arık toprak"lar üzerinde dipdiri ve dimdik olarak ve kendi deyişleriyle güneşi kafasında ateş bir sarık gibi taşıyarak, "çıplak ayaklarında çarık"la gelip yanbaşımıza dikilir. O, "yanımızda değil" adeta "yanan kanımızda" gibidir. Onun şiirlerinde proletarya öncü müfrezedir. Yaratmanın ve kahretmenin baş kahramanıdır. "Tohumların tohumu"dur. "Paranın padişahlığını" yenecek olan, "ekmeği, gülü ve hürriyeti" getirecek olan biricik sınıftır. Bu anlayıştır ki ona şunu söyler: "İşçi edebiyatı dövüşen işçinin malıdır." Onun şiirlerinde gençliği ve köylülüğü proletaryanın yanbaşında görürüz. Bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mevzisinde...

Nazım'ın şiirleri tüm dünyayı, en başta da Asya, Afrika ve Avrupa'yı harmanlar. Tüfek seslerini ve tamamları şiirinde yücelterek, derin bir ilgiyle eğilir. Asya ve Afrika'nın bağımsızlık mücadelelerine... O Asyalılığıyla övünür. Kültür ve sanatta Avrupa'nın rolünün abartılmasına karşıdır. "Çin, Japon klasikleri, Hint, İran, Türk klasikleri ve halk sanatçıları, genel olarak bütün bu ülkelerin insanlık kültür hazinesindeki payları, Avrupa'nın payından hiç de aşağı değildir."

Nazım, çok doğru olarak doğuşun insanın kuvvetli olduğunu söyler. "Don Kışot kuvvetli bir adamdır, çünkü aksiyon adamıdır. Mücadele adamıdır. İnandığı şey için dövüşen adamdır." Doğuşun adamın en güzel yanlarından birisi de halka, çalışan emekçi insanlara güveni duymasıdır. Nazım, "insanlarını seviyoruz" diyordu, "bütün zaafı ve kerpeliklerine rağmen onlara güveniyorum, tarihi onlar yapmışlardır ve onlar yapacaklardır." Onun için aslolan kollektif, yığınsal yaratıcılıktı. Kendi yaratıcılığını bu büyük yaratıcılığa bağlamıştı. "Realist-diyalektik-materyalist iyimser bir insa-

nım. Hayatımı ve sanatımı yaratıcı, geniş halk yığınlarının hayatına ve yaratıcılığına bağlamışım." Yığınların yaratıcılığına bağlanan bir sanat, çok şey özümle o yaratıcılıktan ve yığınlara çok şey verir. Lenin, Çerņevski'nin "Nasil Yapmalı"sı için, "beni derin bir biçimde ikinci kez sürmüş, çapalamıştır bu kitap" der. Nazım'ın yapıtları için de aynı şeyi söyleyebiliriz. Onun şiirleri, özellikle 1960'tan sonra, aydınları, gençliği ve sanayi işçilerinin nisbeten aydınlanmış kesimlerini derinden etkiledi. Gericilerle tartışmalarda, Nazım'ı savunmak, proletaryayı ve sosyalizmi savunmanın kriteri haline geldi. Faşistlerin, gericilerin Nazım'a bu denli sistemli, ısrarlı ve azgınca saldırmaları boşuna değildi.

Çünkü burjuvaziye karşı güçlü bir saldırıydı. Onun ürünleri; proletaryanın, proletarya devriminin yalın, eğitici, etkin sesiydi... Bizi güneşi zaptetmeye çağıran, bizi, "o duvar, o duvarınız, vız gelir bize vız" dik kafahlığını aşılıyarak kurşun eritmeye çağıran ilk büyük sestü O. Bizim kuşağı, Marx, Engels ve diğer ustaları okumaya götüren ve de devrimci pratiğe götüren ilk görkemli sestü O.

Nazım'ın Balzac için söylediğini, kendisi için de aynen söyleyebiliriz. Onun "gerçekçiliği çok yönlü, gerçeği tüm karmaşıklığı, geçmiş, mevcut durum, geleceğiyle ve hareket halinde veren bir gerçekçiliktir." Onun gerçekçiliği, gerçeğin çok yönlü sunuluşunu aşan, gerçeğin bizzat

değişmesine de etken olan sosyalist bir gerçekçiliktir. Okuyucuyu hayatın en canlı yanına bağlayan, Onu harekete teşvik eden ve yönlendiren, öğretici, etkin bir gerçekçiliktir. Sanatçının bilinçli olarak taraf tutmasını savunan Nazım, devrimin yeni tip bir insan yaratacağını, "kitleleri kendi iç dünyasına, kendi özelliğine göre" biçimlendireceğini söyler ve Lenin'in parti edebiyatı anlayışını savunur.

Nazım'ın uzun hapislik yıllarından sonra ayağı Sovyet toprağına bir kere daha basar. Beş altı yıldır yıkıntılarını kaldırmakta, yaralarını sarmaktadır Sovyet halkı. Ve savaş yıllarında iyice güçlenerek dokuz başlı bir canavar haline gelen bürokrat burjuvazi, iktidarı gaspetmek için fırsat kollamaktadır. Bu ortamda sessizce şiir ve tiyatro üzerinde yoğunlaşır. Stalin'in ölümünden sonra başlatılan anti-Stalinist kampanyanın etkisi altında kalır. "Kişiye tapma" adı altında Stalin'e yöneltilecek eleştirileri destekler. Geçmişte Meyerhold gibi sanatçıların üzerinde uygulanan baskıları, tutuklamaları kınar. Bu sanatçıların itibarlarının iade edilmesini savunur. Meyerhold'u, "Sovyet tiyatrosunda sosyalist gerçekçiliğin kurucularından birisi" olarak görür. Bir şiirinde üstü örtülü olarak kendisini putlaştırdığına dair eleştirir Stalin'i. Bir diğer şiirinde ise Kruşçev'i över. 1956'dan sonraki şiirlerinde nükleer savaşa karşı mücadele ve barış ögesi önemli ölçüde yer alır. Ayrıca gezip gördüğü ülkelerin değerlerini şiirlerine konu eder. Bağımsızlık savaşlarını yüceltir. Aşka ve memleket hasretine dair yeni şiirler yazar.

Gerek Ekim Devrimi'ni izleyen yıllarda, gerek faşizmin demir ökçeyle sokakları titreterek ve işçi sınıfıyla kavga içinde peş peşe iktidarlara ele geçirdiği yıllarda ve gerekse emperyalist savaş ve hapislik yıllarında ortaya çıkan şiirlerle, Nazım'ın hapisten çıktıktan sonra Sovyetler'de yazdığı şiirler arasında içerik bakımından önemli farklar vardır. Birincisinde proletaryanın devrimci gücünü, ayağa kalkışını ve seferberliğini görürüz. Diyalektik materyalist öz daha güçlüdür. Bu şiirlerdeki devrimci güç, merdivenin "çen-

gelini yıldızlara takarak/ölülerinin başlarına basarak" yükselmektedir güneşe doğru. Ve o büyük ozan, 1956'dan önce, gözü kanlı bir demirci gibi demir dövmede, her vurduğu çekiçle karanlıkları ısıtmaktadır sanki. Proleter enternasyonalist dayanışma ve kavga ruhu, çok az ozana nasip olacak derecede derin ve boyutludur.

Ey meşin jaketli komünist!

koltuğundaki cüzdanı

Sirtına asker çantası yap.

*Sakla yarısını yediğin ekmeğin
Berlin amelesine.*

1956'dan sonraki şiirlerinde, hümanizm ve duyarlılık daha ağırlıklı ve daha bir incelmış olarak işler içimize. Mücadele ruhu çekip gitmemiş ama ikinci plana düşmüştür. Bunun böyle olmasında birçok ne-

rası sosyalist harekette modern revizyonizmin alabildiğine güçlendiği şartlardadır. Üçüncüsü, çalışan geniş yığınlarla ilişkileri son derece zayıftır ve ayrıcalıklı, entellektüel, elit bir tabaka içindedir. Ama kabul/emeliyiz ki tüm bu şartlara rağmen Nazım, 1956'dan sonra verdiği ürünlerde sosyalist gerçekçi çizgiyi kaybetmemiştir.

Nazım, geriye dönüş gerçeğini görememesine rağmen, parti ve devlet cihazı başta olmak üzere çeşitli kurumlara yerleşen bürokrasinin ciddi/gücüne dikkati çekmiş, onun bütün karakteristik özelliklerini ve taktilerini "İvan İvanoviç var mıydı, yok muydu?" adlı eserinde açığa çıkarmıştır. Modern revizyonizmin yozlaştırdığı, dumura uğrattığı Sovyet sanat dallarını zaman zaman eleştirmiştir. Özgürlüğe tutkunluk, dürüstlük ve Lenin'e bağlılık çizgi-

M. EL MA / DİYARBAKIR

den vardır. **Birincisi**, Nazım artık 1956 öncesinin çetin şartlarında, faşizm, savaş ve hapisane şartlarında değildir. Nükleer savaş tehlikesine karşı, savaştan yeni çıkmış halkların barış arzusunun yüksek olduğu şartlardadır. **İkincisi**, uluslara-

sine ısrar ettiği için Sanatta sosyalist gerçekçiliğini korudu. "Ben sektör olmayacak, nihilizme kapılmayacak ya da herhangi revizyonistlerin yargılarını paylaşmayacak kadar çok yaşadım bu dünyada" diyordu. Hem revizyonizme hem de dogma-

tizme karşı, ömrünün sonuna kadar şu görüşün de ısrar ettiği için her iki kanadın da şimşeklerini üzerine çekti:

“Bence sosyalist gerçekçi sanatın iki düşmanı vardır: Revizyonizm ve sekter dogmatizm.

Politikada revizyonizm bugün daha ciddi bir tehlikedir. Sanatta da aynı şey. Çünkü revizyonistler, aslında, sanatı halka hizmet görevinden koparmaya çanak tutmaktalar. Oysa sanatta başta gelen bir şeydir bu. Çoğu kez olduğu gibi, aşırılıklar burda da benzeşiyor. Sanat alanında revizyonizm de, dogmatizm de somut gerçekliği parlak bir laf kalabalığına boğarak bizi geriye çekiyorlar. Her iki anlayış da “yöntem” ve “üslup” kavramlarını özdeşleştirerek sosyalist gerçekçilik kavramının hakiki içeriğinden yoksun kalıyorlar. Revizyonistler, sosyalist gerçekçilik yöntemini, dünyanın bilinçli toplumcu ilkeler temelinde bu sanatsal kavranışını karalamak için, onun tüm sanata sözümona bir sanatsal üniforma “direktifi verdiği” uydurmasyonuna sarılıyorlar. Sekterler ve dogmatikler de, toplumcu ilkelere, -benim için her şeyden daha değerli olan bu ilkelersahte sadakatlerini sosyalist gerçekçilik maskesi altında gizleyerek, revizyonistlerin sosyalist gerçekçiliği

iftiralarına yardım ediyorlar. Onlara kesinlikle karşıyım. Toplumcu sanat ilkelerimizi onun açık düşmanları olan revizyonistlere karşı nasıl savunuyorsak, sosyalist gerçekçiliğin bu türlü ‘koruyucularına’ karşı da aynı tutkuyla savunmalıyız.” (Nazım Hikmet, Sanat ve Edebiyat Üstüne, A.Çalışlar Syf: 57)

Sanatçıları, verdiği ürünler ve kişiliğiyle birlikte, yaşadığı sosyal şartlar içinde değerlendirmeliyiz. Ama değerlendirmede esas kriter, onun verdiği ürünlerdir. Sanatçının gücünü ve büyüklüğünü tayin eden de, bu ürünlerin gücü ve büyüklüğüdür. İnsanlığın büyük ilerleyişine bu ürünlerin ne ölçüde katıldığı ve ne ölçüde katkıda bulunduğu sorusunun cevabı, sanatçının çapını belirleyen asıl unsurdur. Bazıları Nazım’ı değerlendirirken, bugünkü programı ve savunduğu görüşleri kriter olarak kullanıyor. Eğer Nazım bu programı ve görüşleri, yapıtlarında, konuşmalarında ve mücadele pratiğinde tamıtamına, şu ya da bu noktadan sapmadan savunmuşsa proletaryanın ozanıdır. Yok eğer, bazı sapmalar, önemli eksiklikler, zaafılar varsa, o küçük burjuvazinin dünyasına aittir. “Bu ozan, sınıf mücadelesinin cılız olduğu, revizyonizmin, oportünizmin ve kuyrukçuluğun tam egemen olduğu o

günkü ülke şartlarında ve modern revizyonizmin ana kalesi haline gelen Sovyetlerde ne yapabiliirdi?” sorusunu hiç sormaz. Nazım’ın dediği gibi yazarlar, “soyut değil somut olarak değerlendirilmeli, incelenmeli, yani bir insan, bir yazar, yaşadığı devir, içinde bulunduğu ülke, sınıf, zümre, çevre gözönünde tutularak... incelendikten sonra, o devrin, o memleketin, o sınıfın imkanları içindeki başarılarına göre hakında bir yargı verilmeli.”

Ustaların, sanatçıları nasıl ve hangi kriterlerle değerlendirdiklerine bakmalıyız. Marx, Henrik Hein’i proletaryanın ozanı olarak değerlendirir. Bugünkü devrimcilerin diyebilirim ki yüzde doksanı, Henrik Hein’i kişiliği ve verdiği ürünlerle birlikte ele alıp değerlendirmeye kalkışsa Marx’ın yargısına katılmaz, onu devrimci burjuvazinin ozanı olarak ilan eder. Bu hususta ustalardan öğrenmeliyiz.

Nazım, başlıbaşına bir deryadır. Onu her yönüyle değerlendirmeliyiz. Devrimci sınıf mücadelesinde güçlü bir silahtır çünkü o. Sadece şiirlerini değil, masallarını, oyun yazarlığını, sanata dair yazılarını incelemeli, değerlendirmeli ve onu her yönüyle tanımalı, tanıtmalıyız. Devrimci kültür cephesinin kutup yıldızıdır O. Hiç bir göz, kör göz bile görmezlikten gelemmez O’nu. □

ÇAĞDAŞ EKONOMİ GAZETESİ

Abonelere gönderilmektedir

İlk 3 sayısında

- Prof.Dr.Asaf Savaş AKAT
- Prof.Dr.İzzettin ÖNDER
- Prof.Dr.Metin KUTAL
- Prof.Dr.Toktamış ATEŞ
- Prof.Dr.Gülten KAZGAN
- Prof.Dr.Ali Sait YÜKSEL
- Prof.Dr.Yıldız TÜMERDEM
- Prof.Dr.Cevat SARIKAMIŞ
- Prof.Dr.Özer ERTUNA
- Prof.Dr.İlter TURAN
- Prof.Dr.Ayşe BAYSAL
- Dr. Feray ÖZVERİM
- Dr. Ufuk URAS

- Arslan Başer KAFAOĞLU
- Kemal SÜLKER
- Vehbi BELGİL
- Kerim YUND
- Falk AKÇAY
- Vural AHI
- Ayten UYAN
- Türkiye ekonomisinin önde gelen adlarıyla yapılan söyleşilerle, okurlarına, gerçek bir yayın organı olma yolundaki tutarlılığını kanıtlamıştır.

YÖNETİM YERİ : Aksaray Cad. Sait Efendi Sok. 21/4 34480 Laleli/İSTANBUL
YAZIŞMA ADRESİ : P.K. 45, 34592 Bahçelievler/İSTANBUL
TELEFON : 511 35 71

HÜCREM DEMİR, YÜREK DEMİR, CAN DEMİR

5 NOLU ZİNDAN GERÇEĞİ

AÇIKLAMA;

5 No'lu Zindan Gerçeği. Ülkemizde 7 yıldır insanlarımıza reva görülen ve acımasızca uygulanan işkenceyi, işkencenin zindandaki bölümünü anlatıyor M.Zeki Yılmaz. Hakim sınıflar ne kadar inkâr ederlerse etsinler, ne kadar masum olduklarına dair beyanda bulunurlarsa bulunsunlar, "menfi olaylar, polislin cahilliği" vb. olduğu açıklamaları, yaşadığımız gerçeklerin yakıcılığı karşısında kar gibi eriyip gidiyor. Yaşanan bunca acı, zulüm, umutsuzluğu yığınları değil, bilincimizi bileyip, tecrübemizi artırıyor, azmimizi ve öfkemizi ise kabartıyor. Bunları anlatmak, tarihimizi yazmak bizim görevimizdir. Yaşadığımız toplumu, yaşadığımız tecrübeyi, yaşadığımız karanlığın korkunçluğuna rağmen umutla, ufkun güzelliğini gören ışııl gözlerimizle yazalım, anlatalım. Keza sayfalarımız açıktır...

Yeni Demokrasi

M.Zeki Yılmaz

Önce, işkence tezgâhlarında, zindan köşelerinde yaşamını yitiren bütün insanların önünde saygıyla eğiliyor ve halen zindanlarda yatan, kişiliğini, onurunu ve düşüncesini koruyan bütün özgürlük mahkûmlarını yürekten selamlıyorum.

Bana yıllarca yapılan tüm iğrenç ve aşağılık işkencelere karşın yüreğinde insanlık sevgisi taşıyan bir işkence kurbanı olarak SESLENİYORUM.

Anlatacaklarım bazı insanlara abartılmış gelebilir... Ama yaşayan binlerce, onbinlerce tanıdığıyla gerçeğin kendisi buydu.

Diyarbakır Askeri Ceza ve Tutekevi bir esir kampıydı!

İnsanların canını, onurunu, kişiliğini parçalayıp doğrayan acımasız ve korkunç bir mezbaha! Nazi kamplarını aratmayacak bir esir kampıydı.

Orada acımasızca ve kahpece öldürülen her bir onurlu insanla birlikte insanlık da biraz ölmüştür.

Orada insan kişiliğinin, onurunu paramparça edilip ayaklar altına alınmasıyla birlikte insanlığın onur ve kişiliği de ayaklar altına alınmıştır.

Bana yıllarca yapılan tüm iğrenç ve aşağılık işkencelere karşın yüreğinde insanlık sevgisi taşıyan bir işkence kurbanı olarak SESLENİYORUM.

İşkence tezgâhlarında ve zindan köşelerinde insanları yok eden, insanlığın yüz karası olan işkencelere dur demek için birleşin!

Bu cılız ve titrek sesimi duymanızı İSTİYORUM:

Dünyadaki ve ülkemdeki insan hakları kuruluşları! Bütün demokratik kuruluş ve güçler! Yüreğin-

de insan sevgisi taşıyan tüm insanlar!

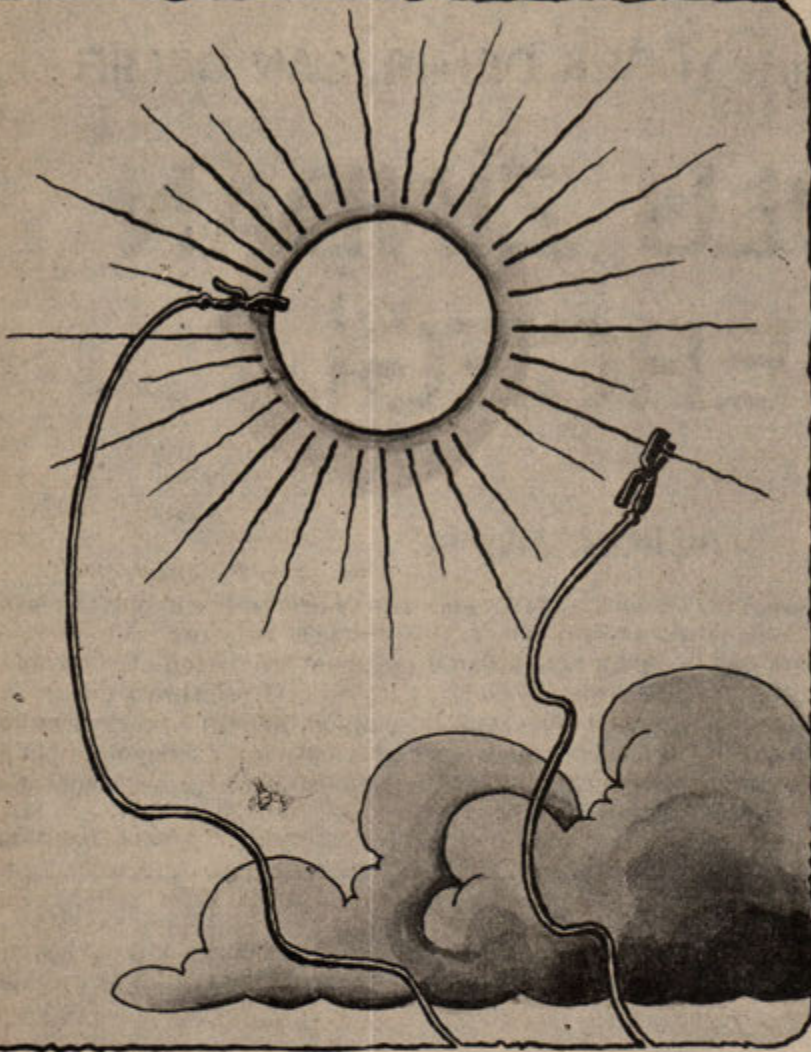
İşkence tezgâhlarında ve zindan köşelerinde insanları yok eden, insanlığın yüz karası olan işkencelere dur demek için birleşin!

Dur demek için birleşin ki, işkenceci caniler, bu kan emici vampirler bir daha mazlum, savunmasız, masum canlara kıymasınlar.

Dur demek için birleşin ki, işkence tezgâhlarında ve zindan köşelerinde yükselen feryatlar yüreğimizde, vicdanınızda yankılanıp sizleri ve tüm insanlığı sızlatmasın.

Dur demek için birleşin ki, bir daha analar, bacılar, dul kalan eşler, yetim kalan çocuklar, göz yaşları içinde boğulmasın.

Onların acılarını acımız, göz yaşlarını göz yaşımız kabul etmezsek, bir gün gelecek biriken göz-

yaşı seli içinde tüm insanlık boğulacaktır.

Evet! Görev sizlerin, bizlerin, yani kısaca doğrudan, iyiden, güzelden yana olan hepimizindir. Onurlu ve güzel bir dünya yaratmak bizlerin o korkunç mübarek ellerindedir.

...

Verimli ve bereketli toprak üzerinde kurulan bu gözleri kör edilmiş, sağır dilsiz olmuş ZİNDAN. Her gün yeniden yeni baştan anlatılsa bile orada yaşanan vahşet yeterince dile getirilmiş olamaz.

Anlatacağım, dünyanın başka bir ülkesinde yaşanan olaylar, sanılmasın. Bizzat, her gün bas bas bağırılacak "işkencenin olmadığı" söylendiği ülkemizde yaşanmıştır. Taşı kara, toprağı kara, bahtı kara Diyarbakır'da yaşanmıştır.

Her gün onlarca, yüzlerce, bin-

lerce insanın işkence tezgâhlarından geçirilip tutuklandığı bir dönemde ben de gözaltına alınarak değişik yerlerde işkence tezgâhlarından geçerek tutuklandım. Gözaltı süresince gör.üğüm işkenceler, Diyarbakır Askeri Ceza ve Tutukevi'nde gördüklerimin yanında anlatılmaya bile değmeyeceğinden, gözaltı süresini anlatmadan geçeceğim.

Savcılıkça tutuklanıp cezaevine gönderilince artık, işkencelerin bittiğini, kanayan, sızlayan, yaralarımı tedavi edeceğim hayaliyle yaşayarak sabırsızlıkla bir an önce cezaevine varmak istiyordum. Benimle birlikte 15'e yakın tutukluyla birlikte dört etrafım kapalı havasız "cenaze" arabasıyla kısa bir yolculuktan sonra cezaevine götürüldüm.

Anlatacağım, ağırlıkta olarak geneli kapsayacaktır. Kendimi ge-

nelden ayırmadığım için genele yapılanlar, özel olarak da bana yapılmıştır.

Cezaevinin giriş kısmında bulunan ara küçük salonda bizleri duvar dibinde tek sıra halinde dizdiler. Saçlarımız daha önce gözal-

Cezaevine attığım ilk adımdan itibaren içime düşen korku, heyecan ve tedirginlik 6.5 yıllık bir süre boyunca hiçbir zaman bitmedi. Nasıl bir cehennem düştüğünü yavaş yavaş anlıyorum.

ında iken 3 numara ile kesildiği için, kimse yeniden kesme zahmetine katlanmadı. Üst baş araması devam ederken, yanıma cezaevi iç emniyet amiri yüzbaşı Esat Oktay Yıldırım geldi. Yüzbaşı bir yandan sağ elinin baş işareti ve orta parmaklarını birbirine sürterek çırpıyordu. (Bu hareketi yaptığı zaman dayak ve işkence faslı başlıyordu.) Bir yandan da askerlere bağırarak şunları söyledi. "Çocuklara banyo yaptırdınız mı? Yaptırmadıysanız, hemen yaptırın" ve bizlere dönerek "gömme banyolu koğuş mu isterseniz, yoksa televizyonlu koğuş mu?" Bizlerse bu sözlerin ne anlama geldiğini bilmeyerek, tereddütlü ve tedirginlik içinde onu izliyorduk. Yüzbaşı "çocuklara hemen bir banyo yaptırın" diyerek oradan ayrıldı. Bu sözlerin ardından üst baş araması devam ederken, asker gardiyanlar bir yandan bizlere tekme tokat giriştiler. Bir yandan da "kaç kişi vurdunuz lan ibne komünistler", "kaç yeri soyup bombaladınız" diye bir dizi soru sorup bağıryorlar. Ağıza alınmayacak küfürler, hakaretler, tehditler savuruyorlardı. Bir anda başımıza en az 20-25 asker gardiyan üşüştü. Her asker birimizi yakalayarak "bu benimdir, bunun ifadesini ben alacağım" diye adeta birbirleri ile yarışıyorlardı. Kısa bir süre içinde bile olanlar bizi korku ve panik içinde bırakmıştı. Da-

ha önce cezaevi ile ilgili kurduğum düşünce ve hayaller... yaralarım iyileşeceği... kendime geleceğim... bir anda kaybolup gitti. Cezaevine attığım ilk adımdan itibaren içime düşen korku, heyecan ve tedirginlik 6,5 yıllık bir süre boyunca hiçbir zaman bitmedi. Nasıl bir cehenneme düştüğümü ya-vaş yavaş anlıyordum.

Diyarbakır Askeri Cezaevi'nde 1 kişilik hücreye 15-20 kişi bıraktıkları yetmiyormuş gibi, direniş sırasında tam 40 kişi bıraktıkları bile olmuştur.

Korku ve heyecan dolu gözlemlerle şaşkın şaşkın başımıza ilerde nelerin gelebileceğini bilmeden bakıyorduk. Üst-baş araması ve kimlik bildirimini sırasınca yediğimiz dayak, işittiğimiz küfür ve hakaretlerin bir "hoşgeldin"den başka bir şey olmadığını anlamıştık. Külot katıyla elbiselerimiz koltuğumuzun altında, yalınayak bir vaziyette "televizyonlu" ve "gömme banyolu" dedikleri yer olan 37. koğuşa (şimdi numarası değiştirilmiştir, 36. koğuş olmuştur), yani hücre kısmına götürüldük. Tecrit 1 ve tecrit 2 (36. ve 37. koğuş) denilen yerler karşı karşıya kurulmuş bir C bloklardır. Amerikan planı gereği "E" tipi cezaevleri hücre kısmı aslında bir kişinin kalabileceği şekilde tuvaleti içinde planlanmış yapılmıştır. Oysa Diyarbakır Askeri Cezaevi'nde 1 kişilik hücreye 15-20 kişi bıraktıkları yetmiyormuş gibi, direniş sırasında tam 40 kişi bıraktıkları bile olmuştur. 15-20 kişi haftalarca, aylarca daracık hücrelerde bırakıldı. Hücredeki tutuklular haftalarca ve aylarca doğru dürüst oturacak yer bile bulamadan adeta "yaşamaya" terkedildi. 40 kişilik birakmalarda ise saatlerce kalınırdı. Her defasında ayakta bile yer bulamayan tutuklulardan en az 5-10 kişi havasızlıktan neredeyse boğulacak, baygın bir vaziyette çıkarılırdı.

Hücrelerin hemen giriş kısmında ise, "Sinop canavarı" lakabıyla

la bilinen hücre sorumlusu laz bir asker karşıladı. Orada görev yapan bütün asker gardiyanların kendisine özgü bir lakabı vardı. "Mekansız Kazım", "Üç Beş", "Şarapçı", "Laytis", "Doktor", "Kambur" vb...

"Sinop canavarı" hemen bize nutuk atmaya başladı "Burası 2. dünya! 2. Dünyaya hoş geldiniz! Burada Marksizm-Leninizm-Maoizm yoktur. İlahi de bir 'izm' arıyorsanız; varsa da yoksa da "Kemalizm" var, anladınız mı lan!" Sonra bizlere dönerek sorgu dolu bakışlarla "Aranızda namus davasından gelen var mı? Lan Namus Davası! İbneler, tabii ki namus davasından gelenler yoktur. Hepinizin ibnelik davasından geldiğiniz bellidir. Ya adam öldürmüşünüz ya banka soymuşsunuz ya da silahlı gasp yapmışsınız. Ya Atatürkçü bir kişi olarak "kurallara" uyarınız, ya da ananızı belelerim." vb. Bizlerin "suç"larını dahi doğru dürüst bile bilmeden böyle konuşan bu zavallı şartlandırılmış yaratığa ne demek gerekirdi? Oysa bizlere isnat edilen suçların çoğu "yasak yayın bulundurmak", "komünizm ve bölücülük propagandası yapmak", "afiş yapıştırmak, bildiri dağıtmak", "örgüt üyesi olmak" vb... Böylesine şartlandırılmış yaratığa doğruyu, gerçeği anlatmanın anlamsız ve yararsız olduğunu bildiğimizden sürekli susmayı tercih ettik. Gerçeği dile getirmenin bir anlamı ve bir faydası yoktu. Çünkü kendini "savunma hakkı", "konuşma hakkı" bütün tutukluların elinden alınmıştı. Emir komuta zinciri içerisinde **altın** yani biz tutukluların hiçbir koşulda konuşma hakkımız yoktu ve olamazdı da. "Komutanlarımız", Diyarbakır'da, Adalet ve hukuk anlayışını şöyle dile getiriyorlardı:

1. madde: Üst (yani komutanlar) her zaman haklıdır.

2. madde: Üst (yani komutanlar) haksız olsa bile 1. madde yugulanır. Yani üst her zaman haklıdır.

Yaşama hakkının olmadığı bir yerde, konuşma hakkından, savunma hakkından bahsedilemez.

"Sinop Canavarı" ile "Mevlüt Çavuş" diye bilinen cellatlar mangası, cezaevine gelenlerin "ilk ifadeleri" bunların komutası altında alınır.

Çünkü biz esirlerin, en temel hakkımız olan yaşama hakkımız, cezaevine adımımızı atar atmaz elimizden alınmıştı.

"Sinop canavarı" ile "mevlüt çavuş" diye bilinen cellatlar mangası, cezaevine gelenlerin "ilk ifadeleri" bunların komutası altında alınır. İlk korku, gözdağı, tehditler, yıldırım hareketi, bunların nezaretinde askerler tarafından yapılır. Kendileri bizzat, yıldırım hareketine bilfiil katıldıkları gibi, aynı zamanda askerleri denetleyici, yönetici ve eğitici konumları da vardı. Bunların rütbe ve yetkileri basit sıradan bir askerin rütbe ve yetkilerinin çok üstündeydi. Belli ki bunlara çok yukarılardan yetki ve insiyatif tanınmıştı. Diyarbakır Askeri Ceza ve Tutukevi'nde görev yapan bütün er, erbaş ve subayların yetki ve sorumlulukları kendi gerçek rütbe ve yetkilerinin çok üstündeydi. Bizzat iç emniyet amiri yüzbaşı Esat Oktay Yıldırım, kendi ağzıyla şunları söylüyordu:

"Sizleri öldürsem bile kimse, hiçbir güç benden hesap sormaz. Mahkemeler bile benim elimdedir. Benim işkence yöntemlerime bir insan, en fazla üç ay dayanabilir. Üç aydan sonra muhakkak benim kurallarına uymak zorunda kalacaktır. Kiminin dayanma süresi bir haftadır, kiminin onbeş ya da bir ay, en fazla dayanacak olan üç aydır."

"Beni basit bir yüzbaşı olarak görmeyin. Ben bizzat kolordudan da yukarılardan görevlendirilmiş, her türlü yetki ve sorumlulukla donatılmışım. Siz bölücü ve komünistleri islah etmek için iyi bir Türk

evladı yapmak için görevlendirilmişim. Benim askerlerimi de basit bir asker olarak da görmeyin. Onlara da sonsuz yetki ve insiyatifi ben tanımışım. Sizleri öldürsem bile kimse, hiçbir güç benden hesap soramaz. Mahkemeler bile benim elimdedir. Benim işkence yöntemlerime bir insan, en fazla üç ay dayanabilir. Üç aydan sonra muhakkak benim kurallarına uymak zorunda kalacaktır. Kiminin dayanma süresi bir haftadır, kiminin on beş gün ya da bir ay, en fazla dayanacak olan üç aydır. Üç aydan sonra, hiçbir kul dayanamaz. Bu cezaevinde uçan sinek bile kurallara uyararak uçacaktır. Ya benim kurallarına uyar-sınız, ya da sizleri hiç acımadan öldürürüm. Ve de kimse benden hesap soramaz" v.b...

Evet! Bu her biri en az on insanın kanına girmiş canilerden kan emici vampirlerden geçmişte olduğu gibi bugün de hesap soran yoktur. Bu canilerin hepsi şimdi ellerini, kollarını sallayarak muhabere meydanlarında zafer elde etmiş, komutanın gurur ve sarhoşluğunu yaşayarak vicdanları rahat ve hür bir şekilde aramızda geziyorlar.

Hiçbir merci ve kuruluş bunlar hakkında bir kovuşturma, adli takip bile açamadıkları gibi, açma cesaretini gösteremedi. Belli ki bunların gücü bütün Adalet ve yargı organlarının gücünün üstündeydi.

12 Eylül sonrası, bütün ekonomik, demokratik ve siyasal hakların birbiri ardısına peşpeşe gaspedilip alındığı korkunun, baskının, toplu tutuklanmaların, katliamların, darağaçlarının kurulduğu bir dönemde askeri ceza ve tutukevleri de kendilerine düşen payını aldı.

Önce askeri ceza ve tutukevleri birer askeri okul olmalıydı. Elbette ki bu askeri okul, emir komuta zinciri altında yönetilmeliydi. Yani alt, üstüne kayıtsız şart-sız itaat etmeli. Her denileni sorgusuz sualsiz yerine getirmelidir. Kısaca askeri disiplin uygulanmalıdır. Askeri cezaevi birer askeri okul olunca biz tutuklular da bu okulun "askeri öğrencileri" ola-

caktık. "Komutan"larımızın her söylediklerini doğruluk ve yanlışlığını tartışmadan, araştırmadan bir "emir" olarak kabul edip harfi harfine yerine getirecektik. Ve öyle oldu.

Askeri ceza ve tutukevi birer askeri okul kabul edildi. Ve hemen uygulamaya geçildi. Önce bütün "öğrenciler yani biz tutuklular birer asker gibi kılık kıyafetimiz düzgün ve muntazam olmalıydı. Saçlarımız bir asker saç gibi kısa olmalıydı. Ve her gün sakal tıraşı olmalıydık. Ve öyle de oldu. Bütün saçlar ve bıyıklar kestirildi. Karşı koyanlar "vatan haini", "bölücü-komünist" olarak gösterilip hücrelere dolduruldu. Emir komuta zinciri içerisinde, her şey adım adım ve kuralına göre yerine getirilmeliydi. Saç ve bıyıklar kesildikten sonra "asker öğrencileri" ziyaret kabinlerine yürüyüş kolunda uygun adımlarla, yürüyerek askeri disiplin içerisinde gidip gelmeliydiler. Ve öyle oldu. Tutuklular askeri öğrenciler gibi yürüyüş kolunda uygun adımlarla emir ve komutla gidip gelmeye başladılar. Karşı çıkanlar oldu mu hemen yakanıp "vatan haini bölücü" damgası vurularak güzel bir terbiyeden sonra hücrelere dolduruldu. Asker gardiyanlar, onbaşı ve çavuşlar, astsubaylar ve subaylara dek hepsi "komutan"larımızdı. Biz tutuklularda "komutan"larımızın emirleri altında birer askeri, eriydik. Ve öyle oldu. Bütün tutuklular birer "asker" oldular. Ve asker, gardiyanlar, subaylara varana kadar bütün askerler "komutan"larımız oldu. Karşı çıkanlar, kabul etmeyenler "vatan haini, bölücü-komünist" ilan edildi güzel bir "terbiye"den sonra hücrelere tıkıldı. Daha sonra bu "terbiye" olayını geniş geniş anlatacağım.

Bütün askerler elhamdulillah müslümandı. Yemekten önce yemeğe başlamadan evvel dua ederlerdi. "Bismillahirrahmanirrahim, Allah'ımıza hamd olsun, ordu-millet varolsun" ve bir "komutan", "afiyet olsun" çekerdi. Ve öyle yapıldı. Dua okumayı kabul etmeyenler "vatan haini", "din

düşmanı", "Allahsız", "hıristiyan" ilan edildi. Ve güzel bir "terbiye" ve "ıslah"tan sonra hücrelere tıkıldı. Böylece "dinsiz", "Allahsız", "vatan haini", "komünistler" ayıklandı. Böyle olmasaydı az daha din iman elden gidecekti. Böylece memleketimiz büyük bir tehlikeden kurtarılmış oldu.

"Askerler", yani biz tutuklular, birer asker gibi eğitilmeliydik. Önce "Andımız" ezberletilmeliydi. Daha sonra "İstiklal Marşı"nın on kıtası ve ardından "Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi" bir bütün olarak ezberletilmeliydi. Ve öyle yapıldı. Okumayı, kısaca ezberlemeyi kabul etmeyenler, "vatan haini, bölücü, komünist" ilan edildi. Güzel bir "terbiye" ve "ıslah"tan sonra hücrelere tıkıldı. Artık cezaevinde yavaş yavaş bir eleme ve ayırıştırma yapılmıştı. Yani askeri kuralları kabul edenlerle, etmeyenler. Kabul etmeyenler on on, yirmi yirmi hücrelere tıkıldı. Kabul edenler koğuşlarda kaldılar.

Kuralların ardı arkası kesilmek nedir bilmez oldu. Kural birken on oldu, onken yüz oldu... Kural denilen yasaklar zinciri başladı.

Cezaevleri artık birer askeri okul olma yolundaydı. Birkaç "vatan haini-komünist" in dışında herkes birer askeri okul öğrencisiydi artık. "Askeri okul öğrencileri" elbette ki Atatürk ilke ve ilkelerine göre eğitilmeliydiler. Ve öyle yapıldı. Havalandırma saatlerinde, askeri öğrenciler yürüyüş kolunda toplanacak ve emir komutayla, uygun adımda komando usulü, dizler karın boşluğuna dek çekilerek ağır adımlarla yürünecekti. Yürüyüş, marşlar ve yürüyüş kararları eşliğinde olacaktır. Askeri öğrencilere hemen marş ezberletilmeliydi. Ve öyle yapıldı.

"Eskişehir", "İstiklal savaşı marşı", "Mehter marşı", "İzmir marşı", "Karadeniz marşı", "tarihi çevir marşı", "komando marşı", "piyade marşları" v.b... Her gün Yunanlıların kellesini "Akdeniz'e, Ege'ye döküyorduk!"... Her gün "dört kıtayı Türk atlarının nalları altında eziyorduk!", "Yunanlılarda kelle bırakmadık!...

Ege'ye, Akdeniz'e döke dökel!...

İrkçi, kafatasçı, şöven bir asimilasyon politikası azgın ve iğrenç bir şekilde tutukluların kafasına her gün, her saat sokulmaya çalışılıyordu.

"Bütün Yunanlılar düşmandır." "Bütün Bulgarlar, Ermeniler düşmandır." "Türkün, Türkten başka dostu yoktur." "Bir Türk dünyaya bedeldir." "Ne mutlu Türküm diyene" v.b... İrkçi, kafatasçı, şöven bir asimilasyon politikası, azgın ve iğrenç bir şekilde tutukluların kafasına her gün, her saat sokulmaya çalışılıyordu. İşte Atatürkçülük, Kemalizm dedikleri böylesine irkçi, şöven bir ideolojidi. Koğuş duvarlarını, koridorları, tutukluların son kuruşu bile ellerinden alınarak boya, tiner, fırça alınarak, Atatürk, Kenan Evren posterleri, kahramanlık posterleri, Türk bayrakları, Kemalist sloganlara boyanarak, yazırla donatılmıştır. Bu yazı ve boyama işi, dayak ve işkence zoruyla tutuklulara zorla yaptırıldı. Yaşamı boyunca fırça tutmayan eller, fırça tutar olmuşlardı. Sağına bak Atatürk poster, Kenan Evren poster. "Bir Türk dünyaya bedeldir" v.b. sloganlar. Soluna bak, keza aynı manzara önüne arkana, hat-ta tavan bile Türk bayraklarıyla donatılmıştı. Koğuş camları, kırmızı ve beyaza boyanarak "Türk bayrakları" yapılmış oldu. Daha önce bir parça güneş, ışık içeri sızarken, bunu bile çok gördüler. Her taraf kırmızıya boyandı, her taraf karardı Kemalizm ideolojisiyle.

TV program yapımcıları, gazeteciler ya da yabancı ülkeden, yabancı basından herhangi bir kişi ya da yetkili cezaevine geldiğinde, bütün bu manzaraları... tutukluların kendi istekleri ve arzularıyla yaptıklarını utanmadan sahtekârca sırtarak söylerlerdi. Ve bizleri de TV ekranlarında, boyalı basında islah olmuş "eski solcular", "yeni vatansévler, Türk evlatları" diye tanıtırlardı. Böyle sahte-

kârlıklar ve iki yüzlü iğrençliklerle doludur 5 nolu zindan tarihi.

Koğuş içinde bütün askeri öğrenciler ayakta Atatürk İlke ve inkılapları adlı kitabı yüksek sesle bir kişi diğer bütün geri kalan öğrenciler yine yüksek sesle bir kişinin okuduğunu tekrar edecekti. Ve böyle oldu. Askeri öğrenciler, avazları çıktığı kadar bağıarak yüksek sesle Atatürk İlke ve inkılapları adlı kitabı okumaya başladılar. Askeri öğrenciler, askerler gibi erkenden saat 5.30'da kalkacaklar ve akşam saat 9 dendi mi ayakta kimse kalmayacaktı. Herkes yataklarına çekilip kaybolacaktı. Ve öyle oldu. Gece ve gündüz aralıksız olarak ikişer saat arayla bütün tutuklular nöbet tutacaktı ve böyle oldu. Gece ve gündüz nöbet tutmaya başlandı.

İki kişinin yanyana gelip başka şeyler konuşması, oturması, uzanıp yatması, koğuş sorumlusunun haberi olmadan tuvalete gidip gelmesi, sigara içmesi, pencere açılması, nöbette esas duruşta yürünmesi, oturulması vb. her şey yasaktı. Yatakta bile "esas duruş"ta sağa sola dönmeden uyunacaktı!..

Koğuş içinde mesai saatleri içinde, yani saat 5.30'da "koğuş kalk" komutuyla birlikte akşam saat 9'a kadar uzanıp yatmak, oturmak yasaktı. Tutukluların bütün işi gücü, "marş" ezberleyecek, koğuş içinde yüksek sesle Atatürk İlke ve inkılapları adlı kitabı okuyacak, yürüyüş bilmeyenlere uygun adımda komando yürüyüşü öğretilen. Vatana yararlı birer "Türk askeri" olacaktı. Bunun dışında iki kişinin yanyana gelip başka şeyler konuşması, oturması, uzanıp yatması, koğuş sorumlusunun haberi olmadan tuvalete gidip gelmesi, sigara içmesi, pencere açılması, nöbette esas duruşta yürünmemesi, oturulması vb. her şey yasaktı. Yatakta bile "esas duruş"ta sağa

sola dönmeden uyunacaktı!..

Artık "yaşama hakkımız" elimizden alınmıştı. En basit küçük bir hatadan dolayı, gerekli "terbiye" ve "islah" yöntemleri uygulanıyordu. Hiçbir hata olmazsa bile, "gözün üstünde kaşın var" denilerek yine dayak atılıyordu. Devran zorbalının devranyıdı.

Çoğu kez yemek dolu sıcak karavanalar getirilir. Hücredeki tutukluların üzerine dökülürdü. Çığlıklar yeri göğü inletirdi.

Kurallara uymayı kabul etmeyenler tecrit 1, tecrit 2 denilen, 35 ve 37 nolu hücrelere on on, yirmi yirmi dolduruldu. Tutukluların yanlarında bulunan battaniye, kışlık palto vb. fazla giyecek malzemeleri alınıp sadece üzerinde bulunan elbiseleriyle hücrelere dolduruldu. "Kural"ların ilk uygulamaya başladığı dönemde hücreler tıklım tıklım doluydu. Yemek günlerce verilmezdi. Verildiği zaman bile on kişiye, onbeş kişiye bir tabak dolusu yemek suyu ve bir somun verilirdi. Bu "yemek" sadece günde bir öğün verilirdi. Yani tutukluların ölmeyip de yaşayabilecekleri kadar verilirdi. Çoğu kez yemek dolu sıcak karavanalar getirilir. Hücredeki tutukluların üzerine dökülürdü. Çığlıklar yeri göğü inletirdi. Günlerce, haftalarca, aylarca aç kalan tutuklular, yere dökülen arkadaşlarının üzerinde kalan fasulye tanelerini, et kırıntılarını, patates parçalarını, kısaca ne bulurlarsa toplar, yemeye başlardı. Bazen de deterjan dolu sular bidonlar halinde tutuklular üzerine dökülürdü. Soğuk, kuru beton üzerinde yaşamaya terk edilen tutuklular, her tarafı bit dolu vaziyette ölüme terk edilirdi. Bunlar yetmezmiş gibi asker gardiyanlar tutukluların üzerine işerlerdi. Hücre içinde, hücre koridorlarında dolaşan iri lağım fareleri ile koyun koyuna, iç içe yaşamak zorundaydılar tutuklular. Lağım farelerinin tutukluları ısırılmaları için çoğu kez geceleri nöbet tutu-

“Gömme banyolu” dedikleri yerlerde her tutukluya zorla lağım suyu içirtilir ve yine zorla insan pisliği yedirtilirdi. Lağım suyu ve insan pisliğinin dışında tutuklulara zorla krem deterjan, diş macunu, sabun, sigara, kâğıt, tesbih tanesi, portakal ve karpuz kabuğu yedirtilirdi.

lurdu. Tecrit kısmı 4. kattan oluşan hücrelerden oluşmaktaydı. 1. kattan en az 3-4 hücre lağım suyu ile doluydu. Bu pislik dolu hücrelere özellikle yeni gelenleri sokup “banyo” yaptırılırdı. Ya da idare açısından iflah olmaz önder durumunda kadrolar bırakılırdı. Pislik dolu hücrelere bırakılanlar, çıplak vaziyete getirilir. Günde mutlaka en az 3-4 kez pislik dolu suya batırılıp çıkarılarak “banyo” yaptırılırdı. Yüzbaşı Esat Oktay Yıldırım’ın ve üsteğmen Ali Osman Aydın’ın “gömme banyolu” koğuş dedikleri yerler işte böylesi yerlerdi... Bu banyo sırasında her tutukluya zorla lağım suyu içirtilir ve yine zorla insan pisliği yedirtilirdi. Böylesi “temiz” ve “insancıl” şartlarda yaşayan tutukluların beden ve ruh sağlığından herhalde bahsedilemez. Lağım suyu ve insan pisliğinin dışında tutuklulara zorla krem deterjan, diş macunu, sabun, sigara, kâğıt, tesbih tanesi, portakal ve karpuz kabuğu yedirtilirdi. Lağım suyu, su içinde eritilmiş deterjan, bulaşık suyu içirtilirdi.

Gelelim dayak olayına; 35 nolu tecrit, ikinci kısımda hücrede bulunan arkadaşlar dayak atmaya gelen asker gardiyanların “dayak düzeni al” komutuna kesinlikle uymuyorlardı. Tutuklular, dayak atmaya gelen gardiyanlara ellerini ya da ayak tabanlarını uzatmıyorlardı. Gardiyanlar da hücre kapısını açarak arkadaşları teker teker ya da toplu olarak hücrelerden çıkararak dövüyorlardı. Bir gün içinde bütün hücreleri açıp herkese birden dayak atmıyorlardı. Oysa 37 nolu tecrit 1’de ise ar-

kadaşlar daha değişik bir taktik uyguluyorlardı. Dayaktan korkmadıklarını ispat etmek için gardiyanların “dayak düzeni al” komutuna uyarak ellerini ya da ayaklarına uzatarak dayak düzeni alıyorlardı. Gardiyanlar da kolaylıkla bütün kattaki arkadaşları rahatlıkla sıra ile dövüyorlardı. Bu dayak faslı günde en az üç-dört kez uygulanıyordu. Bu şekildeki bir yöntemle hücredeki arkadaşlar daha fazla dayak yiyorlardı. Gardiyanlar çoğu kez cop kullanmıyorlardı, ya beş on tahtalarla, ya balta, kazma kürek sapıyla, ya da iskemlenin demir ayaklarını düzelterek öyle dövüyorlardı. Cop, balta, kürek sapı ile dayak atmak bile, onların azgın, kudurgan, vahşi, hayvani arzularını artık doyurmuyordu. Bu sapık hayvanlar, hap, içki, esrar ile uyuşturuluyorlardı.

Dayak yiyen arkadaşların feryatları, insanı dayanılmaz, anlatılmaz bir acı içinde boğuyordu. Sürekli bir bekleyiş, sürekli bir gerilim içinde dayak yeme sırasının ne zaman geleceği korku ve endişesi insanları ruhen bitiriyordu.

“Vatan millet sakarya” türünden ırkçı, şöven ideolojilerle sloganlarla şartlandırılarak beyinleri yıkanıyordu. Bu sapık caniler tutukluları bant çubukları günlerce suya bırakılıp şişirilmiş, ince ağaç dallarıyla zincirlerle dövüyorlardı. Böylece azgın iştahlarını tatmin ediyorlar, “vatani görevlerini vicdanları rahatlığı içinde yerine getiriyorlar”dı. Tutukluların avuç içine, avuç dışına, ayak tabanlarına her defasında on-onbeş-yirmi, hatta çoğu kez tutukluları bayıltıncaya kadar dövüyorlardı. Bazen de hücre dışına çıkarıp en az beş-on asker gardiyan, leş kargaları gibi üşüşerek avını yakalamış vahşi bir hayvanın pençelerine düşmüş gibi aç kurtlar gibi saldırarak el, ayak, sırt, kalça, göz demeden ellerinde ne varsa zincir, bant çubuğu, ağaç dalı, copla,

uzun cetvellerle öldürüsiye dövüyorlardı. Feryatları, inlemeleri hücrelerin içinde yankılanıyordu. Kûfûr, hakaret, tehdidin bini bir paraydı. Dayak yiyen arkadaşların feryatları insanı dayanılmaz, anlatılmaz bir acı içinde boğuyordu. Sürekli bir bekleyiş, sürekli bir gerilim içinde dayak yeme sırasının ne zaman geleceği korku ve endişesi insanları ruhen bitiriyordu.

Bu yükselen feryatları ne yazık ki kimse duymuyordu. Yer, gök, taş, duvar, betonlar dışındaki insanlar sanki sağır, dilsiz olmuşlardı. Duymuyorlardı. Bu acı, yürek yakan feryatlar, bu bir türlü dinmek bilmeyen çığlıklar, sanki bu insanlardan, bu insanlık için canını feda eden onurlu, yiğit insanlardan çıkmıyordu. Halk, kendi gerçek evlatlarının sesini duymuyordu. Duyamıyordu. Bu acı günler, yaşanan bunca kahrolası acılar, çileler insanlık tarihine kara bir leke olarak geçecektir.

Öylesi vahşet bir ortama, insanları ne kadar dayanabilirdi ki. Yavaş yavaş çözülme başlamıştı. Kimileri dayaktan, kimileri açlıktan, kimileri susuzluktan, kimileri tehdit, hakaret ve kûfûrlerin yanı sıra bir an önce tahliye olma umutlarının henüz yok olmamasından dolayı direnişi terkedip gidenlerin sayısı her geçen gün çoğalmakta idi. Çok basitmiş gibi gözükən birkaç kuralın, “yemek duasını okumak”, “komutanların önünde ayağa kalkıp komutanım demek” vb... Kabul edilmesi ile ilerde ne gibi sonuçların ortaya çıkacağını insanlar görmüyorlardı. Parmağını uzatıp da dişlilere kaptırmakla birlikte, giderek elin, ardından kolun, ardından bütün gövdenin, en nihayetinde de beynin de yok olup gideceğini görmüyorlardı. Bir tek kuralın kabul edilmesi ile, onlarca, yüzlerce kuralın peşisıra geleceğini yaşamadan görebilmek, tecrübe ve deneyimden yoksunluk, insanları çaresizlik ve çözümsüz bir sonu gelmeyen uçurumlu yola sokmuştu. İlerde yaşanan olaylar bu acı gerçeklerin doğruluğunu ispatlayamamıştı.

Devamı Gelecek Sayıda

“Metris Türküleri”

(III)

Uğur Barış Can

Ve hep çoğalan bir tarih oldu
yüreğimiz
Kaç kere örselendi
Onca duyarlıklara bağdaş kurdu
Ezilmedi
Ezilmedi

Ve gün geldi hüznün saatlerimizi de erteledik. Mücadele defterlerimizde sevda tütsün diye cümle mektuplardan hasret çiçekleri derledik. Adına da ışık güzelliği dedik. Sonra sonra yitik bir sürü duyarlıklar tattık. Ardından gecikmiş sözcükler yakarak, boynumuzda inanç hamayılı ağladık. Ama ihaneti ihaneti asla unutmamak. Çağdaş bir Don Kişot tavrıyla günler geceler boyu hayaller kurduk. Bir dostumun, yüzünde hep Slav hüznü akan insan sıcaklığı bir dostumun dediği gibi:

“Hayallere dalmak
Hayallerde yaşamak değilmiyse de
amacımız
Hayallerdeki kadar güzel olsun
istedik
Yaşanacak olan hayatımız”

Ve çılgın, ve inatçı, ve sınırsız, kuşuverdik ardarda, yorulmadan, bir dolu düş peşinde. Ve sonra “ağzımızda mavi ılık” çıkıp Metris damından “yoksul işçi sokaklarını” dolaştık. Uzak dağbaşlarında özgürlük için tetik çeken kardeşlerimizin mataralarına su doldurduk. Genç kızların uyuklarını bölüp ortalarını ay ışığı ettik. Ama “firari gezintiler”imiz bitti düşlerimiz bitmez oldu. Soğuk sibiryaya gecelerimizin o kahreden kışında düşman deryadil ahlımıza kilit vurdukça, biz ölüp ölüp dirildik. her seferinde ihanet kuleleri çürüdü biz çürümedik. Büyük insanlığın onur güzelliği zindan gecelerimize vurdukça dehlizlerine kan sıcaklığı mücadeleler taşıdık yaşa-

min. Onurumuz onurumuz dedik.

“O çok
O dağ
O kırıla kırıla koruduğumuz”

Ve sonra bilcümle komünler kurduk. Düşman saflarımızda ihanete ve bozgunlara yöneldikçe bizler; ve iyi, ve güzel, ve sadık insanlar yarata yarata çoğaldık. Gün geldi komünlerimiz görkemli birer ‘siyasal okul’ olup çıktı. Sofrasında tek mil güzelliklerin paylaşıldığı, “yarın yavaşından gayrı” her şeyin üleşildiği büyük komünler...

Askersel vahşet insani tüm erdemlerin kusulduğu bir kimlik istiyordu. Yüzeyinde renksiz, liberal, itaatkâr, fotoğraflar taşıyan yitik bir kimlik. Karşıtını yaratmak zorundaydık. Bizim kimliğimiz, her şeye rağmen canlı, neşeli, ve direngen olmalıydı. Şiarımız belliydi. ‘Yeni insan’ paylaşmayı seven, bilgiye tutkun, inanç sahibi, ve erdemli fotoğraflarla beslenecekti. Bu süreci ne dönemin yılğın rüzgarları, ne de CIA patentli askersel kıyım önleyebilecekti.

Ve başımız dik, başımız “şafağa değen mektup”lar kadar mağrur, yürüdük bir baştan bir başa ağzımızda zindan türküleri kızlı erkekli zulmün üstüne. Ve sonra;

Bu köhne karanlıkta
Yüreğe sinen kahr
Coşacaktır bir gün elbet
ağır, ağır

diye diye büyüdük.

Gün geldi teslim olmamanın bir başka yolunu öğrendik. Onlar, yüzler, binler demeden topyekûn açlık grevlerine, ölüm oruçlarına yattık. Egemen propaganda araçları bizleri “terörist” hatta “mazoşist” ilan etmişti. Oysa biz, insani değer alanının o çimen yeşili yüzüne leke sürmemek için vardık. Dışarda en ufak bir kıpırtı içerde, yüreklerimizde kocaman devinimlere, inanılmaz se-

vinçlere yolaçmaya yetiyor da artıyordu bile. Üstelik o köhne mekanlarda yalnız da değildik. uzaklarda çok uzaklarda da olsa bir dolu kardeşimiz vardı damaltlarında. “Yürekle diye bir ülke”nin cezaevinde. İngiliz toplama kamplarında. Sierra Maestra’nın arka sırtlarında... Bilcümle özgürlük mahkumu!

Kimler
Kimler ölmedi ki
Çoğalan bozgunların darağacında
Şimdi tarih
Tespihimizin inanç bayrağında
sual eden
bir yargıç
Nimlenmiştir elbet bir yerine
adımız

Adınız!.. Adımız ki kitapları, defterleri ve kalemleri alındığında direnen, ve üzülen, ve kahrolan. Ve sonra bilcümle nöbetlere yatan. Ve mektuplarla ve görüşlerle çocuk çocuk “Kardelen”ler büyüten. Ve aşkı ve tahammülü koynunda saklayan. Ve saklaya saklaya çoğaltan. Ve hüznü isyan kılan, ve acuları tüketen, ve zulmün önünde dimdik duran. Ve türküleri bir meşale gibi yakan. Ve “korkak”, ve “cesur”, ve “cahil” ömrünü insanlığa adaya adaya tüketen. Ve Metris’te, ve Mamak’ta, ve Diyarbakır’da ölen, ve öldükçe dirilen. Büyük “büyük insanlığın” adı!..

Şimdi artık kim nerede ne zaman yüreğini bir parça ay ışığına açsa, yüzeyinde hep bu adı görecektir. Çünkü bu ad, uğruna şahin boylu dev edalı hasretler tükettiği sevdası için ne ölümlü, ne idamı, ne vahşeti dinlemiştir mapusta.

“Ölmek nedir” ki? bu ad için.
“yaşadım diyebilmeaktır
ya yaşamak
ölebilmektir çırılçıplak orta
yerinde yaşamın”

Kalpler Hacı Bektaş'ta Atıyor

Cemal ŞENER

Her yıl milyonlarca Alevinin kalbi 16 Ağustos'ta Hacıbektaş'ta atıyor. Milyonlarca Anadolu Alevisi bu küçük şirin Anadolu kasabasına dolup taşıyor. Milyonlarca insan büyük düşünür ve Gönül Sultanı, Hacı Bektaş-ı Veli'yi anma törenlerine katılıyor.

O'nu sevenler, O'nun ilkelerine inananlar oluk, oluk bu gönül sultanına muhabbet için koşuyorlar.

O halde Hacı Bektaş-ı Veli'nin kim olduğunu ve asırlardır süren bu sevginin nereden kaynaklandığını kısaca dile getirmeye çalışalım.

Hacı Bektaş-ı Veli'nin Anadolu'ya gelişi Anadolu Selçuklu Devletinin son yıllarına rastlar. Hacı Bektaş-ı Veli'yi büyük Türk tasavvufçusu Ahmet Yesevi halifelerinden Lokman Parende Anadolu'ya göndermiştir.

Hacı Bektaş-ı Veli, İbrahim Al Sani diye anılan Seyyid Muhammed'in oğludur. Babası Hacı Bektaş-ı Veli'ye Lokman-ı Parende'yi hoca tutmuştur. Lokman-ı Parende, Türkistan'ın doksandokuz bin pirinin piri Hoca Ahmed Yesevi'nin halifelerindendir.¹

Hacı Bektaş-ı Veli'nin rivayetlere dayalı hayatı "Vilayet-name" adlı eserinde oldukça mitolojik öğelerle dolu bir şekilde anlatılır.

Hacı Bektaş-ı Veli, 1273'de vefat eden Mevlânâ Celalettin ile aynı çağda yaşamıştır. Eserlerini Farsça yazan Mevlânâ'ya karşın Hacı Bektaş-ı Veli; katıksız öztürkçe kullanmış ve yazmıştır. Tamamen halk diliyle yazan Hacı Bektaş-ı Veli'nin ölümü ise; 1270-71 olarak kabul edilir.²

Hacı Bektaş-ı Veli, Anadolu'ya yirmi dört yaşında geldiği zaman Babâlik akımı henüz sönmemişti.

Baba İshak, Anadolu Selçuklu yönetiminin katmerli sömürü ve haksızlıklarına karşı eşitliği savunuyordu. Babâlik, o'na değin yapılan ilk örgütlü ve bilinçli halk hareketi sayılıyor.

Babâi isyanı, önceleri Güney-Doğu Anadolu'da, sonra Orta Anadolu'da yayılmış. Merkezi Amasya'dır. İsyana Baba İshak adlı bir Türkmen babası önderlik etmiştir. Baba İshak'ı Selçuklu ordu-

su 1240 yılında Amasya'da idam etmiş, isyan ancak paralı Hristiyan askerlerin desteğiyle bastırılmıştır.

İşte Hacı Bektaş-ı Veli'nin geldiği yıllar, Anadolu böyle karışıklıklar içindeydi. Babâi hareketinin Hacı Bektaş-ı Veli'yi etkilememesi mümkün değildi. Her yanda iktidar ve din kavgaları ortalığı sarmıştı. Anadolu Selçuklu Devleti, halka yabancı bir zulüm iktidarı idi. Saray Acem ve Arap etkisinde Türklere insan muamelesi bile yapılmıyordu.³

Hacı Bektaş-ı Veli, Ahmed Yesevi'nin müridi olarak Anadolu'ya gelmiştir. Yesevilik ise, bir sünni tarikatıdır. Buna karşın Hacı Bektaş-ı Veli ise; Anadolu'da Alevilik öğesinin piri olmuştur. Bektaşilik adında kurulan tarikat veya öğretisi, Anadolu'da kurulan en büyük Alevi tarikatı olmuştur.

Bir sünni tarikatı mensubu olarak Anadolu'ya gelen Bektaş-ı Veli'nin nasıl olup da Aleviliğin en ulu kişisi olduğu oldukça ilginç bir düşünsel gelişmedir. Bektaşiliğin tarikat olarak kuruluşu ise, Hacı Bektaş-ı Veli zamanında değil, O'nun müritlerinden Balım Sultan zamanında gerçekleşmiştir.⁴

Bektaşilik; yani Alevilik tamamen Anadolu'ya has bir düşünce akımıdır. O, bir yanıyla dinseldir. Ama tamamen dini bir akım değildir. Bir benzerine ise başka bir İslâm ülkesinde rastlamıyoruz.

Bektaşilik'in kaynakları şunlardır:

a) İslâmiyet içindeki hilafet meselesinde Hazreti Ali ve Ehlibeytine yapılan haksızlıklarda; Hz. Ali ve Ehlibeytine duyulan aşırı saygı ve bağlılık,

b) Orta Asya eski Türkmen kültürüne özgü motifler. Özellikle Şamanizm ve diğer çok tanrılı inanç izleri,

c) Eski Anadolu medeniyetlerine ait kültür izleri. Özellikle çok tanrılı Anadolu dinlerinden kalan miras.

İşte bunlara benzer öğeler Anadolu Aleviliğinin kaynaklarını oluşturmuştur. Bu üç farklı kaynağın Anadolu Yarımadasındaki sentezi Alevilik'i doğurmuştur.⁵

Aleviliğin İran Şiililiği ile, Mısır Fatimi'leriyle, İsmailiye mezhebi ile vs. Hz. Ali ve Ehlibeytine duyulan sevgi ve saygı dışında bir ortaklığı yoktur.

Selçuklu ve daha sonra Osmanlı ko-

Bektaş-ı Veli, insan sevgisini, kardeşliği, eşitliği, haksızlığa karşı olmayı, kendine en büyük erdem olarak seçmiştir.

Aşağıdaki dörtlük büyük düşünürün düşüncelerini ifade etmektedir:

"Hararet nardadır, sacda değildir
Akıl baştadır, taçda değildir
Her ne arar isen, kendinde ara
Mekke'de, Kudüs'te Hac'da değildir"
Hacı Bektaş-ı Veli; günümüzde yaklaşık yediyüz yıl önce yaşadığı halde, o adeta canlı bir varlık gibi yanibaşımızda yaşamaktadır. Çünkü onun savunduğu düşünceler günümüzde de geçerliliğini sürdürmektedir. Hacı Bektaş-ı Veli'nin yaşadığı dönemdem demokrasi, sosyalizm vs. gibi düşünce akımları henüz çok uzakta idi. Fakat Hacı Bektaş-ı Veli; düşünceleriyle ekonomik olarak eşitliği, siyasal olarak özgürlüğü, dinsel olarak laiklik diye formüle edilen sevgileri inançla ve kararlılıkla savunuyordu.

O'nun insana verdiği değer, bugün bile çağdaş siyasal sistemlerin anlamlarından çok ileridir. O, insanı ve insan sevgisini yaşam felsefesinin esası yapmış bir düşünür ve gönül piridir. Şu dedikleri çok öğreticidir:

"Ellerin Kâbesi var
Benim Kâbem insandır
Kur'an'da kurtaranda
İnsanoğlu insandır."

Bektaşilik; her ne kadar başlangıçta dinsel bir yapı olarak ve Hz. Ali tarafırlığı şeklinde karşımıza çıkmış ise de, tarihsel süreç içinde toplumsal haksızlıklara karşı halk kitlelerindeki hoşnutsuzluğun, başkaldırının sembolü olmuştur. Aleviliğin dinsel bir ideoloji olduğu ölçüde siyasal bir düşünce akımı olduğu da unutulmamalıdır.⁶

Batılı bir düşünür 16. yüzyıldaki dini savaşılarla ilgili şunları yazıyor:

"16. yüzyılın dini sanılan savaşları bile, öncelikle maddi sınıf çıkarlarıyla ilgiliydi... Gerçi o günlerin sınıf çatışmaları dini parolalarla sürdürülüyordu, çeşitli sınıfların çıkarları istekleri dini bir perdenin ardında gizliydi, ama bütün bunlar sorunun özünü değiştirmez."⁷

Bence İslâm tarihine salt dinsel yaklaşım bizi doğru sonuçlara götürmez. Tarihteki din savaşlarını aktarmada belirtilen yaklaşımla bakmak bizi doğru so-

Devamı 65. sayfada.

REFORMLARIN VE "GLASNOST"UN GEÇMİŞİ

ERDAL GÖNEN

1965 (EYLÜL) "REFORMLARI"

27 Eylül 1965 tarihli MK genişletilmiş toplantısında, Başbakan Kosigin, "Sanayi Yöneticiliğinin Geliştirilmesi, Planlamanın Mükemmelleştirilmesi ve Sanayi Üretiminde Ekonomik Teşviklerin Artırılması" başlığıyla uzun bir rapor sunarak reformları ilan etmiş oldu. Kosigin, reforma ihtiyaç duyulmasının nedenleri arasında şunları sayıyordu:

"En büyük dikkat sanayi yöneticiliğinin yöntem ve biçimlerini geliştirmek üzerinde yoğunlaştırılmalıdır. Sanayideki yönetim, planlama ve teşvikin mevcut biçimleri artık modern teknik-ekonomik şartlarla ve üretici güçlerin mevcut düzeyi ile uyum içinde değildir. İşletmelerin ekonomik insiyatifleri ve hakları çok dar ve sorumluluk alanları da yetersizdir. Maliyet-muhasebe sistemi pek çok bakımlardan yalnızca usulen vardır. Sınai personelin mevcut teşvik biçimi, onları işletmelerin toptan sonuçlarına ilgi duyar hale getirebilmek için pek az şey yapabilmektedir ve genellikle bir bütün olarak ulusal ekonominin çıkarlarının tersine işlemektedir." (Kosigin'in 28 Eylül 1965 tarihinde *İzvestia*'da yayınlanan konuşmasından aktaran: RP7/sf.40)

Kosigin bu olumsuz durumun düzeltilebilmesi için, Reformların ana hattını oluşturacak bir dizi önlemler öneriyordu. Bunların candamaları, **kârlılığın** ana amaç haline getirilmesiydi. Saklamaya gerek görmeksizin Kosigin, "İşletmeleri verimliliği artırmaya yöneltebilmek için, en iyisi kârlılık indeksini kullanmaktır"

diyor ve kârlılığın yalnızca bir muhasebe kategorisi olmayıp, "sabit malların her rublesi başına düşen kâr (yani kâr oranı) şeklinde hesabı yapılması gerektiği vurguluyor; şöyle diyordu:

"Sermaye yatırımlarının finansmanı mevcut durumda devlet bütçesinden yapılan karşılıksız tahsisatla yerine getirilmektedir. İşletme yöneticileri işletmenin yeniden üretim maliyeti veya ek sermaye yatırımının ne kadar etkin olduğu ile pek az ilgilenmektedirler çünkü işletmeler kendilerine tahsis edilen miktarları geri ödemek zorunda değildiler... Bu sorunun üstesinden gelmenin bir yolu, sermaye inşası için imkanların bedava tahsisatından işletmelerin uzun vadede kredilendirilmesine geçilmesidir... İşletmelerin dolaşan varlıklarının devlet bütçesinden bedava takviye sağlama uygulamasından vazgeçilmesi ve bunun yerine, gerektiğinde onlara kredi verilmesi önerilmektedir." (Aktaran: RP7/sf.41)

Böylece reformların altında yatan gerçek bakla da ortaya çıkmış oluyor ve üretim araçlarının sermaye haline dönüştüğünü bürokrat burjuva ideologları itiraf etmek zorunda kalıyorlardı. Çünkü devletin karşılıksız tahsisatının kaldırılmasıyla onun yerine "**sermaye harcı**" karşılığında tahsisat konuyor ve revizyonist ekonomist Nemçinov'un oluşturduğu isimle bu "sabit sermaye üzerinde hükümet kira vergisi" şeklinde kılıflanıyordu. Özünde bu, devletin mali sermayedar olarak işletmeye verdiği sermaye üzerinden faiz almasından başka birşey değildi. Fakat elbette revizyonist yöneticiler buna kendi adını takamazlardı. Çünkü bu Marx'ın, "**toplumsal-**

laşmış üretimde para-sermaye tü-müyle elenmiştir" (M-K/C.2.sf.358) şeklinde koyduğu temel yasadan haberi olanlara SSCB'nin artık kapitalist hale geldiğini açıkça ilan etme olurdu.

Bu konu, gerek 1965 Reformlarının canalicı noktası, gerekse SSCB'de kapitalist restorasyonun en temel ve somut göstergesi olduğundan tekrar döneceğiz. Çünkü revizyonistler, kârlılığın Stalin döneminden bu yana daima varolageldiği ve yapılanın yalnızca verimi artırma yönünde bir adım olduğu sahtekarlığına başvurmaktadırlar. Gerçekten de Stalin döneminde, 1929'da kârlılık değil ama "ticari muhasebe" sistemi benimsenmişti; fakat bu sistem ile 1965 Reformlarıncı meşruiyet kazandırılan kârlılık sistemi birbirlerinden yer ile gök kadar farklıydılar. Bu farklılığın kökünde ise, Stalin dönemindeki "kâr"ın toplumsal ihtiyaçlarda, bürokrat burjuvazi dönemindeki kârın ise esas olarak sermaye birikiminde kullanılması yatar. Ve işte "sermaye harcı" bu ikinci olguyu gerçekleştirmenin biçimidir. Bürokrat burjuvazinin hiçbir demogojisi bu gerçeği gizleyemez.

Reformun başlıca özellikleri nelerdir? Daha önce sözünü ettiğimiz Liberman'ın 1970'de Reformları değerlendirmek için yazdığı makalenin önsözünde, kitabı derleyenler bunları şöyle özetliyorlar:

1. 1957'de kabul edilen, bölgesel ekonomik konseylerce ekonomik idare bölgesel sistemi yıkıldı ve ekonominin tek tek dalları için bakanlıklara dayanan daha önceki sisteme döndü.

2. İşletmeler için bakanlıklar ve ara kuruluşlar tarafından belirlenen hedef (indeks) sayısı az-çok azaltıldı.

3. Satışlar ve kârlılık (sermayeye oranla kârlar) toplam (gayri safi) ürün değeri yerine işletmenin başlıca performans göstergesi haline gelecekti.

4. İşletmeler kârdan daha büyük bir pay alacaklar ve bunu üç alanda harcayabileceklerdi:

a) İkramiye ödenmesi ("Maddi teşvik fonu")

b) Üretken araçlara yatırım ("Üretimi Geliştirme fonu")

c) Çalışanlar için konut ve dinlenme imkanları ("Toplumsal-Kültürel Tedbirler ve Konut fonu")

5. Yeni yatırımlar giderek, ödenmeyen bütçe tahsisatından değil, elde tutulan kârlardan, amortisman tahsisatından ve uzun-dönemli kredilerden karşılanacaktı.

6. İşletmeler, sabit ve dolaşan sermayenin bilanço değeri üzerinden vergi ("mal için ödeme") ödeyecekti.

1966'dan itibaren sınıai işletmeler reform kapsamına alınmaya başladılar. Planlara göre, 1970 sonuna kadar bütün sınıai işletmelerin reform kapsamına girmesi gerekiyordu. Başlangıçta sovhozların bunlara dahil olması düşünülmemişti; fakat yukarıda da belirttiğimiz gibi 1970 sonuna kadar bütün sınıai işletmeler olmamakla birlikte bunların % 90 kadarı reforma dahil edilmişti.

SSCB Maliye Bakanı Garbuzov, Reformların lafkalabalığı arasında izlenmeye çalışılan özünü ister istemez ortaya koyuyordu:

"Yeni şartlar altında, dürtü olarak kârın rolü hatırı sayılır ölçüde artmaktadır... Diğer plan indekslerinin yanısıra, işletmenin çalışmasını değerlendirmede kâr bir ana kıstas olacaktır. Kârın büyüklüğünün ve artışının oranı, o işçilerce ulusal gelire, üretimi genişletmeye ve halkın refah düzeyini yükseltmeye yaptığı katkıyı gösterecektir." (Garbuzov'un 1965 tarihli "Maliye ve Teşvikler" başlıklı makalesinden aktaran: RF7/sf.42)

Tam da bu noktada, revizyonistlerin sahtekarlığı komik bir kılığa bürünüyordu -Kosigin kârlılığın, SSCB'yi sosyalizmden komünizme götüreceği mihmandar olduğunu söylemekle yetinmiyor; üstelik Lenin'i de buna şahit gösteriyor ve utanmazca "V.İ.Lenin işaret etmiştir ki, her işletme kâr edebilir bir şekilde çalışmalıdır, yani her işletme bütün giderlerini gelirinden karşılamalı ve kâr etmelidir" diyordu.

Doğru, Lenin gerçekten de bunu söylüyordu; ama hangi ortamda, hangi şartlar için? İşte meselenin canalıcı noktası Kosigin'in sessiz sedasız geçirdiği bu sorunun cevabında yatıyordu. Çünkü Lenin, bunu YEP şartlarının Rusya'sı için söylü-

yor; üstelik de bu durumun kaçınılmaz olarak emek-sermaye çelişkisinin varlığı demek olduğuna işaret ediyordu:

"Devlet işletmelerinin kâr esası dediğimiz şeye dönüştürülmeleri kaçınılmaz ve ayrılmaz olarak Yeni Ekonomik Plan'a bağlıdır; yakın bir gelecekte bu durum devlet işletmelerinin yalnızca olmasa bile hakim biçimi haline gelecektir. Aslında, bu şimdi serbest pazara izin verildiğinden ve bunun gelişmekte olmasından dolayı devlet işletmelerinin önemli ölçüde **ticari kapitalist esasa dayandırılmaları anlamına gelir.** Bu durumun, emeğin verimliliğini arttırmak ve her devlet işletmesinin kendi giderlerini karşılamak ve kâr etmeye zorlamak ivedi ihtiyacı gözönüne alınırsa, işçi kitleleri ile devlet işletmelerinin yönetici ve müdürleri ya da onların asıl sorumlu hükümet işletmeleri de dahil olmak üzere, **proleteryanın ve çalışan kitlelerin sınıf çıkarlarının işverene karşı korunması** şüphesiz sendikaların görevidir." (L-TE/C.42, sf.376)

Lenin'in bu sözleri 1965 Reformlarının yüzündeki maskeyi söküp atmaktadır -çünkü bu Reformları tezgahlayanlar sık sık Lenin'in YEP hakkında söylediği sözleri somut şartlarından kopartarak kendilerine sığınmak yapmaya çalışmaktadırlar. Oysa Lenin, YEP şartlarının ticari kapitalizm olduğunu açık söylemektedir. Hatta, "Değişim için özgürlük kapitalizm için özgürlüğü içerir. Biz bunu açıkça söylüyor ve vurguluyoruz. **Katıyetle saklamaya kalkışmıyoruz.** Eğer bunu hasıraltı etmeye çalışırsak çok büyük güçlüklerle karşılaşırız." (L-TE/C.32; sf.490) diyerek bu konudaki samimiyetin ve açıklıklılığın hayati önemini de vurgulamaktadır. Fakat elbette modern revizyonistlerden samimiyet beklemek eşyanın tabiatına aykırı olur. Bütün sömürücü sınıfların ortak özelliği olan yalan, dolan ve sahtekarlık, sosyalist maskeli sömürücülerde doruk noktasına ulaşmıştır.

Bu sahtekarlar birbirine taban tabana zıt iki sistemi, sosyalizm ve kapitalizmi bir ve aynı gösterebilmek için "ticari muhasebe" yaftasına sarılmakta, bunun sosyalizm altında

da vazgeçilmez olduğunu savunmaktadırlar. Sosyalizm ile kapitalizm arasında hiç de temel farklılıklar olmadığını "kanıtlayabilmek" için fırsat kollayan burjuva iktisatçıları da bu durum karşısında ellerini ovuşturmak "ticari muhasebe"nin Stalin'den bu yana uygulanagelmekte olduğunu söylemektedirler. Mesela Nove 1969'da şöyle yazıyor:

"Devlet işletmelerini "ticari muhasebe" sistemine geçirme kararı ancak 1929'da alındı ve o zamandan bu yana bu kuralın ender istisnaları olmuştur... Kârın rolü üzerine tüm sorun Sovyet ekonomik sisteminde reform tartışmalarıyla anahtar öge haline geldi. Bazıları kâr dürtüsünün yeni bir öge olduğunu sanıyorlar. Bu tamamen yanlıştır. Reformdan otuz yıldan fazla önceden bir **işletme fonu** (1955 öncesinde buna yönetici fonu denirdi) vardı ki bu; planı aşan yatırımları (özellikle de konut için) ve kısmende sosyal yardım amaçlarıyla kullanıldı." (RSE/sf.33-34)

Gerçekten de Stalin, 1931'de yazdığı "İktisadi Kuruluşta Yeni Durum, Yeni Görevler" adlı makalesinde ticari muhasebenin öneminden bahsetmektedir. Hem de, bunu yalnızca hafif sanayi için değil, ağır sanayi için de söylemektedir. Çünkü, demektir Stalin, yeniden inşa döneminde hafif değil, ağır sanayi için de söylemektedir. Çünkü, demektir Stalin, yeniden inşa döneminde hafif sanayiden, bütçe birikimlerinden ve tarımdan elde edilen kaynaklar, eski sanayinin yeniden kurulması için yeterli oluyordu. Oysa yeni bir sanayinin kurulması için, üstelik kolektifleştirme hareketi nedeniyle sanayie kaynak aktarabilmek şöyle dursun tam tersine devletten destek görmesi gereken tarımın ihtiyaçlarını karşılayabilmek için yalnız hafif sanayinin değil, ağır sanayinin de birikime katkıda bulunması gerekir. Nasıl? Stalin bunu şöyle cevaplıyor:

"Birçok işletmelerimizde ve iktisadi kuruluşlarımızda, uzun zamandan beri, düzenli muhasebeden, gelir-giderlerin doğru bilançosunu tutmaktan, hesaplamaktan vazgeçtiği bir gerçektir. Birçok işletmelerimizde ve iktisadi kuruluşlarımızda, "tasarruf rejimi" gibi, "üretici

olmayan masrafların kısılması" gibi, "üretim rasyonelleştirilmesi" gibi kavramların modası çoktan geçmiştir. Bu işletmelerde Devlet Bankasının nasıl olsa sıkışınca "gerekli parayı vereceği" hesap edilmektedir. Bir sürü işletmede bir zamandan beri maliyet masrafının yükseldiği bir gerçektir. Bunlara maliyetleri % 10 ve daha fazla düşürmeleri görevi verildi; fakat onlar düşürmek yerine yükseltiyorlar. Maliyet masrafının düşmesi ne demek? Bilirsiniz ki, maliyet masraflarında her % 1 düşüş, o sanayi kolu içinde 150 ila 200 milyon ruble birikimi demektir. Besbelli ki, bu durumda, maliyet masrafını yükseltmek demek, sanayi kolu için ve tüm ulusal ekonomi için yüz milyarlarca ruble zarar demektir. Bütün bunlardan çıkan sonuç, birikim için sadece hafif sanayinin, bütçe birikimlerinin, tarım gelirlerinin sağladıklarıyla yetinilemeyeceğidir... Demek ki, ticari muhasebe ilkesini vurgulamak ve güçlendirmek, sanayi içinde birikimi yoğunlaştırmak; işte görev budur." (34) (S-E/C.13, sf.77-78)

Görüldüğü gibi Stalin "ticari muhasebe"den gerçekten de söz ediyor. Fakat buradaki muhasebe ile 1965 Reformlarında kastedilen muhasebe birbirleriyle taban tabana zıttır; çünkü birincisi sosyalist, ikincisi ise kapitalist muhasebedir.

Stalin, üretim fiyatının değil, maliyetinin düşürülmesinden söz etmektedir. Zaten bunun nasıl yapılabileceğinin ipuçlarını da vermektedir: "Tasarruf rejimi", "üretici olmayan masrafların kısılması", "üretim rasyonelleştirilmesi". Proletarya diktatörlüğü altında işletme yöneticilerinin, bu amacı gerçekleştirebilmek için yalnızca iki seçenekleri vardı: 1) Girdilerin rasyonel kullanımı, 2) Emek üretkenliğinin artırılması. (Bilindiği gibi, emek üretkenliğinin artırılması insiyatifi, yöneticilerden değil ama, bizzat işçilerden gelmişti: 1930'ların Stehanevist hareketiyle) Ve yöneticilere, **sabit bir kâr** sağlama görevi verilmeyordu. Tersine üretim fiyatı ile üretim maliyeti arasındaki fark ürün fazlası oluyordu. İşte Nove'nin "işletme fonu" ya da 1955 öncesinin "yöneticisi fonu" olarak aktardığı meblağ ise bu ürün

fazlasının belirli bir yüzdesi olarak hesaplanıyordu. Bu miktar, emeğe yapılan ödeme fonunun da % 1/2'sini aşamıyordu ve maliyetin bir parçası olarak sayılıyordu. Gerçekten de maliyetin bir parçasıydı; çünkü fon emeğe harcanıyordu. Konut sağlanarak olsun, sosyal yardım biçiminde olun, bu miktar emeğe yapılan masraflara dahildi.

1965 Reformları ise bu ilişkinin kökten değişmiş biçimine giydirilen kılıftı. Bu reformlarla işletmeye verilen görev, üretim maliyetini düşürme görevi değil, **değişmeyen sermayenin belirli bir yüzdesi olarak hesaplanan sermaye harcını devlet bütçesine aktarma göreviydi**. Sabit bir miktarı devlet bütçesine aktarma zorunluluğu ise mümkün olan her yöntemi deneyerek -ki aşağıda göreceğimiz gibi bu en başta işçiyi işten atma yöntemini içermektedir!- üretim faktörlerine yapılan harcamayı kısmayı; diğer bir deyişle ileri sürülen sermaye oranını düşürmeyi gerektirir. Bu şartlarda ödenmesi gereken

harcına nasıl bir kılıf bulunacaktır? Bu sorun revizyonist ideologları uzun süre uğraştırmıştır; çünkü haran üretim maliyetine dahil edilmesi -ki öyle yapılması gerekir- bunun **sermaye tarzı** olduğunu, dolayısıyla da üretim araçlarının sermaye haline olduğunu saklamayı imkânsız kılar. Dolayısıyla sermaye harcı, sahtekârca "kâr"dan ödeniyor olarak gösterilmektedir. Ve sosyalizm altında devlet bütçelerine aktarılan birikim fonunun, yalnızca "sisteme bağlanmış" biçimi gibi kamufla edilmektedir.

İşin ikinci yanı ise, işletmede kalan miktarın nasıl bir değişime uğramış olduğudur. Bu fon da tamamen kılık değiştirmiş ve emeğe yapılan harcamalar olmaktan, maliyetin bir parçası olmaktan çıkarak tamamen **kâr** niteliğine bürünmüştür. 1965 Reformlarına göre, işletmede kalan fon üç parçaya ayrılmaktadır:

- Maddi teşvik fonu
- Toplumsal-kültürel ve konut fonu
- Üretimin genişletilmesi ya da yatırım fonu.

Buradaki maddi teşvik fonu, yönetime verilen ikramiyelerden oluşmaktadır; yine aldatmacanın bir

parçası olarak, bu kalan, aynen eskiden "ücret" fonunun yüzdesi biçiminde hesap edilen işletme fonu gibi gösterilmeye çalışılmakta ve ücret fonunun yüzdesi olarak hesaba işlenmektedir.

Oysa bu fonun hesaplanmasında da esas kıstas, satışlardaki artış, yıllık planlanan kârdaki artış ve kârlılık oranıdır. Ayrıca maddi teşvik fonu ile "sosyal-kültürel ve konut fonu" mutlak yüzde olarak kıyaslandığında dahi birincinin daha fazla olduğu görülür. Kaldı ki bu daha geniş fon, çok daha küçük bir yöneticiler grubu içinde paylaşılırken daha sınırlı olan kalemi geniş bir işçi kitlesine, işçi kitlesi içinde de öncelikle ayrıcalıklı durumu olanlara dağıtılmaktadır.

Diğer bir önemli nokta da daha önceden yasal olarak işletmeye tanınmayan bir hakkın, yani (C) sıkı kapsamındaki yatırım fonunun sağlanmasıdır. Bu, yatırımların adem-i merkezileştirilmesi, ya da rekabetçi kapitalizme bir geri dönüş olarak değil, ticari muhasebeden sorumlu tutulan işletmelerin el altından zaten gelişen rüşvet ve yolsuzluk mekanizmalarına uydurulmuş bir kılıf olarak görülmelidir. Gerek maddi teşvik fonu, gerekse yatırım fonu, abartıldığı kadar önemli bir yüzde tutmamaktadır ve hele, devlet bütçesine aleyhine verilmiş bir ödün hiç değildir.

Reformun canalıcı noktası işletmelere tanınan maddi teşvik ve yatırım fonları değil, **sermaye harcıdır**. Dolaşan mal varlıklarının yaklaşık %65'inin faiz ödenerek işletmeler tarafından kullanıldığı ve bunların sermaye harcına tabi olduğu gözönüne alınırsa, reformun getirdiği en önemli üstyapısal tedbirin ne olduğu daha kolayca anlaşılabilir. Liberman'ın da belirttiği gibi, "**bu ödeme, zaman içinde bütçeye yapılan esas ödeme biçimi haline gelecektir.**" (Liberman'dan aktaran: RP7 / sf.46) Üretim araçlarının sermaye niteliğini teyid eden bu önlem işgücünün meta haline gelişini de resmileştirmiştir.

1965 Reformlarına kadar yasal olarak işçi atma hakkına sahip olmayan yöneticiler, Reformlarla bu hakka da kavuşmuşlardır. Elbette

gerçek ilişkiyi itiraf ederek değil, fakat "verimliliği" gözetme maskesi ardında. 1965 Reformlarının işletmelere tanıdığı özgürlüklerin en önemlisi, ücret fonu hakkındaki kısıtlamaların azaltılarak bu fonun toplam miktarının planla saptanmasının ötesinde başka bir plan indeksi getirilmemesidir. Böylece, yöneticiler, "emek üretkenliği"ni artırma kusvesi altında işgücünün yoğunluğunu artırmak için gerekli **hayati** aracı, işçiyi açıkça tehdit etme aracını yasal olarak elde etmişlerdir.

1965 Reformlarında, işgücünün meta haline dönüştürüldüğünü itiraf eden hiçbir açık hüküm yoktur. (Hatta 1965'ten bu yana geçen süre içinde de, işgücünün meta haline geldiğini apaçık ortaya koyduğu için, giderek artan işsizlik sorunu dahi inkâr edilmiş; çeşitli kaçamaklarla bu sorun geçiştirilmeye çalışılmıştır.) Ancak 1965 Reformlarının dikkati çeken yanı, diğer birçok konuda olduğu gibi işçilerin yeniden işsizlik kırıbağı altına sokulmaları konusunda da sosyalizmden kapitalizme atılan adıma sinsi bir biçimde resmiyet kazandırmasıdır. Kosigin, 1965 Reformlarının içerdiği "işletmelere yıl boyunca biriken ücret tahsisatının kullanımında daha geniş yetkiler verilmesi" şeklinde maddeyi açıklarken önemsiz bir şeyden sözediyormuşçasına, "fazla kamyonlarını ve malzemesini satarak ve fazla personelin istihdamına son vererek" zenginleşen beş ulaşım işletmesi pilot projesini örnek vermektedir. Pilot projeye daha yakından bakıldığında ise manzara şudur:

"Giderler bir miktar müstahdemden işten çıkartılmasıyla azaltılmıştır. 1 No'lu Motorlu Taşıtlar Kombinasında merkez garajı ve inşaat grubu elendi ve onun işlevleri başka gruplara transfer edildi. ...100 işçi işten çıkartıldı. Taşıtların bakım ve tamiratları 5 No.lu Bölümde merkezleştirildi, böylece tamirci ve motor ustalarının sayısı azaltıldı. ...9 No'lu bölüm 101 işçisine yol verdi." (Aktaran:N-SBKR/sf.107-108)

Kosigin, Pilot uygulamaların sonuçlarını özetlerken, işçi başına üretimin %31'lik bir artış kaydettiğini söylüyor; bu yöndeki uygulamalara yeşil ışık yakıyordu. Pilot uygulama-

malara yeşil ışık yakıyordu. Pilot uygulamanın genişlemesi uzun sürmedi: 1967'de Şişekino Kimya Kombinasında başlatılan tasarı bir dönüm noktası oldu.

Şişekino Kombinasında işletmelerden her biri işgücünün %10-15'ine yol verdi. Karşılık olarak, geride kalan işçiler, arkadaşlarının atılmasıyla tasarruf edilen tahsisatın bir kısmını "ikramiye" olarak aldılar. Tahsisatın geri kalanı ise "üretimi artırmadaki başarılarından dolayı"(!) yöneticilere ikramiye verildi. Şişekino işletmesindeki bu uygulama, Ekim 1969 Merkez Komitesi kararıyla onaylandı ve 1970 yılının sonunda da Bakanlar Kurulu "deney" in genişletilmesi kararını aldı. Ocak 1971'de, toplam işçi sayısı 3/4 milyona ulaşan 121 işletmenin "deney" kapsamına alındığı ve bunlardan iki-üç yıl içinde işçi sayısını 65.000 civarında (yani yaklaşık %10) azaltmasının sözkonusu olduğu bildiriliyordu.

1970'de yazdığı bir makalede Liberman'ın konuya yaklaşımı ibret vericidir. Liberman şöyle diyor:

"Daha az kaynak - daha çok ürün! Bu slogan pratikte Şişekino Kimya Kombinasında uygulanmaktadır. SBKP Merkez Komitesine bu kombinanın parti komitesinin çalışması hakkında bir rapor sunulmuştur. Kombinada yürütülen çalışma sonucu, üründe hatırı sayılır bir artış ve buna paralel olarak, üretimin, emeğin ve ücretlerin örgütlenmesindeki gelişmeler sayesinde, personel sayısında hatırı sayılır bir azalma olmuştur. İki yıllık süre içinde, emek üretkenliği %87 ve ürün %80 artarken, çalıştırılan sayısı 870 kişi azalmıştır. Bu çalışma büyük ulusal öneme sahiptir ve Şişekino Kimya Kombinası deneyinin geniş bir biçimde yaygınlaştırılması önerilmektedir. **Sayı değil yetenek!** Bu önemli slogan yani planlama ve ekonomik teşvik şartlarına dönüştürülen birçok işletme de ileri sürülmüş ve uygulanmıştır." (L-SSCLER/Sf.481)

Liberman, işten atılan işçilerin hakkıyla oluşturulan maddi teşvikleri, bunların üretimi nasıl arttırdığını uzun uzun övdükten sonra yüz-süzce şöyle diyor:

"Reformumuzu 'rublenin veya

hazır nakitin gücü'ne indirgeyenler hatalıdır. Emek hizmetlerinin ve hünlerin toplumsal takdiri-bu, ikramiyelerin her rublesinin taşıdığı en önemli şeydir." (L-SSCBER/sf.482)

Bu şatafatlı sözlerin ardından yatan, atılan işçilerin ücretleriyle diğer işçilerin birkaç kat çalıştırılmaları ve yönetim kademelerinin ceplerinin şişirilmesi. Liberman gibi, Şişekino'ya alkış tutan bir diğer revizyonist, yazar Lazarenko, Şişekino Kimya Kombinasının üç yıllık sonuçlarının, emek üretkenliğindeki % 108.1'lik bir artışa karşılık, ücretlerde yalnızca % 30.7'lik bir artış gerektirdiğini söylemektedir. (Aktaran: RP7/Sf.49) Elbette Lazarenko burdan, üründeki artış ve maliyetteki düşüş nedeniyle övgü payı çıkarmaktadır. Burjuvaziden başka türlü yorum beklenemez. Nitekim deney kapsamına giren bir başka işletmenin yöneticisi de (Kiror'lu işletme yöneticisi Zonov) ellerini ovuşturarak sevincini şöyle dile getiriyor:

"Eskiden, yeterince kamyon şöförümüz, metal işçimiz, torna operatörümüz, makinistimiz yoktu.

...İşte bir buçuk yıldır Şişekino sistemiyle çalışıyoruz ve biliyor musunuz, birçok halde işçi kıtlığının yapay olduğu sonucuna varmak üzereyiz. Yanındakinin görevlerinin bir kısmını kabul eden işçiye daha fazla ödeme yapma hakkını elde etmiş olmakla, bir anlamda, **bizler yeni bir insan gücü kaynağının keşifleri**yiz. Durum gösteriyor ki, sorun insan kıtlığında değil, aksine üretimin örgütlenmesi ve ekonomik kaldıraçları kullanabilme yeteneğinde yatıyor." (Aktaran:N-SBKR/sf.110)

Revizyonist yönetici, kapitalizmin mantığını yeniden keşfederek tekerleği ikinci kez icad ediyor! Şişekino'nun mantığı kapitalizmin üç asırlık mantığıdır ve Marx, daha yüzyıl önce bu mantığı en berrak bir biçimde ortaya sermiştir:

"İşçi sınıfının istihdam edilen bölümünün fazla çalışması yedek safalarını kabartır, bu sırada tersine olarak, ikincinin birinci üzerinde rekabet nedeniyle koyduğu daha fazla baskı, bunları fazla çalışmaya teslim ettirir ve sermayenin isteklerine bo-

yun eğdirir. İŖiŖi sınıfının bir bölümünün, diğer bölümün aŖırđı alıŖmasıyla zoraki tembelliğe boyun eğdirmesi ve bunun tersi, sermayedar bireylerin zenginleŖtirilmesi için araç haline gelir..." (M-K/C.1, sf.636)

İŖte bugün SSCB'de olan da budur. Yegane fark, sermayedar bireylerin yerine tekelci bürokrat burjuvazinin kollektif olarak zenginleŖiyor olmasıdır. Ŗiekino deneyinin somut verileri de göstermektedir ki, iŖilerin 1/7'si iŖten atılarak geri kalan iŖilerin verimi iki katına ıkarılmıŖ; ücretler ise yalnızca 1/3 oranında artırılmıŖtır. Böylece eskiden iki iŖinin yaptığı iŖi Ŗimdi tek iŖi yapar duruma dŖmekte, fakat creti iki katına çıkmamaktadır. Aradaki fark ise, bürokrat burjuvaziye gitmektedir. Bir yandan iŖi eskisinin iki katı kadar yıpranır ve 60-70 yıllık ömrünü 40-50 yılda tkettiren, diğer yanda sermaye birikimi hızlanmaktadır.

Oysa sosyalizmin en temel görevlerinden birisi, emeğin tam kurtuluşunun Ŗartlarını olgunlaŖtırmak, iŖgnnn kısılmasını sağlayarak, geliŖen üretici güçlerin meyvelerini emekçinin üretim efendisi olması yoluna sunmaktır. Bireyin iŖblmne boyun eđiŖini yıkmak ve emekçilerin kendilerini her yönleriyle geliŖtirmelerine en geniŖ imkanları yaratmaktır. İŖte ancak bu görevler tamamlandığı zaman Altınağ, sosyalizmin rahminden doğmaya hazır hale gelmiŖ; kr zorunluluk yerini özgürlüğe terketmek üzere tarihe karıŖmaya atmıŖ demektir. Marx bunu en canlı bir biçimde dile getirdiği yerlerden birinde Ŗyle diyor:

"Nasıl ki vahŖi (adam-.) ihtiyaçlarını sağlamak, yaŖamı korumak ve sürdürmek için doğayla bođuŖmak zorundadır, uygar insan da bütün toplumsal yapılar da her türlü mümkün üretim biçiminde aynı Ŗeyi yapmalıdır. Onun geliŖmesiyle, isteklerinin sonucu olarak bu fiziksel gereklilik alanı da geniŖler, fakat aynı zamanda da, bu istekleri karŖılayan üretici güçler de artar. Bu alandaki özgürlük yalnızca toplumsal adamı içerebilir, yani doğayla olan alıŖveriŖlerini akılcı biçimde düzenleyen, doğanın korgleri tarafından yönetilmek yerine onu, kendi

denetimleri altına sokan; ve bunu kendi insan doğalarına en yaraŖan ve en uygun olan Ŗartlar altında, en az enerji harcayarak gerekleŖtiren birleŖmiŖ üreticiler. Fakat bu yine de bir zorunluluk alanı olarak kalır. Bunun ötesinde insan enerjisinin bizzat kendi içinde bir amaç olan geliŖmesi, yani özgürlüğün gerçek alanı baŖlar -ne var ki bu da ancak temelinde zorunluluk olmak Ŗartıyla tomurcuklanabilir. **İŖgcnn kısılması, bunun temel nŖartıdır.**" (M-K/C.3'ten aktaran: T-MED/sf. 320)

Sosyalistler her dönemdeki stratejik ve taktik görevlerini ve sloganlarını, emeğin tam kurtuluŖu nihai hedefine ulaŖma perspektifiyle ele alırlar. Nitekim cret köleliği, serf köleliğe kıyasla emeğin kurtuluŖu yolunda bir ileri adımdır. Sosyalizm, reticinin ilk kez kendi devleti vasıtasıyla üretim efendisi haline geldiği ve nihayet komünizm üreticinin yönetimini bizzat eline aldığı aŖamalardır. BolŖevikler daha 1910'larda demokratik devrim aŖamasında demokratik devrimin bir görevi olarak "sekiz saatlik iŖgn" sloganını atarken ve 1917 Ekim Devriminin ardından yalnız sekiz saatlik iŖgnn değil, ağır iŖler için yedi ve bazen altı saatlik iŖgnn uygulamak, haftada iki gün tatili gerekleŖtirirken iŖte bu yolda yürüyorlardı. Ŗphesiz amaç yalnızca iŖgnnn kısılması değil, -bu Marx'ın belirttiği gibi zorunluluk alanının küçülmesidir yalnızca- iŖgcnn "toplumsal adam"ın iŖgn olması, yani birleŖmiŖ üreticilerin üretim efendisi haline gelebilmeleri ve zorunluluğın ötesinde de gerçek özgürlüğün baŖlamasıdır.

Stalin, 1952'de sosyalizmden komünizme geçmenin Ŗartlarından bahsederken alıŖma gününün beŖ saate indirilmesi, üreticilerin kendilerini çok yönlü bir biçimde geliŖtirmeleri için gerekli eğitim, konut vb. koŖulların sağlanması gibi sorunları vurguluyordu. Gerçekten de 1952'de Sovyetler Birliği, bir taraftan kollektif mülkiyeti "bütün halkın mülkiyetine" dnŖtrrken, bir yandan da sosyalizmden komünizme geiŖin n hazırlıklarını baŖlatma, sosyalizmin eliŖkilerini z-

me aŖamasına gelmiŖti.

Ne yazık ki karŖı-devrim güçlerinin devrim güçlerini galebe alması sonucu Sovyetler Birliği iŖi sınıfı bu görevi gerekleŖtiremedi. Üretim bizzat efendisi olmak yerine yeniden kölesi haline geldi. Bu geriye dnŖn özünde yatan iŖgcnn yeniden meta haline gelmesi, ücret köleliğinin dirilmesi. Son tahlilde her toplum biçimini tanımlayan, üretici güçlerin en temel ögesi olan emeğin geliŖme düzeyidir. Ŗiekino deneyi SSCB'de emeğin nasıl yeniden zincire vurulduğunu gösteren ibret verici bir örnek, kapitalizmin restorasyonunu sergileyen can alıcı noktadır. Birinci bölümün sonunda aktardığımız alıntıda, Marx'ın kapitalizmi tanımlarken vurguladığı iki ayırdedici özellik, sermaye ile reteli emek iliŖkisi ve üretim doğrudan amaı olarak artı-değer retimi, SSCB'de yeniden kurulmuŖtur.

(c) Tekelci Devlet Kapitalizmi ve styapısı

Sovyetler Birliği'nde kapitalizmin amaı yalnızca "kr" değil, "azami kr"dir. Çünkü Sovyetler Birliği'nden restora edilmiŖ olan tekelci devlet kapitalizmi, yani emperyalizm; Sosyalist maskeli olan ve devlet biçimi olarak da yine sosyalist maskeli faŖizmi, sosyal faŖizmi dođurmuŖ olan sosyal emperyalizm. Sovyetler Birliği'nde kapitalizmin restorasyonu kapsamında son olarak bu konuyu ele alacağız -yani sosyal faŖizm ve sosyal emperyalizm konularını.

Sovyetler Birliği'nde birleŖik Ŗirketler ("firma"lar) daha 1960'ların baŖından itibaren geliŖmeye baŖladı. 1960-1970 arası büyük bir hızla arttı ve nihayet 1973'te çıkarılan bir yasa ile birleŖik Ŗirketlerle merkezi bankalıklar arasında oluŖturulan tekel, örgütlenmenin temel biçimi haline getirildi.

1961'de SSCB'de yalnızca iki birleŖik Ŗirket vardı. 10 yıl sonra Haziran 1971'de, 14.000 iŖletmeyi el altında bulunduran, 7,7 milyon iŖi ve memurun alıŖtıđı 1400 birleŖik Ŗirket vardı. 1971'deki 24. Kongrede Brejnev Ŗyle diyordu: "BirleŖik Ŗirket-

ler ve işletmeler kurmakla ilgili talimat, daha özenle uygulanmalıdır. **Gelecekte bunlar, toplumsal üretimin temel iktisadi birimini oluşturmalıdır!**" (Aktaran: ŞHY-EP/sf.261)

Brejnev'in bu çağrısı 1973'te atılan adımla pratiğe uygulanmış; 1965'te yeniden kurulan merkezi bakanlıklarla, birleşik şirketler arasındaki, giderleri devlet bütçesinden karşılanan yönetim kademeleri ("glavki"ler) lağvedilerek yerine kârlılık prensibine göre işleyen dev tekeller kurulmuştur. Elbette bunu devlet kapitalizmi aleyhine özel tekellerin geliştirilmesi şeklinde değerlendirmek, gerçekte taban tabana zıttır. Aslında yapılan, daha 1965 reformlarıyla görüldüğü gibi, devlet tekeli kapitalizmi en mükemmel üstyapıya kavuşturma faaliyetinin bir parçasıdır. 1965 Reformlarıyla merkezi bakanlıkların yeniden kuruluşunun Kruşçev öncesi dönemin aynen tekrarı olarak görenleri uyaran Kosigin şöyle diyordu:

"İlk bakışta daha önceki bakanlıklara yalnızca bir geri dönüş önerildiği sanılabilir. Ancak böyle düşünmek bir takım yeni faktörleri gözönünde ve hata yapmak demektir. Yeni bakanlıklar tamamen farklı koşullar altında çalışacaklardır ki, bu koşullar altında, endüstrideki idari işletmecilik işlevleri, maliyet hesaplamaları yöntemlerinin ve ekonomik teşviklerin hatırı sayılır biçimde daha geniş uygulaması ile birleştirilecek ve işletmelerin ekonomik hak ve insiyatifleri önemli miktarda genişletilecektir. Endüstrilerde bir maliyet-hesaplaması birlikleri ağı kurulmaktadır ve bunlar kendi işletmelerinin doğrudan yönetimini üstleneceklerdir... Bakanlıklar fiili işlevlerinden birçoğunu maliyet hesaplaması birliklerine devrederek, çalışmalarında bunlara dayanacaklardır. Daha da ötesi, bakanlıklar içinde ... merkezi idarelerin çoğu maliyet hesaplaması ilkesine göre faaliyet göstermelidirler. Bakanlıklar, kendi dallarının ilerici gelişiminin ana eğilimleri üzerinde yoğunlaşacaklardır." (Kosigin'in Eylül 1965 konuşmasından aktaran: N-SBKR / sf.162)

Görüldüğü gibi, daha 1965'teki

perspektif, bizzat devleti ve devlet kurumlarını kâr eden tekeller haline dönüştürmektir. 1973'te yasallaştırılan biçimiyle tekeller, temel iktisadi kazanç birimleri olmalarının yanısıra iktidarın bir bölümüne de sahip hale gelmişlerdir. Bu üst düzeydeki tekellerin müdürleri her bakan ve bakan yardımcısı gibi ulusal ekonominin yönetici kişileri arasında sayılmaktadır.

Üst düzeydeki tekeller içinde birleştirilen birleşik şirketler, ya tamamen yutulularak her türlü bağımsızlığını kaybetmekte, ya nisbi bir bağımsızlığa sahip olmakta, ya da tekelin yönetimi altına girmekle birlikte, işletme fonunun tasarrufunda (maddi tesviklerin dağılımı, "toplumsal-kültürel fon"un ve yatırım fonunun kullanımı), hedeflerin saptanması vb. konularda bağımsız kalmaktadır. Tekelci bürokrat burjuvazinin hedefi, esas olarak birinci tipe ağırlık vermektir; çünkü bu, merkezileşmeyi ve dolayısıyla denetimi artırmakta, "azami kâr" amacına en uygun örgütlenmeyi oluşturmaktadır. Fakat her halükârda, önemli olan şudur: En tabandaki işletmeden, hemen bakanlığın altındaki tekele kadar merkezileşen kârın büyük kısmı devlet bütçesine ödenmektedir. Böylece devlet, bürokrat burjuvazinin kolektif aracı olarak artı-emeğe elkoymaktadır.

1973'te kurulması kararlaştırılan türdeki tekelleri (bunlar batı'daki "korporasyon"larla hemen hemen aynı niteliklere sahiptirler) daha önceden varolan birleşik şirketlerden -daha 1961'de kurulmaya başlanan "firma"lardan- ayıran özellikleri, bir burjuva iktisatçısı şöyle özetliyor:

★ Araştırma ve geliştirmenin üretimle birleştirilmesi: Bütün yeni tipteki tekellerin, fabrikaların yanısıra tasarımı, araştırma ve geliştirme örgütlerine de sahip olacaklardır. Daha önceden bu konu epeyce tartışılmış olmakla birlikte, hayata geçirilmesi yolundaki ilk ciddi adım böylece atılmaktadır.

★ Tekeller, tüketici taleplerini inceleyeceklerdir. Daha önceden birleşik şirketler düzeyinde böyle bir faaliyet yürütülüyordu.

★ Tekel, üye işletmeler (yani yu-

tulmuş olan alt kademedeki birleşik şirket ve şirketler) arasında maddi kaynakları kârları dağıtma hakkına sahip olacaklardır. Daha önceki "firma"lar böyle bir haktan da yoksundular.

★ Tayin edici bir değişiklik de planlama konusundadır. Alt şirketler arasında kaynakları olduğu gibi plan hedeflerini de dağıtma yetkisindeki kademe, tekel yönetimi haline gelmektedir. Daha da önemlisi, tekel yönetimlerinin kendi planlamalarını yapmada hatta fiyat saptamada artan insiyatife sahip olmaları sözkonusudur.

★ Tekeller, mevcut durumda işletmeler düzeyinde bulunmayan yeni fonlar tesis etme hakkına sahip olmaktadır. Yeni fonlar, araştırma ve geliştirme, yeni teknolojinin uygulanması, ihraç üretiminin geliştirilmesi, üye işletme ve örgütlere destek rezervinin kurulması gibi konuları kapsamaktadır. Daha önceden "firma"ların genellikle bu tür fonları olmayıp, ancak bakanlıklar böyle bir yetkiyi kullanabiliyorlardı. (G-SK/sf.525)

Tekelleşmeyi zorunlu kılan Nisan 1973 hükmünün getirdiği bu önemli değişiklikler, kârlılık esasına göre çalışan ve devletin doğrudan bir parçası haline alan tekeli kartel ve tröstlere, daha küçük şirket ve birleşik şirketleri, yasal olarak kendilerine katılmaya zorlama hakkını verdi. Daha önce uygulanıyor olmakla birlikte, böylece bu hak üstyapının en önemli bir ögesi haline gelmiş oldu.

İşte bugün için Rus sosyal emperyalizmi ile diğer emperyalistleri ayıran önemli fark da budur; yani üstyapısal bir farklılıktır. Altyapısal olarak her iki emperyalizmin özellikleri arasında, öz itibarıyla hiçbir fark yoktur:

"Klasik kapitalist emperyalizmin, ya da sosyal emperyalizmin temel iktisadi özellikleri bütünüyle özdeşdir. Her ikisinin de başlıca iktisadi dayanağı tekeli kapitalizmdir. Ama klasik tipte emperyalist devletlerde tekeli kapitalist ekonomi iki biçime bürünür: Özel tekeli kapitalizm ve tekeli devlet kapitalizmi; sosyal emperyalist devlette tekeli kapitalizm her zaman tekeli devlet kapi-

talizmi biçimini alır... Sosyal emperyalizm ile kapitalist emperyalizm arasındaki bu fark, tekeli sermayenin doğduğu farkı, koşullar tarafından belirlenmiştir." (SHY-EP / sf. 257-258)

Klasik emperyalist ülkelerde tekeli sermaye, özel kapitalist ekonomiden yola çıkmış, çetin rekabet süreci boyunca, yoğunlaşma ve merkezleşmeden geçerek adım adım oluşmuştur. İlk olarak tekeli özel kapitalizm ortaya çıkmış, 19 yüzyılın sonu, 20 yy. başlarında da burjuva devlet aygıtının mali sermayeye boyun eğmesi ile tekeli devlet kapitalizmi, yeni emperyalizm doğmuştur. Böylece serbest rekabetçi dönemin burjuva demokrasisi yerine **siyasi gericiliğini** bırakmıştır. Fakat, işçi sınıfının uzun mücadelelerle kanı ve canı pahasına elde ettiği ekonomik ve demokratik hakların sahip çıkması, bu hakların tümüyle gasp edilmesine izin vermemesi, uygulamada gerilemişse dahi, emperyalist ülkelerde genel olarak burjuva demokrasisinin ayakta tutmuştu.

Sosyal emperyalizme gelince, burada tekeli devlet kapitalizmi, bu araştırmada etraflıca incelediğimiz gibi, kapitalist yolu tutmuş bürokratların parti yönetimini gaspetmeleri ve proletarya diktatörlüğünü tekeli bürokrat burjuvazinin diktatörlüğü haline getirmeleri üzerine ortaya çıktı. Özellikle kolhozların mecburi ücret sistemine, sovhozların ve sanayi işletmelerinin kârlılık hesaplamasına geçirilmesi ve gerek sanayi, gerekse tarımda devletle kurulmasından sonra bunlar **hem ekonominin temel ekonomik kazanç birimleri, hem de iktidarın bir parçasına sahip hale geldiler.** Ayrıca, işçi sınıfının sosyalist sistem altında üretim araçlarının sahibi olmasından doğan hakları gaspedilince, geriye proletaryanın kapitalizm altında kazanmış olduğu ekonomik-demokratik ve siyasi haklar, bu hakları korumasının güvencesi olan sendikal ve siyasi örgütlenme özgürlüğü dahi kalmadı- böylece işçi

sınıfı en insafsız ve acımasız bir sömürüye mahkum oluyordu.

Demek ki Rus sosyal emperyalizminin üstyapısı, anahattıyla dahi burjuva demokrasisi değil, tekeli burjuvazinin, işçi sınıfını en vahşi ücret köleliğine mahkum eden, onun bütün ekonomik-demokratik haklarına elkoymuş olan diktatörlüğüdür. Böyle bir üstyapı klasik emperyalizmde hiç görülmemiştir. **Evet görülmüştür:** 1930'ların faşizminde. İşte bu günkü klasik emperyalizmle sosyal emperyalizmi ayıran en önemli farktır. Çünkü klasik emperyalizmin siyasi ve ideolojik eğilimi faşizm olmakla birlikte, buna ancak en zor iktisadi şartlarda ve halk kitlelerinin mücadelesini denetim altına alabildiği zamanlar başvurur. Rus sosyal emperyalizminin üstyapısı ise, sosyalizm maskeli bir faşizm, yani **sosyal faşizmdir.**

Bu açıdan, Nisan 1973'ün zorunu tekelleşme hükmü ile 1930'larda faşist ülkelerde kabul edilen yasalar öz olarak tamamiyle aynıdır. Nisan 1931'de Japonya'da, Haziran 1932'de İtalya'da ve Temmuz 1933'te Almanya'da çıkarılan bu yasalara göre, aynen Nisan 1973'te SSCB'de olduğu gibi, işletmelerin tekellerde birleştirilmeleri hükmü bağlanıyordu. Böylece tekeli sermayenin çıkarları devlet eliyle yasal olarak güvence altına alınıyor; tekeli devlet kapitalizmi dışında hiçbir ekonomik örgütlenme biçimine ve hiçbir toplumsal sınıf ya da katmanın siyasi ve hatta ekonomik-demokratik örgütlenmesine hak tanınmıyor...

İşte bugün SSCB'de hakim olan üstyapı, sosyal-faşizmdir. Bunun klasik faşizmden yegane farkı, sosyalist maske takmasıdır.

Bu maske bir taraftan, Rus tekeli bürokrat burjuvazisinin SSCB halkı üzerinde uyguladığı sosyal faşizmi "bütün halkın devleti" olarak göstermesine hizmet ederken, bir yandan da dünya halklarını köleleştirmesinin kılıfı olmaktadır. Rus sosyal emperyalistleri, aynı sosyalist maskeye sığınarak, dünya çapındaki sömürü ve talan siyasetlerini de gizlemeye çalışmaktadırlar.

Baştarafı 64. sayfada

ve bilgisayar alanlarında büyük zarar gördü. Esso ve IBM gibi büyük tekelleri sarsıldı. Esso, yatırımlarını azaltmak zorunda kalırken, IBM'in bir önerisi de reddedildi. Öte yandan, bilgisayar teknolojisi ithal etmek üzere, "GSCB" ve diğer Doğu Avrupa ülkelerine yönelik bir kurum oluşturuldu.

"Hint-Sovyet" sözleşmeleri özellikle Brejnev'in Aralık 1973'deki ziyaretinden sonra hızlandırıldı. 1974'te ticaretin 8.40 milyar rupee'i bulması bekleniyorken, bu 1973'tekin tam yüzde 35 fazlası demek oluyordu.²⁰ Brejnev'in ziyareti, yeni bir takım paktların ve sözleşmelerin imzalanmasına da yol açtı. İki ülke planlama kurulu arasında, 15 yıllık ekonomik "işbirliği planı" hazırlamak için, anlaşmaya gidildi. Bu, Hint sanayisinde, "SSCB" kullanımına özgü kapasite oluşturulmasında da yansıtıldığı gibi, Hint ekonominin "SSCB"nin kontrolü için, uzun vadeli bir temel sağladı.

KAYNAKLAR:

- 1 Sebastian, s.98.
- 2 Economic Times, 26 Haziran 1974.
- 3 Sebastien, s.292 ve 295.
- 4 Bkz. Financial Express, 20 Ekim 1971.
- 5 Guardian, New York.
- 6 ET, 12 Temmuz 1974.
- 7 12 Eylül 1973 Economic Times.
- 8 Ticaret Bakanlığı Planlama ve Ekonomik Aktiviteler, 1958 ve 1965'te SSCB Dış Ticareti İstatistikleri Ek ve J.R. Caster, Sovyet Dış Yardımının Net Maliyeti, s.124-5.
- 9 Peking Review, 29 Mart 1974.
- 10 AEL hk. Rapor, KGK 1972, s.118.
- 11 Times of India, Ocak 1974.
- 12 SIPRI, s.753.
- 13 SIPRI, s.749.
- 14 Uluslararası Stratejik İncelemeler Enstitüsü, Londra'nın "Askeri Denge 1974-75" adlı incelemesinden 4 Aralık 1974 tarihli Indian Express'ten alıntı.
- 15 SIPRI, s.486.
- 16 Sebastian.
- 17 ET, 26 Haziran 1974.
- 18 EPW, 17 Kasım 1973 s.2061.
- 19 PB, sayı 49, 1973.
- 20 Kongre önünde ifade, US IS.
- 21 ET, 26 Haziran 1974.
- 22 ET, 26 Haziran 1974.

Bolivya Madenlerinin Görgü Tanığı;

Domiti la Borrios De Chungara ile Söyleşi

Feyza Güleç

Yeni Demokrasi: Bayan Domitila, bize kendinizden ve mücadele yaşamınızdan bahsedermisiniz?

Domitila: Ben kişisel röportajdan yana olmadığım için, kendimden bahsetmekten pek hoşlanmıyorum. Kişisel röportajlar geçicidir. Önemli olan dünyayı yargılayabilmektir. Bu şahsi değil, milyonlarca insanı ilgilendiren bir sorundur. Mücadele yaşamıma gelince: Acil ihtiyaçlarımız bizi mücadele etmeye zorladı. Mesela; evimizde bugün bir ekmeğe vardysa, ertesi günkü ekmeği hangi parayla alacağımızı düşünüyorduk. Bu yoksulluk beni düşündürüyordu. Evet, kocamın kazancı bizlere yetmiyordu. Ve biz bir şeyler yapmak zorundaydık. Bizler derken, ailemi kastediyorum, yani çocuklarım ve

ben. Ne yapabiliriz, ancak çalışabiliriz. Çünkü, hayatımın en üzücü anları, kocamın aylığını aldığı günlerdi. Çocuklarımla ihtiyacı olan (defter, silgi, kalem vs.) istediklerini alabilmek için söz verdiğim anlar, 'bekleyin babanız aylığını alsın alırsız' dediğim zamanlardı. Ve biz de çocuklarımızın ihtiyaçlarını karşılayamıyorduk. Acil ihtiyaçlarımızı karşılayamamak çocuklarımızı ve beni çalışmaya zorluyordu ve çalışmaya başladık. Bu ara etrafımdakilere şunları duyuyordum: 'Bu düzen, bu toplum değişmeli. Yeni bir toplum kurmalıyız. Kazancımız yetmiyor, bir şeyler yapmalıyız, biz de iyi yaşamak zorundayız.' Buna karşı başkaları şöyle diyordu: 'Neden, ne için toplumu değiştirmeli? Nesi var bu toplumun, toplum bu şekilde gayet iyi. Zengin olmak isteyen zengin

Senelerce çalışıyoruz, yine de zengin olamıyorduk. Evet, bunda bir iş vardı.

oluyor. Fakir kalmak isteyen de fakir kalıyor. Yoksullar kötü, çalışmak istemeyen, tembelle insanlar' teorisini yaygınlaştırıyorlardı. Çevremde gelişen bu tür konuşmalar beni düşündürüyordu. Kocam sabahın köründe (saat 5'de) kalkıp işe gidiyordu. Çocuklar ve ben daha erken kalkıyorduk. (saat 4'te) Öylesine çalışıyorduk ki, insanüstü güç sarfediyorduk. Senelerce çalışıyoruz, yine de zengin olamıyorduk. Evet, bunda bir iş vardı.

Ülkemde kadınlar 1961'de örgütlenmeye başladılar. Ben de bundan 3 yıl sonra aralarına katıldım. Ka-

tilmam şöyle oldu:

Babam işsiz kalmıştı, durumları oldukça kötüydü. Evde çalışmak zorunda kalmış olan üç kız kardeşimin biryle, mücadele alanına atılmış olan bu kadının örgütüne, iş sormaya gittim, iş bulamadım ama, yaşamımı değiştirecek olan ortamla karşı karşıya geldim. Bu organizasyon bizim için bir okuldu. Bütün bu haksızlıklar neden yapılıyor?, kim yapıyor?, ne yapmamız gerekiyordu, o güne kadar yol gösteren olmamıştı. Kocamın kazancının yetmediğini görüyor, buna karşı önlem almaya girişiyordum ve haksızlıkların parasızlıktan geldiğini sanıyordum. Bu organizasyona girdikten sonra, bir çok şey değişti, olaylara farklı yaklaşmaya, farklı değerlendirmeye başladım. Bunun içindir ki, kadınlar örgütü benim için bir okuldu diyorum.

Yeni Demokrasi: Domitila, bir kadın olarak, kadınların kurtuluşu ve mevcut kadın hareketleri hakkındaki düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?

Domitila: Kadınların örgütlenmesi o ara Bolivya'da kimseyi pek ilgilendirmiyordu. Üstelik kadınları örgütleriz korkusu ile dini yerler dahi bizleri kiliselere vs. sokmuyorlardı. Birçok yerden tecrit oluyorduk. Ve biz kadınlar olarak, farkettiler ki; işçinin yanı sıra, ailesi, karısı ve çocukları da sömürülüyordu. Yine farkettiler ki; Bolivya halkı yıllarca aşağılanmış, horlanmış, acı çektiler. Kapitalistlerin tek büyük başarısı buydu.

Kadınların kenara itilmişliği bir rastlantı değildi. Kadınların toplumda 2. sınıf muamele görmelerinin, cahil bırakılmalarının, aşağılanmalarının, ezilmelerinin tek suçlusu sistemin kendisiydi. Kadınların gelişen mücadeleleri onları oldukça rahatsız etmeye başladı. Kadınların eski ödevlerine (ev işi, vs.) dönmelerini ve cahil kalmaya devam etmelerini sağlamak için büyük bir propaganda girişimi başlatıldı. Bunun yanı sıra, kadınların sisteme karşı gelişen mücadelelerini bastırmanın çaresi olarak onları içten vurup, kafalarını karıştırmak ve bütün bu sorunların sadece erkeklerden kaynaklandığı imajını yaratıp, mücadeleyi er-

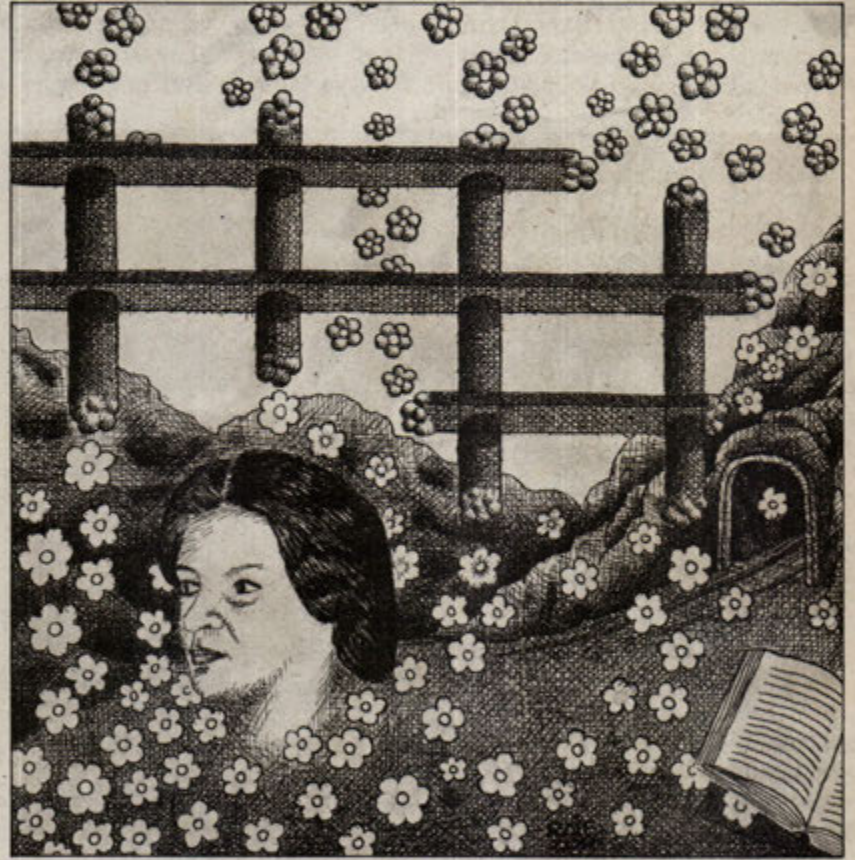
keklere karşı yöneltmeye giriştiler. Onlara göre 'kadın böyle şeylerle uğraşmaz, o erkeğinin dizi dibinden ayrılmamalı, erkeğine iyi bir eş, çocuklarına da müşfik bir anne olmalıydı'.

Bu böyle değildi ve böyle olmalıydı. Artık bu ve benzeri sözleri sineye çekemezdik. Bunların doğru olmadığını biliyorduk.

Biz, erkek hakimiyetine de, erkeği hedef alan mücadelelere de karşı olmalıydık. Bilâkis, sisteme karşı bir-

Yeni Demokrasi: Bolivya maden işçilerinin sosyal yaşamları ve mücadelelerini anlatır mısınız?

Domitila: Ülkenin % 70 döviz geliri hemen hemen madencilerden sağlanır. Ülkenin ekonomik yapısını uzun süre ayakta tutan kalay madencileri olmuştur. Maden üretime başladığından bu yana, maden işçileri sürekli kötü muameleye, insanlık dışı uygulamalara maruz kalmıştır. Çalıştıkları işe karşılık yaşamları için gerekli parayı hiçbir zaman ala-

likte mücadele vermeliyiz. Sorunu iyi kavramak gerekir, sorun toplumsaldır ve toplumu değiştirmek zorundayız.

Yeni Demokrasi: Bunu kapitalizme ve Emperyalizme karşı mücadele diye formüle edebilir miyiz?

Domitila: Evet.

Yeni Demokrasi: Bayan Domitila, Feminizm hakkındaki düşüncelerinizi kısaca belirtir misiniz?

Domitila: Doğru bulmuyorum. Yanlış mücadele veriyorlar. Bu konuya kitabımda da değinmiştim.

madılar, ücret sorununda sürekli

Madenciler oldukça kötü şartlar altında çalışıyorlardı. Yemek aralarında, bazılarının yiyecek bir şeyi yoktu, onlar da yemek bozulup küflendiği için yiyemiyordu. İşçiler açıklarını unutulmak ve kendilerini tok hissedebilmek için, koka denen bitki yapraklarını çiğniyorlardı.

haksızlığa uğrayıp, aldatıldılar. Maden işçilerinin uzun süren mücadeleleri sonucunda, madenin bir bölümü millileştirilmesine rağmen, ülkemizde üstüste gerçekleşen darbeler sonucu, maden birçok el değiştirdi. Ve gelen gelirler gizlice zimmete geçirilmeye başlandı.

Madenciler oldukça kötü şartlar altında çalışıyorlardı. Yemek araları olmasına rağmen, bazılarının yiyecek bir şeyi yoktu, olanlar da yemek bozulup küflendiği için yiyemiyordu. İşçiler açıklarını unutulabilir ve kendilerini tok hissedebilmek için, koka denen bitki yapraklarını çiğniyorlardı. Son senelerde madenler oldukça eskimiş makinalarla do-

nuz hiç boş günleri yoktu. Nedeni ise, firmaya borçlu olmalarıdır. Maden bölgesi köy haline getirilmişti. İşçiler bir arada yaşıyorlardı. Yiyecekleri, firmaya ait olan bakkallardan karşılıyorduk. Devamlı parasız olduğumuzdan bu bakkallardan borçla alışveriş yapmak zorundaydık. İşte kabaran bu borçlar yüzünden de işçiler aralıksız olarak çalışmak zorunda kalıyorlardı.

Sendika içerisinde en aktif mücadele yürüten maden işçileriydi. Bu yüzden onlar işçi hareketinin öncüsü durumundaydılar. Bunun bir nedeni de yayın yapabilmeleriydi. Hepsini birer telsiz almışlardı, evden eve veya yakın nahiyelere kadar ha-

gün pasif bir şekilde de olsa çeşitli yürüyüşler düzenlemekteydiler. Bu yürüyüşler, sürekli olarak asker ve polisler tarafından engellenmeye ve saldırılarla dağıtılmaya çalışılıyor. Geçenlerde gazetenin birinde bir haber okudum, yine böyle bir yürüyüşte, özel yetiştirilmiş köpekleri kadınların üzerine saldırtmışlar. Yine ayrıca bir yoldaştan aldığım mektupta ise, şu acı şeyler yazılıydı: 'Domitila, burada çocuklar öylesine aç ki; sokakta oynayacak takatları bile yok. İnanır mısın, sokaklarda çocuk görmek bile mümkün olmuyor artık!'

Yeni Demokrasi: Peki bayan Domitila, ülkenizde halkın ve özellikle de maden işçilerinin çok kötü koşullarda yaşadığını söylüyorsunuz, sizce bütün bunlardan kurtulmanın yolu nedir?

Domitila: Bugün Boliviya'da önemli mücadeleler geliyor, her an bir şeyler olabilir. Düşmanlar bunun farkında olduğu için bu mücadeleyi bastırmanın planlarıyla uğraşıyorlar. Amerikan emperyalizmi şu sıra Boliviya ile bayağı sıkı fıkı ilişkiler içerisinde. Biz kitlelerin sosyal yaşamlarının düzeltilmesi için çeşitli mücadeleler yürüttük. Yürüttüğümüz bütün bu mücadeleler sonuçsuz kaldı. Toplumsal yapıyı silahlı da olsalar küçük gruplarda değiştiremediler. Kendi kendimize sorduk; mutlaka ortada bir yanlışlık vardı. Bu koskocaman halk kitlesi bir avuç kapitalistin elinde oyuncak olamazdı. Bence kitlelerden kopmamalıyız, sabırla onları örgütleyip özgürlük mücadelesini hep birlikte vermeliyiz. Bizler ille de kan dökülsün istemiyoruz. Ama şunu da unutmamalıyız ki; çiviye çivi söker, yani şiddete de gerektiğinde şiddetle cevap verilmeli.

Bu gün ülkemizde silahlı mücadele yürüten örgütler illegal örgütler de yok, ama bu ülkemde mücadele olmadığı anlamına gelmez. Bugün Boliviya'da sözde bir demokrasi var. En tehlikeli olan şey de bu zaten. Bir sürü insan "Demokrasi" adına katlediliyor.

natılmaya başlandı. Belki de yüz yıllık makinalardı. Kalitesiz iş şartları ve eski makinalar yüzünden sürekli iş kazaları oluyordu.

Örneğin: Ucuza malettikleri için aldıkları kalitesiz dinamitler anında patlamıyordu. İşçi dinamitin neden patlamadığına bakmaya gittiğinde, ya da yeniden monte edip patlatmak istediğinde dinamit beklenmedik bir anda patlıyordu. Bir çok işçi böyle yaşamını yitirdi. Buna benzer örnekleri çoğaltabiliriz. Maden işçileri arasında yaygın olan akciğer rahatsızlıkları sonucu işçiler çok genç yaşta yaşamlarını yitiriyorlar. Bir madencinin yaşama şansı ortalama 35 yıldır.

İşçiler Cumartesi ve Pazar da çalışmak zorundaydılar. Anlayacağı-

berleşmeyi sağlıyorlardı. Yayın İspanyolca, Aymara, Quechua gibi üç dilden yapıyordu.

Yeni Demokrasi: Domitila, bugün Boliviya halkının temel ve acil sorunları sizce nelerdir?

Domitila: Ülkemiz yüksek olan dış borçları yüzünden emperyalistlerce ipotek edilmiş durumdadır. Mevcut borçların alınması için ülkemizden hiç eksik olmayan IMF, halkı hiç düşünmeden, sürekli çeşitli önlemler aldırıyordu. Devlet ne yaptı? O da IMF'yle birlikte hareket etti. Devlete ait firmaların bile bir kısmının kapatılmaya, ya da özel tekelere eline geçmeye başladığı bir dönemde halkın yaşamı daha da çekilmez hale geldi. 1985'den bu yana, yüz bin kişi işten atıldı, bunlar her

Bugün ülkemizde silahlı mücadele yürüten örgütler yok. Illegal örgütler de yok, ama bu ülkemde mücadele olmadığı anlamına gelmez. Bugün Bolıvyada sözde bir demokrasi var. En tehlikeli olan şey de bu zaten. Bir sürü insan "Demokrasi" adına katlediliyor. Mevcut durumdan dolayı ancak bugün işçiler COB denen sendikada mücadele yürütüyorlar.

Yeni Demokrasi: Domitila, bugün Amerika'da, somut olarak da El Salvador ve Peru'daki devrim mücadelesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Domitila: Mevcut rejim halkı baskı ve sömürü altında tutup yaşamı çekilmez hale getiriyorsa, halkın onlara karşı gelişen mücadelesi haklıdır. Demin de söyledim, şiddete, şiddetle karşılık vermek en doğal ve en doğru olan şeydir.

Yeni Demokrasi: Bayan Domitila, ağır işkenceler görmüş ve hatta işkencede çocuğunuzu kaybetmiş bir insansınız. Bunları kitabınızdan ibretle okuduk. Bu işkencelerin üzerinizde bıraktığı fiziki ve psikolojik sonuçlar nelerdir?

Domitila: Başlangıçta bana çok ağır ve acı geldi. Daha sonra, bunu yenebildim. İşkence olayına rastladığımda korkuyordum, aynı anda da içimden karşımdakinin yüzünü tirmalamak geliyordu. Şüphesiz, içimdeki korkuyu yenmek çok uzun zaman aldı. O korkunç anları atlatmamda babamın çok yardımını gördüm. Ben bir ara kendimi suçlu görmeye başladım. Ama babam 'hayır kızım, suçlu olan sen değilsin, sen haklı bir mücadele veriyorsun ve doğru yoldasın' diyordu. Ayrıca okuduğum çeşitli kitapların da bana çok yardımı oldu. O kitaplar bana yalnızca benim acı çekmediğimi, dünyanın hemen hemen bütün ülkelerinde benim gibi acı çeken insanların olduğunu öğretti.

Askerlerle her karşı karşıya geldiğimde şöyle düşünüyordum. Niçin bunlarla kavga etmek zorundayız, hele yapılanları gördükçe onlara daha da kinleniyordum. Halen daha korkuyorum diyebilirim, ama kinim daha güçlü olduğu için korkuyu yenebiliyorum. Ayrıca her şeyin bir dayanma noktası vardır. Korku belirli bir noktaya kadar birikir ve ardından cesarete dönüşür. Şunu belirtiyim ki, bizim işimiz daha bitmedi, aksine çok önemli görevler bizi bekliyor.

Nikaragua'daki mücadelede insanların inandıkları bir dava uğruna kendilerini nasıl da feda ettiklerini biliyoruz. Bu çok yüce bir şey. Mesela, bir kadın bütün ailesini (kocasını, çocukları, torunları vs.) kaybediyor, ama yine de emperyalizme karşı haykırarak mücadele ediyor.

Bütün bunlar bana güç veriyor. Ben de mücadelede 2 çocuğumu kurban verdim, fakat mücadelem bitmedi ve bitmeyecek.

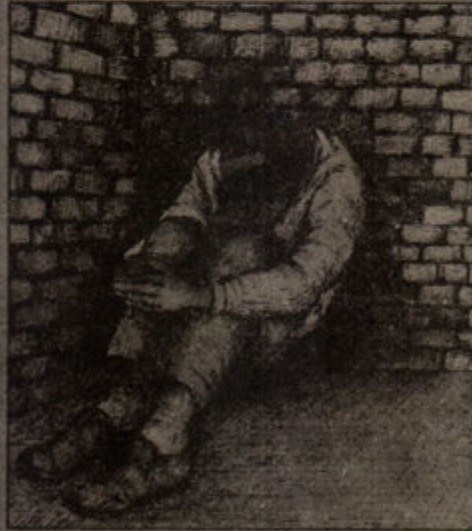
Yeni Demokrasi: Bayan Domitila, mevcut durumunuzdan dolayı ülkenizden çıkarken herhangi bir problemle karşılaşılıyor musunuz?

Domitila: Çok ciddi bir problem yok diyebilirim ama, bu hiç problemin olmadığı anlamına gelmez. Kadınlar konferansına davet edilmem ve kitabımın (Konuşmak İstiyorum - Kitabın adı) bir çok dünya ülkelerinde yayınlanması üzerimde ki baskıları kaldırdı diyebilirim.

Yeni Demokrasi: Bayan Domitila, yaptığınız bu söyleşi için size teşekkür eder, mücadelenizde başarılar dileriz.

Domitila: Ben de size.

AYRIMI BOL BİR YOL

Hüseyin ŞİMŞEK

Korku, belirli bir noktaya kadar birikir ve ardından cesarete dönüşür. Şunu belirtiyim ki, bizim işimiz daha bitmedi, aksine çok önemli görevler bizi bekliyor.

yeni sesler : 2

Che Guevara'dan Günümüze Bolivya

Tonguç Güleş

Salona biraz geç gitmiştim. Ama içeri girince onu hemen tanıdım. Latin Amerika insanının tipik özelliklerini üzerinde taşıyan ve her fırsatta Kızılderili olduğunu dile getirip bundan gurur duyduğunu belirten Domiti'la Barrois de Chungara, tabii davranışlarıyla Bolivya halkının sorunlarını anlatıyordu.

Onu önceden tanıyordum. "Konuşmak İstiyorum" adlı kitabını ilgiyle okumuş ve Bolivya hakkında çeşitli bilgiler edinmişim. Ama bir gün onunla karşılaşmış ve tartışacağımı hiç aklımdan geçmemişti.

Şimdi onu eskiye oranla biraz daha fazla tanıyorum diyebilirim ama, bu bile çok yeterlidir. Çünkü Domiti la halen konuşmak istiyordu. Dili özgür değildi. Onun ülkesi ve halkı hakkında söyledikleri sınırlı şeylerdi. Gerçek düşüncesini özgürce ortaya koyamıyordu. Çünkü döndüğünde başına gelecekleri biliyordu. Ama bütün bunlara rağmen o, gerçekten mücadeleyi bir kadındır. Onun Bolivya madenlerinin kahredici yaşam koşullarında sıradan bir madencinin karısı olarak başlayan mücadelesi bugün daha ileri bir boyutta devam ediyor.

Domiti la ismi ilk defa Siglo XX

madenlerindeki Ev Kadınları Komitesi ile duyulmaya başlandı. Domiti la'nın diğer madenci eşleriyle kurdukları bu komite, Madende gelişen bütün direnişlerde aktif olarak yer aldığı için kısa zamanda ismini her yerde duyurdu. Bu komite ve onun önderi Domiti la, artık birbirinden ayrılmaz bir bütün oluşturdular. Domiti la'sız Komite, Komitesiz Domiti la düşünülmez oldu artık. İşte Domiti la böylesine çetin bir mücadeleden geçti ve onun içinde çelikleşip öne çıkan bir önderdir.

Domiti la, dönem dönem sarsıntılar geçirmesine rağmen, önderliğin kendine yüklediği sorumluluğu bilen ve hiçbir zaman Halkından kopma-

yan bir insandır. O en çetin koşullarda bile halkıyla birlikte olmasını bildi. Uğradığı bütün haksızlık ve işkencelere rağmen mücadelesinden vazgeçmedi ve her zaman halkı için konuştu. Bu durumdan tedirgin olan Bolivya hakim sınıfları onu susturmak için en ağır işkencelerden tutun da, çeşitli vaadlerde bulunup onu satın almada dahil, denemedik yol bırakmadılarsa da bir sonuç alamadılar. Onu, sürgüne yollamakta fayda etmedi. İki yıl İsveç'te sürgün hayatı yaşayan Domiti la sürgün cezası kalkar kalkmaz yeniden halkına ve mücadelesine döndü.

O, bugün de ülkesinde baskı ve tehdit altında yaşıyor. Daha son Avrupa'ya çıkışında havaalanında polisler tarafından tehdit edilmiş. "Döndüğünde seninle görüşeceğiz" denmiş. Uluslararası Kadınlar Toplantısına davetli olmasaydı, belki de çıkışına izin verilmezdi. "Döndüğümde beni bir sürü küfür ve hakaretle karşılayacaklar. Eğer bugün geçmişte yaptıkları gibi işkence yapamıyorlarsa, bunu biraz da kitabıma yani popülerliğime borçluyum" diyordu.

Domiti la'nın bu açıklamaları üzerine dinleyicilerden biri "Madem bu kadar güç durumdasınız; hem yoksul bir yaşam sürüyor, hem de baskı altında yaşıyorsunuz, peki neden Avrupa'da kalmıyorsunuz" diye bir soru sorunca, o gülerek "Ben Bolivya'dan ve halkımdan ayrı yaşayamam, Bolivya halkının kurtuluş mücadelesinde bana görevler düşüyor, onların bana ihtiyacı var" dedi.

Konuşurken elbisesinin kuşağıyla oynayan ve bir toplantıdan ziyade sanki uzun süredir tanıdığı dostlarıyla sohbet ediyormuş gibi tabii davranışlar içinde olan bu kadının yaptığı açıklamalar ve sorulara verdiği cevaplar, beni bir anda Latin Amerika'da halefi daha bir efsane olan Ernesto Che Guevara'ya ve ülkesi Bolivya'ya götürdü.

Bolivya denilince, insanın zihninde bir çok şey birden çağrışım yapar. İspanyollara karşı yürütülen mücadele sonucunda 1825'de bağımsızlığını kazanan bu ülkede o günden bu yana tam 185 darbe oldu. Bu konuyla Bolivya Dünya Darbeler şampiyonudur. Bundan

dolayı Bolivya için "sabah erken kalkanın ya da pokerde kazananın darbe yaptığı ülke" denir.

Yine Bolivya, kokain ticaretinin önemli merkezlerinden biri olarak ün yapmıştır. Artık durumdan iyice tedirgin olmuş olacak ki, ABD, geçen yıl kokain şebekelerine baskın düzenlemek için Bolivya'yı da dize getirerek ortaklaşa bir operasyon başlattı ama, sonuç hüsrandı. Pentagon'un hesapları Bolivya'ya uymamıştı. Yapılan harcamalarda işin cabasıydı. Birakalım şüpheli hedefleri Bolivya'nın "Kokain İmparatoru" olarak bilinen ve ülkedeki kokain üretiminin hemen hemen yarısını elinde tutan Roberto Suarez'in imalathaneleri bile bu operasyondan tınmamıştı.

Yine Bolivya denilince akla zengin maden yatakları gelir. Bolivya'nın derinliklerinde gizli bulunan bu doğal kaynaklar, işçilerin kanı ve canı ile yoğrulmuş yeryüzüne çıkmasına rağmen, Bolivya halkı için bir anlam ifade etmez. Ucuz işgüçlerini yabancı kapitalistlere satan emekçilere bu madenlerden ancak çeşitli zehirli gazların bıraktığı mesleki hastalıklar kalır. Kötü yaşam ve çalışma koşullarına sahip olan Bolivya madenlerinde yaş otuzbeş yolun yarısı değil, sonu eder.

Bolivya'da bugün 70 binin üzerinde maden işçisi vardır. Ve ülkedeki mücadelenin en dinamik kesimi de, maden işçileridir. Bunun farkında olan Bolivya hakim sınıfları, bu mücadeleyi kırabilmek için madencileri kitlelerden tecrit etmeye çalışıyor. Kâh onların salgın hastalıklara sahip olduğu yönünde, kâh onların uyuşturucu müptelası olduğu yönünde ipe sapa gelmez bir dizi şeyi söyleyip duruyor.

Söylenen bu şeylerin beş paralık bir değerinin olmadığı açıktır. Yoksul Bolivya halkı, artık bugün maden işçilerini daha iyi tanıyor. Kaldı ki, madencilerin bugünkü mesleki hastalıklarının ve koka çiğnemelelerinin bir tek sorumlusu varsa, o da burjuvazidir. Sabah 5'ten öğlen sonu 3'e kadar madenden hiç çıkmadan çalışmak zorunda kalan işçiler, açlığı unutup ayakta kalabilmek için kül suyuna karıştırılmış koka'yı (Latin Amerika'ya özgü yaprakları ko-

kainli bir bitki) zorunlu olarak çiğnerler, yoksa uyuşturucu müptelası olduklarından dolayı değil. Kaldı ki; salgın hastalıkların ve koka çiğnemesinin, neden başka yerlerde değil de, madenlerde yaygın olduğunun cevabı verilmek zorundadır.

Yine Bolivya denilince, yukarıda belirttiğimiz şeylerin yanısıra, özellikle de Sosyalistlerin aklına hemen yiğit devrimci Ernesto Che Guevara ve onun mücadelesi gelir. Che Guevara, genelde Latin Amerika halklarının gönlünde taht kurmasına rağmen, bugün genel olarak Latin Amerika'da ve somut olarak da Bolivya'daki mücadelenin mevcut boyutuna ve sol örgütlerde var olan anlayışlara baktığımızda hiç de Che'ye yakışan bir manzara ile karşılaşmayız.

Eskiden gerilla örgütlenmeleri olan sol örgütler bile, bugün legal platformda kalmayı ve bu zeminde mücadele yürütmeyi tercih ediyorlar. Şüphesiz ki, bu bir dönemin taktik anlayışı değildir, esas sorun modern revizyonizmin estirdiği rüzgar sonunda içine girilen siyasi çıkmazdır. Her ne kadar bunlar Che'nin bazı hatalarına doğru olarak işaret ediyorlarsa da, aslında önemli bir kesim bu hataları kendi çıkmasını örtmek için kullanıyor.

Che'nin hatası Bolivya'da silahlı mücadelenin şartlarının var olduğunu söylemesi ve bunu yürütmek istemesi değildir. Che'yi böyle eleştirmek saçmadır. (Kaldı ki, o şartlar o zaman olduğu gibi bugün de vardır) Che'nin eleştirilmesi gereken yönü çeşitli siyasi tahlillerinin yanı sıra, silahlı mücadeleyi ele alış tarzı, yani yarı-sömürge, yarı-feodal ülkelerdeki Demokratik Halk Devrimi ve Devrimin Yolu sorununa yaklaşımı olmalıdır.

Kaldı ki, Che'nin mücadeleyi başlattığı 66-67'li yıllar genel olarak dünyada, özel olarak da Bolivya'da durumun iyi olduğu yıllardır. Başkan Mao'nun önderliğinde gelişen Büyük Proleter Kültür Devriminin dünyayı sarsan gücü, birakalım, Asya, Afrika ve Latin Amerika gibi devrimin fırtına merkezlerini, Avrupa'yı bile etkisi altına almıştı. Bu yıllar halkların genelde emperyalizme,

Devamı 66. sayfada

Irak Kürdistan'ında İttifakların Bugünkü Durumu ve Kurtarılmış Bölgeler

Haydar Ali Dönmez

Çetin savaşları, uzatmalı bıktırıcı savaşları göze alan her devrimci namı, egemen olduğu alanlarda derhal kendi programını hayata geçirir. Daha güçlü çıkışlar yapmanın ve yeni bölgelere yayılmanın da en güçlü garantisidir bu. Kendi kurtardığı alanlarda, bayrağını meydan-okurcasına, ki aynı zamanda temkinli ve akıllıca dalgalandırmayan bir hareket, zaten başından, o tereddütlü kellesini yenilgi giyötinin altına sunmuş demektir.

Çok gariptir. Irak Kürdistan'ında yıllardır sürdürülen direnme hareketi dünyada, çapı büyüklüğünde gerçekten de hak ettiği etkiyi yaratmıyor. Faşist BAAS rejimi, çüretli bir programla Kürdistan'daki eğitim politikasını kökten değiştirmeye kalkıştığında ilkokuldan üniversiteye kadar eğitim dili olarak kullanılan Kürtçe'nin yerine Arapça'yı yerleştirdiğinde, Kürtlerin dışında kimsenin kılı kıpırdamadı. Zaho'dan Hanikin'e kadar tüm bölgeler yoğun bombardımanlara maruz kaldığında ve 15 Nisan 1987'de Kürt köylerine karşı kimyasal silahlar ve zehirli gazlar kullanılmaya başladığında Kürtlere İran'ın dışında kimsenin kılı kıpırdamadı. 1 Haziran 1987'ye kadar ki 2 aylık bombardımanlarda yaralanan bini aşkın insan, Irak hastaneleri tarafından, sırf direniş bölgelerinden geldikleri ve Kürt oldukları için reddedildiklerinde kimsenin kılı kıpırdamadı. 1976'dan 1980'e kadar, nüfusu 1 milyon civarında

olan 1473 köy zorla boşaltılarak şehir kenarlarındaki toplama kamplarıyla, Suudi ve Ürdün hudut boylarına sürdüğünde kimsenin kılı kıpırdamadı. Düşünebiliyor musunuz, 1976'dan günümüze kadar 2200 köy boşaltılmış, yıkılmıştır. Bu tip uygulamalar Vietnam'da, Filistin'de yapıldığı büyük gürültüler koparıyordu. Çok gariptir, Kürtlerin korkunç acısını kimse duymuyor, duysa bile kılı kıpırdatmıyor.

Kürt ezgileri neden öylesine içli, yanık ve biteviyedir. Tarihin o bir türlü kırılmayan paslı esaret prangasının inadına karşı içinde acıyı ve direnişi birleştiren bir başkaldırı ağıtı gibidir. Kürtlerin her klâmı bir destanı andırır. Dokusundaki umut

ışlıları, gözyaşı gibi parlayan bir destanı... Saddam Hüseyin, bu yılın mayısında, Hevler'de yumruğunu sıkarak şöyle diyordu: "Bu yıl Kürt hareketi yok edilecektir ve bütün Kürt köyleri boşaltılacaktır." Ama BAAS şefinin bu sözlerinin ne büyük bir palavra olduğunu, dağlara, köylere üslenmiş peşmerge ordularının gücü gösteriyor. Kurtarılmış alanlardaki yeni hayat tarzı çok açık bir biçimde gösteriyor. KDP, KYP, IKP, PASOK ve IKSP'nin ittifak kararı gösteriyor. Nisan ayında bu beş örgütün ortak saldırılarıyla Karadağ ve Senkav kurtarıldı. Aynı saldırılar bugün Hewler, Süleymaniye ve Kerkük'e yönelik olarak sürüyor.

Düşman güçlü ve pervasız bir tarzda saldırınca Kürtler birleşiyor. Bugün 5 örgütün basın-yayın alanında, kurulan ittifakı geliştirmenin gereği olarak ortak çalışmalarını görüyoruz. Basın bültenlerinde, radyolarda sürekli yayınların ortak çağrılarını buluyoruz. Her bölgede kurulan ittifak komiteleri, ittifakın, basın-yayın yönetsel ve askeri kararlarının uygulama aracı olarak çalışmaktadır. Bununla birlikte her örgüt, kendi bağımsız çalışmasını, etkin olduğu direniş alanında özgürce sürdürmektedir. Bugünlerde, ittifak komitelerinin, tam yetkili bir üst komiteye bağlanması çabaları var. İttifakın mevcut durumu genel Kürt direnişi açısından memnuniyet verici ve gerek Irak gerekse Kürdistan çapında cepheleşmeye gitme arzuları güçlenmiştir. Mayıs ayında toplanan CUD sekreterliği, toplantı sonuç bildirisinde ittifak ve cepheleşme konusunda şöyle bir görüş ileri sürüyor:

“...Toplantımız, I-KDP ve KYB arasında oluşan ittifakı olumlu ve gerekli bir birlik olarak değerlendirmekte ve halkımızın haklarının elde edilmesi için bu anlaşma maddelerinin hayata geçirilmesini istemektedir. Aynı zamanda bu ittifak, düşman saldırılarına karşı koyuşta olumlu eylemlerin yapılmasını sağlamış ve CUD güçlerinin başarılarına hizmet etmiştir. Bu ittifak, Dihok, Musul, Hewler, Süleymaniye ve Kerkük'te, KYB, I-KDP, IKP (Irak Komünist Partisi), IKSP (Irak Kürdistan Sosyalist partisi) ve PASOK (Kürt Sosyalist Partisi)'un başarılı eylemler gerçekleştirmesine hizmet etti.

“...Genel birliklerin oluşturulması için, yapılan ve yapılmakta olan çalışmalar, Arap, Kürt yurtsever demokrat güçleri ile İslâmî güçler arasında genel bir birliğe varmalı ve Irak'ta geniş bir yurtsever cephe ile, Kürdistan'ı bir cephe oluşturmalıdır. Bunun için toplantımız CUD üst komitesine öneride bulunma kararı almıştır.”

Kürt büyük ticaret burjuvazisi ve büyük toprak ağalarının örgütü I-KDP ile Kürt orta burjuva ve küçük toprak ağalarının örgütü KYB arasında gerçekleşen ve küçük örgütle-

ri de çevresinde birleştiren bu ittifakın ne kadar süreceği konusunda şimdilik bir tahminde bulunmak zordur. Ancak çıplak bir gerçeği iyi biliyoruz. Kürtleri iki şey iyi birleştiriyor: Güçlü düşman saldırısı ve ufakta görünen umut.

Gelelim, kurtarılmış bölgelerdeki duruma. Irak Kürdistanında bugün 15 bin km² kurtarılmış bir alan var. Bu alan içinde yine en iyi programı KYB uyguluyor. KYB, bölge (Malbend) esasına göre örgütleniyor. Her bölgede, siyasi, askerî ve idari işlerden sorumlu bir komitesi vardır. Köylerde ise “şura” örgütlenmesini ön plana çıkarıyor. Adli işlere, yargıçları KYB tarafından atanan “Devrim Mahkemeleri” bakıyor. Köyü ilgilendiren sorunlarda bazen şura üyeleri de yargı kurulunda yer alarak karara katılabiliyorlar. Kurtarılmış bölgelerde 117 okul çalışır haldedir. Altı bine yakın öğrenci kitlesine, Kürdistan Öğretmenler Birliği tarafından atanan öğretmenler ders veriyor. Tabii bu okulların büyük çoğunluğu ilkokuldur. Orta ve yüksek derecedeki okulları yaygınlaştıracak bir entellektüel potansiyele zaten sahip değildi. Kurtarılmış bölgelerde sağlık sorunları bölge hastahanelerinde çözülmeye çalışılıyor.

Kuşkusuz 15 bin km'lik kurtarılmış bölge Irak'ın ablukası altındadır. BAAS rejimi hem askerî, hem de ekonomik bakımdan çökertme stratejisi uyguluyor. Buna rağmen ticari hayat, gerek kurtarılmış bölgede, gerekse bu bölgeyle komşu bölgeler arasında kendi hükümünü sürdürüyor. Para ya da meta, kâr kokusunun olduğu her alana tehlike ve engel dinlemeksizin akıyor. Kurtarılmış bölgelerde üretilen mallar (ceviz, hayvan, hayvansal ürünler vs.) tüccarlar aracılığıyla kaçak yollardan Irak'a ve Irak işgali altındaki bölgelere götürülüyor. Keza Irak, İran ve Türkiye'den gelen mallar da kaçak yollarla kurtarılmış bölge pazarlarına geliyor. Paranın dini imanı, milliyeti ve biricik aşkı kârdır. Eğer ceहनemin gayya kuyusundan tatlı kâr kokusu geliyorsa, oraya da bir yolunu bulup girebilir. Ancak I-KDP ve KYB, paranın ve metanın geliş yolları üzerin-

de Deli Dumrul gümrükleri kurmuşlardır. Bu iki örgüt, at ve katırla yapılabilecek tüm ticaret yollarını kontrol altında tutuyorlar. Gümrük ödemeyen tüccarlara geçiş izni vermiyorlar. I-KDP, kumaş, battaniye ve diğer giyecek malzemelerinden %5, koyunun çiftinden 4 dinar, büyük baş hayvanlardan 10 dinar gümrük alıyor. Yollarda tüccarlarla karşılaşan I-KDP Peşmergeleri, gümrük makbuzu ibraz etmeyenlerin mallarına el koyuyorlar veya geçişlerine izin vermiyorlar.

Her iki büyük örgüt de kendi kurtardıkları alanlarda, sınıf özellikleri ve dayandıkları güçler gereğince toprak ağalarına dokunmuyorlar. Gümrük gelirleri ve halktan topladıkları vergilerle karşılaşıyorlar giderlerini. KYB kurtarılmış bölge halkından %5 vergi toplamaktadır. Silahlanma sorunlarını ise önemli ölçüde düşman silahlarıyla çözüyorlar. Mesela I-KDP Haziran ayında Zaho'nun kuzey doğusunda bulunan Seranış kasabasını kurtardığında 220 adet tüfek, ondan fazla zırhlı araç (tank, cemse vs.) ve büyük miktarda cephanelik ele geçirdi. Zaten silahlanma da her kurtuluş kuvvetinin ana kaynağı, hesaplaştığı düşman ordularıdır. Kendi güçlerine dayanmanın en önemli ilkelerinden birisi, düşmanın silahıyla silahlanmadır.

Kürtlerin karşısındaki düşman, gerici Arap devletlerinin ve Rus sosyal-emperyalistleri başta olmak üzere çeşitli emperyalist ülkelerin desteğini alan ve korkunç derecede merkezileşen savaşçı bir düşmandır. Gericici BAAS diktatörlüğü, emperyalistler tarafından en gelişkin teknolojik araçlarla, satellit, casus uydular ve çok etkin silahlarla desteklenmektedir. Saddam'ın terörü, Şeddat zalimine taş çıkartacak derecede fütursuzdur. En ufak bir karşı koyuşun mükafatı idamdır. Irak'taki muhalefet güçleri ağır baskıdan dolayı bir türlü kendisini toparlayamıyor. Birçok BAAS lideri, savaşa karşı oldukları için kanlı katakullilerle yok edildiler. Saddam tüm devlet kurumlarını tartışmasız bir tarzda BAAS'laştırdı. İstihbarat ve polis örgütünü eğitilmiş yeni kadrolar-

Devami 66. sayfada

Deng Siao-Ping'in, Daha Doğrusu, Komprador Burjuvazinin Ekonomik Taslağı Üzerine

AÇIKLAMA

Bu yazı Deng'in henüz iktidarı gaspetmediği bir dönemde kaleme alınmıştır. Tahlilin parlak özünü ve doğruluğunu geçen bunca zamandan sonra daha iyi görebiliyoruz. Mao Zedung'un teorisiyle yetişen bu kuşak, düştükleri sol hatalardan dolayı da, başını Deng'in çektiği bürokrat burjuvazinin iktidarı ele geçirmesini engelleyemedi. Mao Zedung sağlığında, "Çin'de kimin kazanacağı henüz belli değil" diyordu. Bu görüş, Çin'de, Büyük Proleter Kültür Devrimi'ne rağmen, bürokrat burjuvazinin ne kadar güçlü olduğunu ve büyük tehlike arzettiğini gösteriyordu.

Proletarya diktatörlüğü altında devrimin sürdürülmesine ilişkin tecrübeleri okuyucularımıza zaman zaman sunacağız. Devrim yolunda ilerleyen bir kuşağı, kendinden önceki tecrübelerle, geleceği inşa etmeye yarayacak ışıklı tecrübelerle donanması, bu tecrübeleri zenginleştirme, aşma ruhuyla yürümesi gerekiyor. Bazılarının savduğunun aksine, sadece ülkemizle değil, dünyamızla da ilgilenmeliyiz. Biz dünya devrim cephesinin Türkiye mevzisindeyiz. Perspektifi sadece girdiği mevziyle sınırlı olan, dar kafalı bir eret durumuna düşemeyiz. Ülkemizi tüm dünya içinde, dünyadaki gelişmelerle, bağlantıları, ilişkileri, çelişkileri içinde ele alacağız. Yoksa ilerleyemeyiz.

"Peking Rundschau"
Sayı: 35.31 Ağus. 76
Gao Lu ve Çang Go

"İŞLETMELERİN SİRF YETKİLİ BAKANLIKÇA DOĞRUDAN KONTROLÜ" SİSTEMİNİN YENİDEN İSİTİLMASI

Kapitalist yoldaki bir numaralı iflah olmaz parti iktidar sahibi Deng Siao-ping, ekonomik inşa üzerine çok şeyler zirvaladı. Onun ekonomiye ilişkin görüşleri özünde komprador burjuvazinin tipik düşünceleridir. Deng Siao-ping burjuvazinin temsilcisi olarak, ülke içinde yönetimi proleteryanın elinden alarak Çin'in sosyalist ekonomisini tekelci bürokrat kapitalist ekonomiye dönüştürmek istiyordu. Onun diğer ilişkilerle olan ilişkiler karşısındaki tutumu bir teslimiyet ve ihanet tutumuydu; o, Çin'i emperyalizm ve sosyal-emperyalizmin bir sömürge ve yarı-sömürgesi durumuna getirmek istiyordu.

Deng Siao-ping görev başına döndükten sonra başında Başkan Mao'nun bulunduğu merkez komitenin onayı olmaksızın, işletmelerin idaresinde "sırf yetkili bakanlıkça doğrudan kontrol" sistemini uygulamaya başladı. Bu, yetkili merkezi bakanlıklardaki bir kaç yöneticinin ülkenin tüm bölgesindeki işletmelere emir ve onlar hakkında karar vermeleri anlamına geliyordu. Aynı meslek kolundaki işletmeler tek bir sistemde toplanarak bu kişilerin keyiflerine göre at oynatabilecekleri duruma getirildiler. Bu, merkez ko-

mitenin ve yöresel parti komitelerinin ekonomiye ilişkin kumandasının tasfiye edilmesine ve çeşitli düzeylerdeki parti komitelerinin ortak yönetimini ortadan kaldırmaya götüren yoldu.

Daha 1956 yılında Başkan Mao, proleterya diktatörlüğünü, sağlamlaştırmak, sosyalizmin ekonomik temelini güçlendirmek ve güçlü bir sosyalist ülke inşa etmek için merkezi ve yöresel kurumlar arasındaki ilişkilerin doğru ele alınmasının ve "yöresel organların merkezi yönetimin ortak planlanması altında daha fazla çaba sarfetmeleri"nin zorunlu olduğunu açıklamıştı. Böyle bir şey, gerek merkezi, gerekse de bölgesel insiyatifi geliştirecekti. Ne var ki, Liu Şao-şi ve Deng Siao-ping uzun zaman bu ilkeyi hayata geçirmek yerine emperyalist tröstleri göklere çıkardılar.

Büyük proleter kültür devrimi, Liu Şao-şi ile Lin Piao'nun iki büyük burjuva karargahını yerle bir etti. Kitleler ve devrimci kadrolar "işletmelerin sırf yetkili bakanlıkça doğrudan kontrolü" sistemine karşı ayağa kalktılar ve Başkan Mao'nun doğru çizgisini uyguladılar. Çin'deki artık güneyden kuzeye tahıl ve kuzeyden güneye kömür nakli yapılmıyordu. Çin'in güneyinde yeni yeni kömür, petrol ve doğal gaz yatakları bulundu. Ufak demir çelik tesisleri, suni gübre, çimento ve makina fabrikaları ile santraller mantar gibi fışkırıyor ve verim birkaç misline çıkıyordu. Bir çok küçük ve orta büyüklükteki şehirlerden yeni yeni sanayi merkezleri doğuyordu. Bütün bunlar Başkan Mao'nun "iki yönlü faaliyet, tek yönlü faaliyetten çok daha iyidir" direktifinin tamamen doğru olduğunu gösteriyor. Bu, ekonominin "daha

çok, daha çabuk, daha iyi ve daha ekonomik" ilkesine uygun olarak gelişmesi açısından hayati öneme sahiptir.

Deng Siao-ping ise, daha görevinin başına döner dönmez eski alışkanlığının esiri oldu. "Merkezleştirilmiş ortak" yönetim bahanesi altında "tüm ülkeye hizmet eden ve ülke çapında örgütlü koordinasyonu gereken kilit işletmeler" dediği şeyleri "daha yüksek kurumlar" a devretmek istiyordu. Bu siyaset izlenseydi, büyük işletmeler ve onlarla birlikte çalışan orta büyüklükteki ve ufak işletmelerin çoğu "devredilmiş" olurdu. Bu da kaçınılmaz olarak bölgesel, gerekse de halk kitlelerinin insiyatifinin boğulmasına ve bir bütün olarak sosyalist inşanın baltalanmasına neden olurdu. Deng'in niyeti açıktır: Başkan Mao'nun çizdiği yolu her halükârda baltalamak, kültür devriminin doğ-

ru değerlendirmesini değiştirmek, revizyonist çizgiyi yerleştirmek ve emperyalist tröstleri bataklığa götüren yolundan yürüme.

"İşletmelerin sırf yetkili bakanlıkça doğrudan kontrolü" sistemi, partinin ortak yönetimine tamamen aykırıdır. Bu, bölücülük ve parti merkez komitesine muhalefet eden "çok merkez" doktrininin uygulanması demektir. Bu, zorbalık ve bölgesel kurumlar ile halk kitleleri üzerinde burjuva diktatörlüğü uygulamak demektir. Bu sistemin Deng Siao-ping tarafından yeniden yerleştirilmesi sosyalist ekonomimizin tasfiyesini amaçlıyordu. Onun isteğine göre hareket edilmiş olsaydı, tüm halkın mülkiyetine dayanan sosyalist ekonomi kaçınılmaz olarak tek tek branşların bağımsız "özel mülkiyeti"ne parçalanmış olurdu. Bu durumun doğuracağı gereğinden fazla bir iş bölümü de çalışmayı ciddi bir

şekilde engeller ve karşılıklı ilişkilerde kapitalist rekabet ilişkisine dönüşürdü.

"İşletmelerin sırf yetkili bakanlıkça doğrudan kontrolü" çeşitli dallardaki dengeyi gözönüne almadığından ekonomide rasyonel iş yeri dağılımı uzun sürede yok olur, resorların çok yönlü kullanımı ve yaygın sosyalist işbirliği engellenir.

Deng Siao-ping'in işletmelerin, yalnızca merkezi kurumlara tabii kılınması şeklindeki "düzeltme"si, üretimin kapitalist konsantrasyonu ve tekelleşmeyi amaçlıyordu. O, aynı zamanda revizyonist uygulamaların hakim kılınmasına da yardımcı olmak istiyordu: İşletmelerde uzmanlara dayanılmalı, kâr, işletmenin en önemli hedefi olmalı, maddi teşvik yürürlüğe sokulmalı, üretim hızı hızla artmalı ve teknik ilerlemenin üzerinde durmalıdır. Böylece Başkan Mao'nun ve sosyalist inşaya ilişkin çizim politikası bir yana fırlatılacak, burjuva hakkı genişletilip güçlendirilecek, sosyalist yön ve işletmeleri-

mizin sosyalist yolu tersine çevrilererek sosyalist ekonomi, tekelci bürokrat, kapitalist bir ekonomiye dönüştürülecekti.

SOVYET REVİZYONİSTLERİNE HAS BİR İŞLETME YÖNETİMİ

Deng Siao-ping iki yönden tekelci bürokrat kapitalizmi inşa etmeye çalıştı: İdari açıdan yukarıda anlatılan sistemi körüklüyor; işletmeler de ise işçiler üzerinde burjuvazinin diktatörlüğünü gerçekleştirmek için Sovyet revizyonist işletme yönetim tipini savunuyordu. Başkan Mao, daha 1964'te şunları söylüyordu: "İdarenin bizzat kendisi sosyalist eğitimin konusudur. Eğer idarede çalışanlar işçilerin arasına atölyelere gitmez, onlarla birlikte çalışmaz, öğrenmez ve yaşamazlarsa, alçakgönüllülükle onlardan bir veya birkaç ustalık öğrenmezlerse, o zaman hayatları boyunca işçi sınıfı ile keskin bir sınıf mücadelesi içinde bulacaklar ve sonuçta işçi sınıfı tarafın-

dan burjuvazi olarak devrileceklerdir." Deng Siao-ping ise, her zaman Başkan Mao'nun "tüm yürekten işçi sınıfına dayanın" direktifine karşı gelmiş ve inatla işçi sınıfına düşman revizyonist bir çizgi izlemiştir. O, açıkça "işçi, köylü ve askerlere dayanmak izafidir" diyerek işçi sınıfı, yoksul ve aşağı orta köylüleri devletin efendileri olarak görmeyi kesin bir şekilde reddetmiş ve onların ekonomiye damgalarını vurma hakkına sahip olduklarını inkar etmiştir. İşçi sınıfının kültür devrimi sırasında işletme idaresindeki kapitalist ve revizyonist ilke ve kuralları eleştirmek gibi, devrimci eylemleri Deng Siao-ping'i öfkeden deliye çevirmiştir. O, tekrar görev başına geldiği andan itibaren, tereddütsüz intikam almak üzere karşı saldırıya girişti. Yalnızca işçi sınıfını "denetleme, dizginleme ve sindirme"ye hizmet eden bütün bu kuralların "mümkün olduğu kadar sıkı" ele alınmasını da savundu. Bu, gerçekte onun Başkan Mao'nun şiddetle mahkum ettiği "işçi sınıfının kanı-

nu emen burjuva unsurlar"ın baş temsilcisi olduğunu açıkça göstermektedir.

Hangi çizginin izleneceği, hangi sınıfın bir işletmede yönetime sahip olduğu gibi, faktörler, hangi sınıfın gerçekte söz konusu işletmenin sahibi olduğunu belirleyen faktörlerdir. Deng Siao-ping'in revizyonist çizgisine uyacak olursak, kapitalist yoldaki parti iktidar sahipleri, parti içindeki burjuvazi işletmelerdeki yönetimi ele geçireceklerdir. Onlar, bu işletmeleri işçi sınıfının yarattığı zenginlikleri gasp ve çarçur etmek ve işçilerin sırtından rahat hayat sürmek için kullanacaklardır. Bu ise, işletmelerin sadece lafta sosyalist işletmeler olduğunu, gerçekte ise tekelci bürokrat kapitalist işletmelere dönüşmeleri demektir.

Deng Siao-ping'in gerçekleştirmeye çalıştığı şey, Kruşçev ve Brejnev'lerin şu "ekonomik reformlar"ının bir tekrarıdır başka bir şey değildir. Sovyet revizyonistleri, tekelci bürokrat kapitalizmi geliştirmek için çekirdeğini maddi teşvik ve kârın oluşturduğu "yeni ekonomik sistem" dedikleri şeyi uygulamaya soktular. Bu sistemde teknik ve uzmanlık her şeyin üzerindedir; işlemleri yalnızca "uzmanlar" yönetir. Tekelci bürokrat burjuvazi proletaryanın ekonomideki yönetim ve iktidarını tamamen gasp etmiştir. İşleme yasalarında müdürlerin "kendisi" işletmelerinin üretim araçlarının sınırsız satma, transfer etme veya kiralama, kendi takdirlerine göre işçi alma ve çıkarma hakkına sahip oldukları belirtilmiştir. Bu şekilde onlar, işçilere karşı istedikleri tedbiri alabilmekte ve onları burjuvazinin diktatörlüğüne tabi kılabilenlerdir. Sovyet revizyonist işletme yönetimi yukarıdan aşağı olmak üzere düşey bir yapıya sahiptir. Burada iki sistem söz konusudur: (Düzeylerini yetkili bakanlık ve kombina işletmesinin oluşturduğu) iki basamaklı bir sistem ile (düzeylerini bakanlık, sanayi kombinasyonu, kombina işletmesinin oluşturduğu) üç basamaklı bir sistem. Dev ölçüdeki bu şirketlerin merkezlerinde esasen işletmelerin bütün idari işlevleri toplanmıştır. Bu "yeni ekonomik sistem" in uygulamaya sokulmasıyla Sovyet revizyo-

nist dönemi ülkenin tüm işletmeleri üzerindeki tekeli ve hakimiyetini güçlendirmiştir.

Sovyetler Birliği'ndeki gerçek, sosyalist ekonomi, tekelci bürokrat kapitalist bir ekonomiye dönüştüğünde, emekçi kitlelerin üzerine nasıl bir felaketin çöktüğünü açık bir şekilde gösteren bir aynadır. Siyasi hakları ellerinden alınan ve iktisaden sömürülen emekçi kitleler, bugünün Sovyetler Birliği'nde sıkıntı içinde hayatlarını sürdürmektedirler. Diğer bir adı "refah planı" olan dokuzuncu beş yıllık plan, başarısızlığa uğramıştır; sanayinin gelişimi yıldan yıla yavaşlamakta ve tarım tam bir kargaşa arz etmektedir. Ekonominin çeşitli dalları arasındaki eşitsizlik daha da büyümekte, işçiler ve köylüler ile bir avuç tekelci bürokrat kapitalist arasındaki çelişki giderek derinleşmektedir. Bu, Sovyet sosyal-empyalizminin siyasi ve ekonomik krizini sürekli derinleştirmektedir. Deng Siao-ping ile beraber Sovyet revizyonistlerinin izinden gitmek demek, sosyalist üretim ilişkilerinin, sosyalist üst yapının ciddi bir şekilde tahrip edilmesi ve Çin'in sosyalist ekonomisinin yıkılması demektir.

"BÜYÜK ÇAPTA" TESLİMİYET VE ÜLKEYE İHANET "SİYASETİ"

Başkan Mao'nun tespit ettiği gibi, Çin'in tarihi şartlarında inatla kapitalist yoldan yürümek isteyenler "pratikte emperyalizme, feodalizme ve bürokrat sermayeye teslim olmaya hazır olanlardır" "İşte Deng Siao-ping, böyle bir durum içerisindedir. Onun gözünde Çin'liler ekonomiyi inşa edemezler ve (tarım, sanayi, ülke savunması, bilim ve teknikte) dört modernleştirmeyi gerçekleştirebilecek durumda değildirler. Ona göre bunların gerçekleştirilmesinde sosyalist sistem de bir işe yaramamaktadır. O halde, tek imkan "sanayide teknik dönüşümü hızlandırmak ve iş verimini arttırmak" için "dışarıdan teknoloji ve tesis ithal etmek"tir. Onun formüle ettiği ve Çin'in "dış ülkelerle uzun vadeli

anlaşmalar" yapmasını öngören "büyük atılım siyaseti" de bu amaçla hizmet ediyordu. Çin'e "en modern en yüksek kalitede tesisler" veren yabancı kapitalistler, bunun "karşılığı" olarak maden ürünleri alacaklardır. Bu düşünce, her türlü yabancı şeye tapmak ve gerçekte teslimiyet ve ülkeye ihanet demek değil de nedir?

Ekonominin inşasında kendi halkının gücüne dayanma veya yabancı olan her şeyin önünde dize gelip dış ülkelere bağlanma -bu iki düşünce birbirine tamamen zıt iki çizgiyi ifade etmektedir - Başkan Mao'nun bize öğrettiği gibi, "Her şeyden önce kendi gücüne güvenmek, dışarıdan buna destek, yardım elde etmek, batıl önyargılardan kurtulmak, bağımsız bir şekilde kendi başına sanayi ve tarımı işletmek, teknik ve kültür devrimini yapmak, köle zihniyetini yıkmak, dogmatizmi mezara gömmek, titizlikle başka ülkelerin olumlu tecrübelerinden öğrenmek ve mutlak surette olumsuz tecrübelerini de incelemek ve bunlardan düstur olarak yararlanmak": İşte bizim çizgimiz budur. "Deng Siao-ping, Başkan Mao'nun bu çizgisine tam olarak ihanet etmiştir. Onun "büyük atılım siyaseti" gerçekte Çin'in ekonomik inşasında Çin halkının gücüne dayanılmasına karşı geliyor, bunun yerine "dışarıdan teknoloji ve tesis ithal edilmesi"ni öneriyordu.

Bağımsızlık ve kendi gücüne güven siyasetinde sebat edilip edilmeyeceği sadece ekonomik bir sorun değil, fakat aynı zamanda ve her şeyden önce siyasi bir sorundur. Diğer ülkelerin gelişmesini kontrol altında tutma ve böylece onlara şantaj yapabilmek, onların içine sızmak ve yayılmak için ileri teknoloji ve modern üretim tesislerini tekelleştirmek, ekonomik güçten yararlanmak, diğer ülkelerin kontrolü ve yağmalanmasında emperyalizmin ve sosyal-empyalizmin elinde önemli birer araçlardır. Günümüzde ekonomik yönden bağımsız olmayan ve kendi gücüne dayanmayan bir devlet siyasi olarak da, gerçek bağımsızlığına sahip değildir, veya siyasi bağımsızlığını pekiştiremez ve şu veya bu süper devletin ağına yakalan-

ma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Devletimiz Çin'de sosyalist devrim ve sosyalist insanın ihtiyaçlarına uygun olarak eşitlik ve karşılıklı yarar ilkeleri ile uyum içersinde yabancı teknoloji ve tesislerin ithal edilmesi zorunluluğunu inkar etmemektedir; ne var ki bu, bağımsızlık ve kendi gücüne güven gibi ışık tutucu ilkelere bir kenara fırlatılması şeklinde yapılmamalıdır. Çin halkı, dört modernleştirmeyi asla ithal yolu ile gerçekleştirmeyi düşünmemelidir. Esas olarak kendi öz gücümüze güvenme yerine Deng Siao-ping'in arzuladığı şekilde sadece yabancı teknolojiye bel bağlar, yabancı konstrüksiyonları kopya eder, yabancı imal biçimlerine devralır ve yabancı makinaları taklit edersek, işte o zaman kendimizi ebediyen dış ülkelerin arkasından topallamaya mahkum etmiş oluruz. Bunun sonucu olarak da, teknik gelişme ve tüm ekonomisi, tekelci yabancı sermayenin denetimine girer.

Tekelci burjuvazinin iktisatçıları, sanayide geri olan ülkelerin sadece emperyalizmin tekniğine dayanarak "ilerleyebilecekleri" safatasını ortaya attılar. Deng Siao-ping gibi kendisine komünist diyen bir adamın bu iki yüzlü lakırdıyı tekrarlaması, gerçekten de olacak bir şey değil. Bu bir tesadüf olmayıp, Deng Siao-ping'in ekonomik taslağının her bakımdan emperyalizmin ihtiyaçlarına uygun olduğunu göstermektedir.

Sovyet revizyonistlerinin borazanı "Pravda", yabancı tecrübe ve sermayeyi getirmek amacıyla Sovyetler Birliği'nin madenlerini terhin etmek gibi düşünceleri uzun uzadıya yazmıştır. Gerçekleştirilecek projelerin ürünlerinin bir bölümü, bu plana göre gelecekte borçların geri ödenmesinde kullanılacaktır. Deng Siao-ping'in "büyük atılım siyaseti" de böyle bir şeydir. Özünde bu siyaset Çin'in doğal zenginlikleri ve devlet egemenliğinin yabancı kredilere peşkeş çekilmesini öngörmektedir.

O, utanmadan kendi siyasetinin "yararlar"ını şöyle sıralamıştır: 1) İhracatın desteklenmesi, 2) Teknik dönüşümün ilerletilmesi, 3) İşgücü-

nün kullanılması. Hangi tür "yararlar"dan bahsediliyor?! Bunlar, Çin'in doğal zenginliklerini yağmalaması ve Çin halkının kanını emebilmesi için emperyalizme kapıların ardına kadar açılması demektir; bu alışverişte yabancı tekelci kapitalistler para ve materyal, Çin ise işgücünü temin edecektir. Çin halkı, kurtuluştan önce bu "yararlar"dan yeteri kadar tatmıştır. Deng Siao-ping'in teslimiyetçi "büyük atılım siyaseti"ne uyulacak olursa ülkemiz, adım adım emperyalizm ve sosyal-emperyalizmin hammadde kaynağı, yatırım ve pazarlama alanı durumuna düşecektir. Böylelikle, sadece sosyalist devrimin kazançlarını yitirmekle kalmayacağız, fakat aynı zamanda demokratik devrimin ürünleri de yok edilmiş olacaktır.

DİKKATE DEĞER TARİHİ TECRÜBELER

Son yüzyılın tecrübeleri bize emperyalizmin tekniğine ve kredilere bağımlılık sayesinde Çin'in ekonomisinin gelişip serpilebileceğine inanmanın sadece bir hayal olduğunu öğretmektedir. 19. yüzyılın ikinci yarısında Cing hanedanının sonuna doğru "batıya yaslanma hareketi"nin savunucuları "ülkenin gelişmesi için kredi alınması" düşüncesini vaaz ediyorlardı. Onlar, Çin'in biricik "ilerleme şansı" ve "yaşaya-

bilme yolu"nun emperyalist ülkelere alınacak yüksek miktarda borçlara karşı, ülkenin doğal zenginliklerinin kullanılması ve sanayinin inşası için yabancı tekniğin "kopya" edilmesi olduğunu söylüyorlardı. Ancak sonuç beklenilenin tam tersi oldu. Bu teslimiyetçi düşünceler, tam da emperyalistlerin artık mallarını pazarlamak, Çin'e ihraç etmek ve Çin'i aralarında paylaşmak için ihtiyaç duydukları bir şeydi. "Batıya yaslanma hareketi" Çin'in gelir kaynaklarını gündün güne tüketti ve milli krizi derinleştirdi.

Yarı-feodal, yarı-sömürge Çin'de bazıları coşkuyla "sanayileşme yolu ile ülkeyi kurtarma"yı savundular. Onlar Çin'in yoksulluğu ve geri kalmışlığının temel nedeni olarak gelişmemiş sanayiye görüyorlar ve sanat ve ticaretin büyük çapta gelişmesi ile Çin'in yoksulluk ve zayıflık, güçlülük ve refaha dönüşebileceğini söylüyorlardı. Onlar emperyalizme ve feodalizme karşı kapsamlı bir mücadele vermeye cesaret edemiyor ve emperyalist hakimiyeti devirmeden kapitalist bir sanayinin geliştirilebileceği hayalini güdüyorlardı. Emperyalistlerin ve uşaklarının çift baskısı altında "sanayileşme yolu ile ülkenin kurtuluşu"nu savunanların sonu da önceden belli olmuştur: Ya başarısızlığa uğrayarak hayalleri bir sabun köpüğü gibi patlamış, ya da kendilerini emperyalistlerin kollarına atarak komprador burjuvazinin

Devamı 66. sayfada

"SSCB"-Hindistan Ekonomik İlişkilerinin ve Ticaretin Kazandıdığı Görünüm (2)

Derleyen: Hüseyin ŞİMŞEK
Hüseyin NADİR

Geçen sayıda, "SSCB"-Hindistan Ekonomik İlişkileri ana başlığı altında, yatırım ve borçlandırma üzerinde durmuş-tuk. Bu yazıda ise, iki ülke arasındaki ilişkiler bütünü, önemli bir yanı olan ticaretleriyle ilgili bilgiler aktarılacaktır.

"YARDIM"IN TİCARETE ETKİSİ

"SSCB"nin yatırımları, genellikle belli projeler için makine ve materyallerin fiyatını kapsar. Proje bir kez kurulduktan sonra, onun düzenli bakım ithalatı vardır. Öte yandan 'yardımın' geri dönmesi, yöresel üretilen emtianın ihracı şeklinde olmaktadır. Bu demektir ki, "yardım" ticaretin hacmini arttırmada doğrudan etkindir. Nitekim, "SSCB"nin yardım ettiği yarı-sömürgelerle ticareti, 1957-73 arasında yılda yüzde 10 hızla arttı. Aynı yıllar arasında, diğer yarı-sömürgelerle ticaretin artışı ise, sadece yüzde 2 oldu.¹

"Sovyet-Hindistan ticareti ise, 1950 ile 1970 arasında, yüzde 60 hızla artış gösterdi. Oysa, Hindistan'ın toplam ticaretindeki artış, sadece yüzde 2.4'tü aynı dönemde. Ki, "Sovyet-Hindistan Anlaşması"nın imzalanmasından kısa süre sonra, 1973'teki 6.18 milyon rupee'lik toplam ticaretle, "SSCB Hindistan'ın en çok ticaret yaptığı ülke olarak, ABD'nin önüne geçti."²

Hindistan'ın ihracatında hammaddeler, ithalatında ise, makine ve

donatım ağır basmakta. Bu durum, Hindistan'ın tüm ülkelerle olan ticaretinden ziyade, "SSCB" ile olan ticaretinde daha belirgindir. 1967 ve 1968'de makine ve benzeri mallar, "SSCB"den ithal edilenlerin sırasıyla yüzde 88.5 ve yüzde 90.9'u idi. Hindistan'ın dünya ticaretinde ise, bu yüzdeler yine sırasıyla yüzde 50.2 ve yüzde 64.6 kadardı. Aynı şekilde yapağı, deri ve köseleler, çay, kahve, baharat, yer fıstığı ve deri ayakkabılar, 1967 ve 1968'de, Hindistan'ın "SSCB"ye ihracatının yüzde 80.6'sını ve yüzde 66.6'sını oluşturdu. Bu kalemlerde, Hindistan'ın dünya ticaretindeki ihracat oranı ise, sadece yüzde 40.4 ve yüzde 36.7 idi.³

GİZLENEMEYEN "AKTARMA-TİCARET"

Ne "SSCB" ve ne de Doğu Avrupa ülkeleri, yukarıda sıralanan Hint hammaddelerinin tamamını tüketmek için ithal etmemektedir. Azımsanamayacak bir bölüm, "aktarma-ticaret" için alınmaktadır. Yani, Batı Avrupa ülkelerine yeniden satmak için. Hindistan'dan rupee ile alınanlar, Hindistan'ın Batı ülkelerine sattığından az düşük bir fiyatla satılarak, döviz elde ediliyordu. Doğal olarak, Hindistan'ın Batı ülkelerine olan ihracatı, bu durumdan zarar görüyor. Economic Times, 1972'de Hindistan ile Batı ülkeleri arasındaki son ticari görüşmelerde, Hint mallarının Doğu Avrupa ülkeleri aracılığıyla, daha kolay ve ucuz elde edildiğinin belirtildiğini yazmaktaydı. Batı Alman istatistikleri ise, dolaysız ve dolaylı diye, Hindistan'dan yapılan ithalatı

iki kategoride ele alıyordu.

"Aktarma-ticaret" in farkına, 1965'te varıldı. Önlem olarak pek bir şey yapıldığı söylenemez. Ancak daha sonraki yıllarda, yıllık ticari anlaşmalara "tekrar ihrac" ı yasaklayan bir madde eklendi. Fakat, "aktarma-ticaret" yine gelişmeye devam etti. Yeni Delhi Hükümeti'nin bütün "dikkat çekme"lerine karşın, bu oldukça kârlı ticareti finanse etmek için, Doğu Avrupa ülkeleri ile Batı Almanya ve İsviçre'de mali şirketler dahi kuruldu. Hint malları, Rotterdam gibi limanlarda doğrudan doğruya satılır, veya açık denizlerde yolları değiştirilir oldu. Ağustos-Eylül 1971'de Madras ve Cochin'de, "aktarma-ticaret" olduklarından kuşkulandıkları bütün sevkiyatı durdurmaları emri veriliyordu gümrük memurlarına. Denetimden ilk etkilenen mal, "coir ipliği" oldu. Onu deniz ve kahve ürünleri izledi. Öyle ki, birkaç gün içinde, Doğu Avrupa ülkelerine ticaret neredeyse sifıra indi. Fakat bu uzun sürmedi. Çünkü hükümet, baskılar karşısında geri adım atıp, sınırlamaları kaldırdı.⁴ N.Mishra Dış Ticaret Bakanı iken, 19 Aralık 1972 günü Rajya Sabha'da, "bazı Doğu Avrupa ülkelerindeki kuruluşlar tarafından Hint mallarının Üçüncü Dünya Ülkeleri'ne çevrilmesi olayları rapor değildi" demektedir.

"SSCB"nin, "aktarma-ticaretle" ilgisi neydi? "SSCB", Irak'la olan "Dostluk Anlaşması" ile kazandığı özel bağı ve başlıca silah satıcısı konumunu kullanarak; Aralık 1973'te 6 milyon sterlin karşılığında aldığı bir miktar petrolü, daha teslim almadan, 18 milyon sterline Batı Almanya'ya sattı.⁵ Afganis-

tan, "SSCB"ne 28.65 metreklük gazı 19.5 cente, İran'a ise, aynı miktar gazı 30 cente satardı. 6 "SSCB" bu gazı, 1970'de Batı Almanya'ya 44 centten yeniden sattı. Yine "SSCB", ABD'den kilesini 1.65 dolara aldığı buğdayı, kilesi 4.77 dolara İtalya'ya yeniden sattı. 7

"Aktarma-ticaret" tersinden de işletiliyordu. Örneğin, Doğu Avrupa ülkeleri kendilerinde yapılmayan birkaç kalem makinayı da, Hindistan'la olan ikili ticaret anlaşmalarının arz kısmına katılmaktaydılar. Batı Avrupa ülkelerinden alınan makinalar, yüzde 40-50 daha yüksek bir fiatla Hindistan'a satılmakta. Hindistan hükümetine sunulan birçok rapor, bunun kesin kanıtıdır.

ZENGİNE UCUZ YOKSULA PAHALI

"SSCB"nin mallarını geri ülkelere daha yüksek fiatla sattığı somut rakamlarla sabittir. Öyle ki, geri ülkelere gelişmiş emperyalist ülkelere kesilen fiat arasında, yaklaşık yüzde 15 gibi bir fark sözkonusu. "SSCB"nin, geri ve emperyalist ülkelere seçilmiş mal ihracatından bazı örnekleri tablo olarak vermekte yarar var.

1965'TE BİN RUBLE OLARAK DEĞERİ*

Meta	Miktarı	Geri Ülke Fiyatıyla	Batı ülke fiyatıyla
Traktör	4440 adet	5315	4993
Motosik.	2484 adet	448	401
Hampetrol	5400100 ton	55360	47719
Dizel	1806900 ton	30782	28525
Yapıçeliği	10400 ton	1177	1056
Alüminyum	1600 ton	727	520
Üre	314 ton	30	23

Yukarıdaki listede verilen kalemlerin çoğunu, Hindistan ithal etmektedir. 1969'da Hindistan'a satılan 15.000 traktörün yedek parçalarının fiatı, "SSCB"nin bunları Doğu Avrupa ülkelerine sattığının üç katı idi. Aynı yıl, nikeli Avrupa pazarlarında tonu 15.000 rupee'den satarken, Hindistan'a 30.000 rupee'den satıyordu. Fiyatlardaki bu ayrımın nedenlerini bulmak zor değil. Birinci olarak; Batı'da kurulu tekellerin

egemenliğindeki pazarlara girmek için, "SSCB" fiat alçaltmak zorundaydı. İkinci olarak; ithalat fiatlarının yüksek tutulduğu geri ülkelerin çoğunluğu, "Sovyet sermayesi"nin yatırıldığı ülkeler. Bu durumun, ithalatta "SSCB" lehine birçok ayrıcalık yaratması, hiç de şaşırtıcı değil.

"Yoksula pahalı satma"nın yanı sıra, "yoksuldan ucuz alma" durumu da sözkonusu. "SSCB"nin geri ülkelerden aldıklarına verdiği fiat, genel olarak dünya fiatlarından aşağıdadır. Bu noktada, Hindistan özelinde uzun boylu tartışmalar oldu. Hindistan'ın, "SSCB"den ithalatının birim değeri, Batı ülkelerinden ithalatının birim değeri ile karşılaştırıldı. Sonuç, fiatların genel olarak düşük ve bazen çok çok düşük olduğu. 1958'den 1966'ya dek, "SSCB"ne ihracatın yüzde 80'ini tutan önemli ihraç mallarının incelenmesinde; jüt manifaktürleri, deri ve köseleler, tütün ve yapağı için, "SSCB"nin ödediği fiatlarla, Amerika'nın ve diğer ülkelerin ödedikleri fiatlar karşılaştırıldığında, bu açıkça görüldü. Jüt manifaktürlerinin durumunda, ihracatın 12 yıllık ortalama birim değeri şöyle idi: ABD 1978 rupee, B. Avrupa ülkeleri 1807 rupee, "SSCB" 1775 rupee.

Deri ve köseleler için ise, kg. başına birim değer şöyleydi: B. Avrupa ülkeleri 8.8, ABD 6.6 ve "SSCB" 6.7 rupee.

Hindistan-"SSCB" ticaretini bu noktada özetlersek: Hindistan'la ticaretin hızla büyümesinde, "Sovyet sermayesi" aracı olmuştur. Ticaret anlaşmasının imzalanmasından sonra, "SSCB" Hindistan'ın en çok ticaret yaptığı ülke durumuna gelmiştir. "Aktarma-ticaret", Hindistan'

in çok büyük ölçüde döviz yitirmesine neden olmaktadır. "SSCB" pek çok malı Batılı ülkelere sattığının yüzde 15 fazlasıyla geri ülkelere satıyor. Bazı durumlar dışında, "SSCB" bu ülkelerden aldığı mallara, dünya fiatlarından düşük ödeme yapmaktadır.

NEREDEN NEREYE

"SSCB"nin Hindistan'da başlıca güç olması, 1971 yılında imzalanan, "Hindistan-Sovyet Anlaşması"yla belirleyici bir düzey kazanmıştı. Ki bu anlaşma, bir sürü yeni pazarlıkların da önünü açmış oluyordu. İki ülke arasındaki "değiştirme" pazarlıkları, pamuklu dokumalarla başlatıldı. "SSCB", Hint fabrikalarında dokunması için, Sudan pamuğu temin etti. Bu alışverişte, Hintli komisyonculara "değiştirme ücreti" olarak 165 milyar rupee ödendi. Böylece, Hint emeğiyle üretilen değer yerli komisyoncuların değiştirme ücreti eksikliğiyle, sermayeyi sağlayan "SSCB"ne akıyordu.

"SSCB" çok geçmeden, "değiştirme pazarlığı birimlerinin" kurulmasını önerecek ve sorun, zamanın Dış Ticaret Bakanı L.N.Mishra'nın, Mayıs 1972'deki Moskova gezisinde tartışılacaktı. "SSCB"nin, Hindistan'a emek-yoğun sanayi kurmada yardımcı olmaya razı olduğu söylendi. Daha sonra, 2 Mart 1973'te açıklanacak daha önemli bir şey gündeme getirildi. Birimlerin makinelerini, "SSCB" sağlayacak ve bu fabrikaların üretimini büyük kısmı "SSCB"ye ihraç için ayrılacaktı. Önerilen birimler şunlardı: 500.000 tonluk bir alüminyum tesisi, yılda 40-60 milyon rupee değerinde deri mallar, 5.000 ton kadar tahta vida-sı ve dicital makineler.

Kapital ihracı öyle bir yapıyordu ki, Hindistan'ın sınai ürünlerine olan bağımlılığı korunuyordu. Dahası artırılıyordu. Aranan, emeğin daha yoğun olduğu sanayileri, ucuz işgücünün bol olduğu Hindistan gibi ülkelere taşınması yolu olmaktadır. Böylece geri ülkeler, bir çeşitle "ikincil işletme atelyesine" dönüşürülmüş bulunuluyordu. Madras Ameliyat Araçları Tesisi'nde yapı-

lacak olan araçların çoğunun spesifikasyonları Hintli doktorlarca uygun bulunmayınca, tüm üretim tesiste yığılı kaldı. Sonraları "SSCB" bunları kendi kullanımını için, üretimi satın alma, önerdi. Bu, üretimin büyük kısmının kendisine ihraç edildiği bir ameliyat araçları tesisi elde etmek demek oldu. Öte yandan, Mayıs 1972 görüşmelerinde, adı geçen tesisin kullanılmayan kapasitesinin seri çatal-bıçak takımı imal için adapte etme yardımı önerildi "SSCB"ince. Tabii kendisine ihraç edilmek koşuluyla.

"SSCB", Hindistan'da Ağır Elektrik, Ağır Makine Yapım Tesisi, Madencilik ve İlgili Makineler Kurumu vb. gibi kendinin finanse ettiği projelerden yapılan araçlar için büyük çapta sipariş almayı teklif etti. Bu noktada, 27.11.1968'de anlaşmaya varılmıştı. Hindistan'dan alınacak bu araçlar, "SSCB"nin diğer geri ülkelerde finanse ettiği projeler içindi.⁸

BREJNEV ZİYARETİ SONRASI

Brejnev'in, Aralık 1973 tarihinde yapılan Hindistan ziyareti sırasında, beş yılda bir gözden geçirilmesi öngörülen 15 yıllık bir ekonomik anlaşma imzalandı. Bu anlaşmayla ticaretin artırılması, "iş bölümü"ne ve geri ülkelerde ortak anlaşmalara gidilmesinin yanı sıra, iki ülke planlama kuruluşları arasında bağlantı kurulması amaçlanmaktaydı. Anlaşma, pratik amaçlar açısından, Hindistan'ı Doğu Avrupa ülke grubunun yarı-üyyesi olarak ortaya çıkarmayı vaadediyordu. Hindistan'ın planlarının, Doğu Avrupa ülkelerinin "üretim-paylaşma" planlarına uyacak şekilde düzenleneceği açıkça ifade edilmese bile, olacak olan buna yakın bir şeydi. Böyle olmasının göstergeleri neler olabilirdi?

Sistematik olarak fazla kapasite yaratılması, makinelerin "SSCB" ya da diğer Doğu Avrupa ülkeleri tarafından sağlanması, işletme üretiminin, makine ve materyalleri temin edenlere ihraç için ayrılması vs. Brejnev'in ziyaretini izleyen gö-

rüşmeler sırasında, Hint tarafı, BHEL'de jeneratör üretimi için önemli parça ve hammaddeler istedi. "SSCB", bunun için koşul koydu. Hindistan, iki yeni turbojet almahydı.⁹ 4 Ocak 1975 tarihli Economic Times, "SSCB"nin Hindistan limanlarında, "öncelikli işlem" istediğini yazmaktaydı.

"SSCB", Hindistan'ın önde gelen mika alıcısıydı. Mikanın yüzde 60'ını ise, Doğu Avrupa ülkeleri almaktaydı. Önceleri, ihracat işinde birden fazla Hint firması vardı. Sonra, bütün ihracatın Mika Ticaret Acentesi (MITCO) yoluyla kanallize edilmesi kararlaştırıldı. "SSCB", MITCO'nun seçtiği firmaları reddetti. Çünkü, geniş boyutlu firma rekabetinden yararlanarak, fiat düşürme olanağını ortadan kaldıracaktı bu uygulama. Öte yandan, MITCO'nun kalite hakkındaki şikâyetleri yerinde, mika mostralarında inceleme izni isteği de reddedildi. Hintli yetkililer, bu tavriyla "SSCB"nin yakınmalarında ciddi olmadığını belirttilerdi.

ABD hem İMF aracılığıyla, hem de kendi başına hareket ederek, 1966'da Hindistan parasının değerini yüzde 57.5 düşürdü. Doğal olarak bu, Amerikan dolarının daha çok Hint malı satınması demektir. Aynı dönemde, Hindistan'ın "SSCB"ye ihracatı, "bir altın hükümüyle" korunmadığı için, rupee'nin altın içeriğinin değişmesiyle, Hindistan'ın ihraç mallarının rupee değerinde bir artış olmayacaktı. "SSCB" rupee değerinde ödenmeyen ihracat kontrat ödemelerinin değerini yükseltmeyi reddetti. Böylelikle Hint malları, dünya fiatlarının yüzde 57.5 altında alınmış olacaktı. Fakat buna karşı, Hintli ihracatçılar tavır alarak, malları bırakmadılar. Oturulan pazarlık sonucunda, "SSCB" ödenmeyen ihraç kontratlarını yeniden değerlendirmeye razı oldu. Kabul edilen revölüsyon, yüzde 47.5'luktu. Oysa "SSCB"ye Hindistan'ın ödemesi gereken kredi ödemeleri yüzde 57.5 olan yeni değerlendirme üzerinde yapıldı. Yani, "SSCB" net yüzde 10 kazanç elde ediyor ve henüz geri ödenmeyen kredileriyle eskisinden

yüzde 10 fazla Hint malı alıyordu.

SİLAH TİCARETİ

"SSCB"nin Hindistan'a silah satımı, 1960'da 24 adet 11-14 uçağının satılmasıyla başladı. Fakat, bu yıllarda Batı ülkelerinden silah temini hâlâ ağır basacaktı. "SSCB", MİG 21 avcı uçağının yapımı için tesisler kurma önerisiyle bu işe girdi. Nitekim, MİG-21 ve SU-7 uçakları satışlarıyla, Hindistan Hava Kuvvetleri büyük ölçüde "SSCB"ne bağlandı. Halen bu iki tip uçak Hindistan Hava Kuvvetleri'nin ana gücünü oluşturmaktadır. MİG'lerin Hindistan'da yaptırılmasının, "SSCB" için daha kazançlı olduğunu önceki sayıda vurgulamıştık. Aynı zamanda, "SSCB"nin proje üzerinde tam kontrol sürdürmekte, temel materyaller ve karışık parçalar (uçanın halalanma aygıtları, haberleşme ve elektronik donatım gibi) "SSCB"nden ithal edilmekte. "SSCB"nin tedariki kesme durumunda, Hindistan hükümetinin yapabileceği hiçbir şey yok. "Hindistan bu tesislerde başka uçağın yapımını yüklenecek durumda olamaz."¹⁰

"SSCB", Hindistan'a "ayrıntılı düzenek" çizimleri vermeyi reddetti. "Kontrat koşulları altında Sovyetler Birliği, Hindistan'a ayrıntılı düzenek ve tip onama verileri sağlamaz. Hint tarafının bunların temini ricaları geri çekildi."¹¹ Öte yandan, 1973'te "SSCB" rupee yerine dolarla ödenme istemlerine başladı. Sözkonusu uçakların pek çok yıl önce yapımına başlanmasına karşın, 1974'te Savunma Bakanı bazı uçakların bakım için, hâlâ "SSCB"ne gönderildiklerini açıklayacaktı.

Orunun büyük gereçlerinin yeni levazımata, çoğunlukla "SSCB"den. İngiliz Vajeyanta tankı burada yapıyor da, çok sayıda "Sovyet T 55 tankı" ithal edildi. Ağır toplar da, "SSCB" tedarikidir. Deniz Kuvvetleri de, yeni levazım için, hemen hemen tümüyle "SSCB"ne bağlıdır. Bütün denizaltıları, fırkateynlerin yarısı, roket-boatların tümü ve envanterdeki az sayıda çıkarma gemilerinin tümü.¹² Bağımlılık, yalnız yedekler için değil, bakım ve

onarım için de sözkonusu. Hintli mühendislere elektrik ve döşeme vb.nin çizimlerinin bile verilmediği belirtilmekte. Her şey, "Sovyet danışmanları"nın gözetiminde yapılır. Örneğin, Rombay'da Deniz Kuvvetleri Tersanesi'nde 50 ila 100 arasında danışman vardı.

"SSCB"nin MİG-21, ağır toplar, tanklar vb. için yeterli derecede yedek temin etmediğine dair suçlamalar oluyor. Mahdu Limaye, "ancak 10 gün süreli bir uyuşmazlık için yeterli levazım olduğunu" bildiriyordu.¹³ Fakat Savunma Bakanı Jigjivan Ram, "SSCB"nin MİG-21 parçalarını ahlakoyduğunu yalanlayacaktı, 13 Eylül 1974 tarihinde, Mahdu Limaye'ye gönderdiği mektupta.

KİLİT SEKTÖRLER TUTULUYOR

"SSCB"nin Hindistan'daki yatırımları ağır sanayi sektöründe yoğunlaşmış bulunmaktadır. Bu yatırımların dağılımı, Mart 1970'e kadarki "SSCB" yardımının amacına göre sanayi kolunda şöyle: Çelik yüzde 40.0, petrol 19.1, enerji 18.1, kömür işletmeleri 6.1, ağır makine yapımı 7.2 ve ağır elektrik 4.9'dur.¹⁴

Bu sektörlerde, "SSCB" Hint kapasitesinin önemli bir bölümü elinde tutmaktadır. Jigjivan Ram, "Sovyet Ülkesi" adlı derginin 1971 yılında çıkan 15. sayısında, "SSCB" projelerinin kapasite oranını şöyle sıralıyordu: Çelik sektöründe yüzde 30, petrol arıtmada yüzde 60 ve ağır makinede yüzde 85. Aynı zamanda, karadaki petrol aramalarının hemen hemen tümüyle elektrik üretilen araçların tüm üretimiminin yüzde 75'i "SSCB"ye bağlıdır.

Önce de vurguladığımız gibi, "SSCB"nin diğer geri ülkelere olan yatırımları maden, petrol, ulaşım olanakları, sulama, enerji projeleri vb. alanlardadır. Hindistan'da ise, yatırımlar ağır sanayide yoğunlaşmıştır. Bunun bir rastlantı olmadığı, olamayacağı açık. Sanırım ilk vurgulanması gereken, Hindistan'ın yarı-sömürgeler içinde, sanayice en gelişmiş olmasıdır. Batılı emperyalistlere karşın, Hindistan'a çok

geç el atan "SSCB", bu ülkenin stratejik önemini tez kavradı. Ki, bu ülke Asya'nın önemli bir bölümüne ulaşmada büyük rol oynamak durumundadır.

"SSCB"nin devlet kuruluşlarıyla başladıysa da, tek tek Hintli kapitalistlerle de işbirliğini geliştirdi zamanla. Örneğin, "Birla Elektrik İnşaa ve Donatım Şirketi"nin, 1974 yılında traktör yapımı için ve ülkenin en büyüğü olacak olan bir rulman projesi için özel kişilerle işbirliği sözkonusu oldu.¹⁵

GENEL OLARAK

1965'teki Hindistan-Pakistan uyuşmazlığı, "SSCB"nin aracılığında "tatlıya" bağlandı. Bu "SSCB"nin yarı-kıtanın işlerine katılmasının başlangıcı oldu. 1969'da, bir Hindistan-Sovyet Anlaşması gündeme geldi. "Sovyet" sözcüsü, "Asya'daki yabancı üsler sökülüyor" diye açıklarken, "SSCB" tarafından desteklenen bir ortak güvenlik düzeninin bölgenin güvenliğine katkıda bulunacağını da ekliyordu.

1969'da önerilen, anlaşma için hemen sonuç alınmadı. O günlerde, bir bölünmeden yeni çıkan İndra'nın Kongre partisi, böyle bir adımı atmak için yeterli derecede güçlü değildi. Daha uygun bir döneme kadar, anlaşma önerisi rafa kaldırıldı. Bunu da, 1971'deki Hindistan-Pakistan uyuşmazlığı sağladı. "Hint-Sovyet Anlaşması", Pakistan'dan geldiği varsayılan tehditlere karşı, Hindistan'ın güvenliğinin garantörü olarak sunuldu. Anlaşma gerçekte bir askeri pakttı. Böylelikle, Hindistan Silahlı Kuvvetleri, "SSCB" ile "ortak askeri savunma"ya girmek zorunda bırakıldı.

Anlaşmadan hemen sonra Gromiko "Yüce Sovyet"e yaptığı açıklamada, Hint-Sovyet anlaşmasının Brejnev Asya Ortak Güvenlik Planı'nın ilk adımı olduğunu açıkça vurguladı.¹⁶ Hindistan, "Brejnev Planı"nın, bölgede diğer Asya ülkeleri böyle bir planı kabul etmeye henüz hazır olmadıkları için, açıkça desteklemedi. 1974 yılında, İndra Gandhi Moskova'yı ziyaret etti ve aynı yılın 29 Eylül'ünde bir ortak

bildiri yayımlandı. Hindistan Hükümeti, Doğu Pakistan'dan mülteci akışını durdurmak gerekçesiyle eyleme girişeceğini belirtiyordu. Hindistan'ın bu tavrını destekleyen "SSCB", gerektiğinde Pakistan'a aseri müdahalede bulunacağını açıkladı. 5 Aralık 1971'de bir TASS bildirisinde şöyle deniyordu: "Sovyetler Birliği gelişmelerin SSCB sınırlarına çok yakın olduğu ve dolayısıyla onun güvenliğini ilgilendirdiği koşulların da gözönünde bulundurarak, gelişmelere kayıtsız kalmaz."

Pakistan'ı bölme operasyonunun başarıyla sonuçlandırılmasını, "Hindistan-Sovyetler Birliği" arasında daha yakın ekonomik ilişkiler izledi. Çeşitli alanlarda daha büyük işbirliği yapma olanaklarını araştırmak üzere komisyonlar kuruldu. Hindistan'a çok miktarda silah ve özellikle savaş gemileri sağlayan "SSCB", karşılığında iki büyük Hint limanında, Vishakapatnam'da ve Andaman adalarında Prot Blar'de gemileri için, demir atma ve yakıt ikmali olanaklarını elde ediyordu.¹⁷

Hindistan-Pakistan savaşının patlamasından hemen sonra, ABD hükümeti kontratı imzalanmış 87 milyon dolar da dahil olmak üzere, bütün "yardım"ı kesti. Bu boşluğu "SSCB" doldururken, bu ABD'nin Hindistan'ın dışına zorlanması demek oluyordu. "Hint-Sovyet işbirliği" bilim ve teknolojide "büyük adımlarla" ilerledi. 1972'de, dört ortak proje vardı ve 1973-74 için toplam 24 ortak araştırma programı önerildi. ABD Devlet Bakanlığı görevlisi D.G. MacDonald aynı günlerde, "Hindistan insiyatifıyla", Mart 1973'e kadar ancak tek bir "teknik yardım" programının kaldığından yakınıyordu.¹⁸ ABD'nin Hindistan'la olan ithalatında, şiddetli bir düşüş olurken, "Hint-Sovyet" ticaretinde toplam döner para hızla artmakta idi. 1973'te döner para 6.12 milyar rupee'ydı. Yani 1972'ye göre, 1.05 milyar rupee artış sözkonusuydu.¹⁹ Böylece, 1973 yılında, "SSCB" Hindistan'ın en çok ticaret yaptığı ülke haline geldi. ABD, özellikle petrol arıtma

Baştarafı 5. sayfada

ce kendi özgürlüğü için değil, aynı zamanda ezen ulusun özgürlüğü için de döğüşmektedir. Marks'ın deyişiyle ezen bir ulus özgür olamaz. Gelelim ülkemize...

Güneydoğu olaylarından dolayı, ülkede estirilen havaya, yürütülen propagandaya bakın. Egemen sınıflar, kadınların ve çocukların duyarlı savunucusu kesilmiş... Başbakan Özal, çocuk ölümlerinin baş ucunda gözyaşlarını tutamamaktadır. Kahraman basınımız, baş manşetlere dizi dizi renkli çocuk ölümlerinin resimlerini yerleştirerek "eşkiyaya" ve "terörizme" günlerdir salvo ateşleri yağdırmaktadır. Öte yandan Uluslararası Af Örgütü, Türkiye'de, kadın, erkek, çocuk ayrımı yapılmadan yaygın bir şekilde işkence uygulandığını açıklıyor. Uzmanlar, hareketin halktan destek bulduğunu, "eşkiyanın", "gündüz külahlı, gece silahlı olduğunu" açıklarken, durmadan "doğu"ya anti-terör birlikleri sevkediliyor. Siyasi parti liderleri, gayretli bir tarzda alarm sirenlerini öttürerek, meclisi toplantıya çağırıyor. Evet tüm bunlar, geçmişte su veya bu isyan vesilesiyle binlerce Kürt köylüsünün kurşuna dizildiği, çocuklarla kadınların evlerde ve mağaralarda top ve mitralyöz mermileriyle biçildiği bir ülkede oluyor. Evet tüm bunlar, Kürdüm demenin ve Kürtçe türkü söylemenin dahi yasak olduğu bir ülkede cereyan ediyor. Kuşkusuz bunları söylemekle biz, PKK'nın çok sayıda kadın ve çocuk ölümlerine yol açan eylemlerini savunmuyoruz. Bu tip eylemler, egemen sınıflara güçlü propaganda malzemesi veren, onların açıklarını kapatan, cephelerini genişletmeye hizmet eden eylemlerdir. Ki biz, bu tip eylemler karşısında fazla şaşırıyoruz. Çünkü kendi içinde demokrasiyi yok eden, müttefiklerine silahla saldıran, Rus sosyal-emperyalizminin işbirlikçisi Suriye'ye dayanan bir hareketin, hedef gözetmeksizin, kadın, çocuk demeden saldırmasını normal karşılıyoruz. Ama egemen sınıfların yaptıklarının yanında bunların sözü bile edilmez. Hiçbir kurtuluş savaşı PKK'nın kafasıyla başarıya ulaşma-

mıştır ve ulaşmaz da.

Evet, sonuç olarak, sömürge ve yarısömürgelerde durdum iyidir. Emperyalist savaş etkenleri önemli ölçüde artmasına rağmen, devrim hâlâ esas akımdır. Alınan askeri tedbirler, gerilla savaşlarının üzerine sürülen ordular, sadece direnişin çetin bir karakter kazanmasına ve daha bir alevlenmesine yarıyor. Zaten tarihin en büyük dramı ve komedisi, kaçınılmaz büyük ilerleyişin önüne geçmek, onu durdurmaya kalkışmaktır. İnsanlık var oldukça, bu büyük komedi ve dram var olacaktır.

Baştarafı 8. sayfada

cadeleye atılmasından yanayız. Ama bunların dünya görüşlerini, programlarını, mücadele hatlarını eleştirmekten de bir an geri durmayacağız. Sınıf bilinçli işçi hareketi, her alanda, kendisiyle diğer sınıf ve tabakalar arasındaki ayrıma ısrarla işaret etmek, yalnızca karşı doğru olanı kavratmak zorundadır. Doğular er veya geç maddi güç haline gelirler.

Proleterya, bizzat kendi pratiğiyle, yaratıcı olmayı, dürüst ve militan olmayı öğretiyor. Ülke gerçekleri bize geniş düşünmeyi, dürüst ve militan olmayı emrediyor, Ağrı Dağı'ndan daha yüce ölümleri görmek ya da duymak istemiyorsak, tohumun toprağa düşüşü bizde hiçbir duygu yaratmıyorsa ölmüşüz demektir. İki büyük ve güzel nehrimiz var: Kızılırmak ve Fırat. Birisinden sabrı ve temkini, diğerinden ise öfkeyi ve dalgalı akışı öğrenmeliyiz. Bizim şafağımız çok güzeldir. Bizim şafağımızdan, iki ünlü nehrimizden ve halkımızın görkemli acısından etkilenmiyorsak, mesajlar almıyorsak ölmüşüz demektir.

Baştarafı 10. sayfada

zara gömecek yegâne güç sosyalistlerdir. Türkiye'de onların 15 yıl önce ortaya çıkışıyla birlikte revizyonist, reformist, sosyal şöven ortam parçalandı. Bugün de aynı gelenek üzerinde yükselerek ilerlemeliyiz. Meydanı boş bırakmamalıyız. Egemen sınıf partilerine modern revizyonizme ve onun yedeğindeki akım-

lara karşı politik, ideolojik cephede etkin bir mücadele yürütülmek zorundadır. Özellikle ideolojik cephede modern revizyonizme karşı etkin bir mücadele verme göreviyle yüze olduğumuzu daha iyi kavramalıyız. Bu görevi layıkıyla yerine getirmeksizin güçlenmek, sınıf bilinçli işçileri, emekçileri sosyalist saflara çekmek hayaldir.

Baştarafı 40. sayfada

nuçlara götürür.

Günümüzde Hacı Bektaş-ı Veli'nin öğretileri gerçek özünden saptırılarak Türk milliyetçiliği ve İslâm ümmetçiliği gibi ideolojilere alet edilmeye çalışılıyor.

İnsan sevgisinden, halktan yana olan tüm güçler Hacı Bektaş-ı Veli'ye ve öğretisine sahip çıkmalıdır. "16 Ağustos Hacıbektaş Kasabası'nda soğuk, zoraki, içeriksiz, kof, somurtkan, resmi devlet törenine terkedilmemelidir. TRT sadece yasak savma olarak konuyu ele almamalıdır. Hacı Bektaş-ı Veli ve ilkelelerine inanan milyonlarca insana karşı saygılı olmalıdır. Hacı Bektaş-ı Veli, kendine yaraşır bir tarzda anılmalıdır. O'nun yükselttiği, temeli insan sevgisi olan bayrak, daha yükseklerle çıkmalıdır.

O büyük insan asırlar önce bize şöyle seslenmişti:

"Dostlarım
Kardeşlerim
Canlarım...

Kaldırın başlarınızı

Suçlular gibi, yüzünüz yerde
Özümüz darda, durup dururuz

Kaldırın başlarınızı yukarı

Bize göz verildi, gözleyin diye

Dil verildi, söyleyin diye

Kulak verildi, dinleyin diye

El gövdede kaşınan yeri bilir

Dert bizde derman ellerimizdedir.

Ararsan bulursun, elerinsen alırsın

İnanmazsan gelir görürsün"⁸

Bu çağrıyı cevapsız bırakmayalım.

1) Vilayet-Nâme-Abdülbahty Gölpinarlı

2) Vilayet-Name-Abdülbahty Gölpinarlı

3) Anadolu'da Babailer İsyanı-A. Yaşar Ocak

4) Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi-E.Berhan Şapolyo

5) Bektaşilik-I. Zeki Eyüboğlu

6) Türk Halk Hareketleri-Çetin Yetkin

7) Alman Köylü Savaşı Üzerine-F.Engels

8) Semahlar-Ruhi Su

Baştarafı 53. sayfada

özelde de ABD emperyalizmine kar-

şı yoğun mücadele yürüttüğü yıllar oldu.

Bolivya'ya gelince, mevcut durum Devrime ve silahlı mücadeleye çok elverişliydi. Hakim sınıflar iyice bir çıkmaz içindeydiler. Sözümona, mevcut darboğazı atlatmak için 1965'den beri işçilerin, özellikle de maden işçilerinin maaşlarının % 50'sini borç olarak kesen hakim sınıflar, günü gelip geçmesine rağmen, bunu ödeyemiyorlardı. İşçilerin bu duruma daha fazla tahammülleri yoktu artık. İşçiler, Maden İşçileri Federasyonu'ndan, bütün işçilerin katılacağı bir toplantının düzenlenip alacaklarının son bir kez daha istenmesini talep ediyorlardı. Bazı işçiler ise, eğer borçlar ödenmezse açıktan gerillalara katılacaklarını, çünkü böyle açıktan ölmektense, gidip dağlarda ölmenin daha iyi olacağını söylüyordu.

Halkın gelişen mücadelesi karşısında acze düşen Bolivya hakim sınıfları, saldırılarının dozajını daha da arttırarak, çoluk çocuk demeden yüzlerce insanı katlettiler. 65 ve 67 yıllarında gerçekleşen bu katliamlar 49 katliamından sonraki en büyük kırımlardı.

İşte Che'nin gerilla eylemlerini başlattığında Bolivya'da durum böyledi. Devrim için koşullar uygunlaşmasına ve yığınlar kendiliğinden eylemlere atılmasına rağmen, Che bu elverişli durumu değerlendiren önderlik edemedi. Çünkü, gerillalar alabildiğine kitlelerden kopuktu. Che'nin kendisi de bu durumu "gerillaya kimse katılmıyor" diye dile getiriyordu.

Şüphesiz ki, sorunun temelinde yatan şey, daha önce de belirttiğimiz gibi siyasal bakış açısidir. Yaşanan bunca olay ve bundan çıkarılan ders, bize Debraycı görüşlerin ve öncü savaşı anlayışının iflasını göstermektedir. Bugün bu görüşlere sahip olan irili ufaklı gerilla gruplarının, Latin Amerika'nın çeşitli ülkelerinde olması bile bu gerçeği değiştirmez. Bugün artık Latin Amerika halklarının Peru mucizesini gerçekleştirmeleri gerekir. Emperyalizme ve sosyal-emperyalizme karşı kararlıca mücadele yürütmeleri gerekir. Yoksa beklenen sonuç elde edilemeyecektir. Peru'nun And dağlarında

tutuşturuğu devrim ateşi etrafını ısıtıyor, yangın kıvılcımının buralara sıçramayacağını hiçbir garantisi yoktur. Peki ya bu kıvılcım bütün Latin Amerika bozkırına yayılırsa!

Baştarafı 55. sayfada

la doğrudan kendisine bağladı. Tüm emperyalistler, Saddam'a karşı herhangi bir darbe konusunda duyarlı oldukları ve rakiplerinin darbe hazırlıklarını ona anında ulaştırdıkları için, herhangi birine tam yamanmadan ziyade, denge zemininde kalmayı çıkarlarına daha uygun buluyor. Savaş öyle bir durum yaratmıştır ki tüm emperyalistler Saddam'a, Saddam ise tüm emperyalistlere muhtaçtır.

Kürtlerin kurtuluş rotası, kırlardan şehirlere doğru bir seyir izliyor. Burjuva-feodal önderlik, gerilla birliklerinden hareketli birliğlere, gerilla bölgelerinden kurtarılmış bölgelere geçiyor. Her örgütün silahına kendi politikası kumanda ediyor, parti orduyu yönlendiriyor. Ve çeşitli savaşçı partiler, biraraya gelecek ittifak gerçekleştiriyor. "Kürdistanı bir cephe için" tartışıyor, kararlar alıyor. Mao Zedung'un halk savaşı stratejisi, burjuva feodal önderliğe rağmen, bazı biçim ve nüans farklılıklarıyla, askeri planda ete kemiğe bürünüyor.

Sonuç olarak, Irak Kürdistanı'nda mevcut durumda Kürtler akıllıca taktikler uyguluyor, iyi savaşıyorlar. Hedefleri gayet isabetli ve ezici çoğunluğuyla da askeri hedeflerdir. Orada sivil hedeflere saldırın ve yoğun bir şekilde çocuklarla kadınları katleden BAAS rejimidir. BAAS'cılarını bu sivil katliam politikası, kendilerine bağlı işbirlikçi-Çaş silahlı güçleri arasında bile huzursuzluklara yolaçıyor. Çaş'lar hükümet saldırılarının hedefinin peşmergeler değil, tepyekün sivil Kürt halkı olduğunu -Saddam'ın açıklamalarına da dikkat ederek- düşünmeye başlıyorlar. Bu yüzden peşmerge saflarına katılanlar bile oluyor. Sadece Helebçe'de 1800 Çaş, peşmergelere katıldı. Hev'lerde, 77 ve 80 nolu askeri

birliklerin ünlü Çaş komutanları yine peşmergelere katıldı. Araç amacın yüceliği, haklılığı ile çelişmemelidir. Araçları amacıyla çelişen bir hareket güçlenemez ve düşmana önemli propaganda silahları ve avantajları kazandırır. Irak Kürdistanı'ndaki direnişin başvurduğu araçlar, taktikler mevcut durumda amacıyla çelişmiyor. Ki şimdi onlar iyi ilerliyor ve gün be gün güçleniyorlar.

Baştarafı 60. sayfada

yolunu tutmuşlardı. Deng Siao-ping, gençliğinde "sanayileşme yolu ile ülkenin kurtarılması" düşüncesine çok düşküdü. Daha sonraki yıllarda, burjuva bakış açısı ve burjuva dünya görüşü biraz olsun değişmedi. Devrimin derinleşmesi ile gerici burjuva tabiatı daha da açığa çıktı. Sosyalist devrime karşı direnen, restorasyon ve gerilemeyi amaçlayan ve teslimiyet ve vatana ihanetle komprador burjuvazinin mirasını devralan birisi olarak Deng Siao-ping'in sonu da Çin tarihindeki bütün kompradorlar gibi rezil bir son oldu.

Başkan Mao'nun "Çini yalnızca sosyalizm kurtarabilir" şeklindeki ateşli sözleri Çin halkının uzun süren devrimci savaşlar sonunda ulaştığı tarihi sonucu dile getirmektedir. Başkan Mao'nun devrimci çizgisi, proleterya diktatörlüğü ve sosyalist yol olmadan Çin'in bağımsızlığı, gelişme, Çin halkının özgürlüğü ve mutluluğu boş bir rüya olurdu. Devrim, köklü değişiklikler ve yalnızca devrim, her şeyi değiştirebilir. Azimle Başkan Mao'nun devrimci çizgisini izlemeye devam eder, sınıf mücadelesini esas halka alır, bağımsızlık ve kendi gücüne güven ilkelerine sarılırsak, şimdiye kadar olduğu gibi kararlılıkla halk kitlelerine dayanır, onların inisiyatif ve yaratıcı güçlerini geliştirmelerini sağlırsak, işte o zaman Çin'i bu yüzyıl içerisinde modern tarım, sanayi, ülke savunması, bilim ve tekniğe sahip güçlü sosyalist bir ülke olarak inşa edebilecek ve yüce hedef olan Altın Çağa doğru ilerleyebileceğiz.

BASIN DUYURUSU

Son yedi yılda basına dönük demokratik olmayan baskılar yaşanmıştır, yaşanmaktadır. Anti-demokratik bir basın yasası yürürlüktedir. Basın zor koşullar altında görev yapmaktadır.

Basının bir kolu olan süreli yayınlar da bu cenderenin içindedir. Bu olumsuzluklarla ve iktidardan kaynaklanan fiili baskılarla sürekli olarak yüzyüzedir. Dergi toplatma, dergilerin sorumlularının gözaltına alınması "vaka-i adiyе"den olmuştur.

Bunun yanı sıra, çok büyük çoğunluğunun ortak özelliği sermayeden bağımsız ve demokratik düşün filizlenmeleri olan süreli yayınlar, şimdi de, iki büyük dağıtım kuruluşu olan Gameda ve Hür Dağıtım'ın, zaten sınırlı olan dağıtım olanağını tamamen ortadan kaldırarak, bu yayınların okuyucuya ulaşmasını önleme girişimi ile karşı karşıya dırlar.

Hür Dağıtım ve Gameda genel müdürlerinin ortak imzası ile "Dikkat Önemidir" başlığını taşıyan ve bütün bayilere gönderilen 22 Haziran 1987 tarihli bir "dış genelge", bayilere kendileri ile bir sözleşmeleri bulunduğunu hatırlatarak, kendilerinin dağıtmadığı süreli yayınları dağıtan bayilerin sözleşmelerinin feshedileceğini duyurmaktadır. Bu ekonomik tehdit, etkisini göstermiş ve bayiler Gameda ve Hür Dağıtım'ın dağıtmadığı süreli yayınları satmaktan kaçınır olmuşlardı. Söz konusu genelgede 66 adet aylık derginin adları da belirtilmiştir. Bu dergilerden bir kısmı yıllardır bu bayiler tarafından satılmaktaydı.

Okuyucu desteğinden başka hiçbir ekonomik kaynağı bulunmayan yayınların dağıtım kanallarının tıkanmak istenmesi, bu dergileri ölüm mahkum etmekle eşdeğerdir. Bu ise, kültür hayatına vurulan ağır bir darbedir. Sorumluları da bellidir.

Üzücü olan, Hür Dağıtım ve Gameda'nın haksız rekabet anlamına gelen bu girişiminin güdüsünün ticari kaygılar olmamasıdır. Çünkü;bu dergiler Hür Dağıtım ve Gameda'nın satış koşullarında rekabet metayı olamaz. Diğer bir yanı ise, siyasal iktidardan kaynaklanan bir baskıya araç olmalarıdır. Diğer bir yanı ise, siyasal iktidardan kaynaklanan bir baskıya araç olmalarıdır. Bu genelgenin gönderilmesinde Emniyet Müdürlüklerinin istek ve "katkı"ları rol oynamıştır. Örneklemek gerekirse, 22 Haziran'da ilk sayısı piyasaya verilen bir süreli yayın, aynı tarihli "dış genelge"de adı geçen 66 dergi arasında sayılmaktadır. Hür Dağıtım ve Gameda yetkililerine bu derginin yayına başlayacağı "haber verilmiş" olsa gerektir ki, listeye böylece bu yayın da dahil edilebilmiştir.

Biz, aşağıda adları bulunan süreli yayınların yetkilileri, kültür ve demokrasi yaşamına ağır bir tehdit demek olan bu "dış genelge"nin kaldırılmasını talep ediyor ve bu tutumu kınıyoruz.

Abece, Alınteri, Bilim ve Sanat, Broy, Çağdaş Yol, Edebiyat Dostları, Felsefe, Feminist, Fotoğraf, Gelenek, Gökyüzü, Görüş, Güneşe Çağrı, Gün, İşçiler ve Toplum, Kara, Karşı Edebiyat, Mayıs, Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Öğrenci Postası, Öğretmen Dünyası, Şiir Atı, Toplumsal Kurtuluş, Türk Dili, Vardiya, Ve Sinema, Yarın, Yaşasın Edebiyat, Yeni Aşama, Yeni Çözüm, Yeni Demokrasi, Yeni Düşün, Yeni Oncu, Zemin, Varlık, Süreç Yayıncılık.

**“Dört nala gelip Uzak Asya’dan
Akdeniz’e bir kısrak başı gibi uzanan
bu memleket bizim**

**Bilekler kan içinde, dişler kenetli, ayaklar çıplak
ve ipek bir halıya benzeyen toprak,
bu cehennem, bu cennet bizim.**

**Kapansın el kapıları, bir daha açılmasın,
yok edin insanın insana kulluğunu,
bu davet bizim...**

**Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür
ve bir orman gibi kardeşesine,
bu hasret bizim...”**

